



Sentić  
Lengel-Krizman

REVOLUCIONARNI ZAGREB 1918—1945. GODINE

Kronologija

Urednik  
BLAGOTA DRASKOVIC

Stručni konzultant  
dr IVAN JELIC

Marija Sentić • Narcisa Lengel-Krizman

# REVOLUCIONARNI ZAGREB 1918-1945 Kronologija

Gradski odbor SUBNOR-a  
Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske  
»Školska knjiga« — Zagreb 1979

## PREDGOVOR

*U jubilarnoj šezdesetoj godini od osnivanja Komunističke partije Jugoslavije izlazi iz štampe ova prva Kronologija revolucionarnog radničkog pokreta i NOB-a u Zagrebu — poznatom žarištu revolucionarnog pokreta u kapitalističkoj Jugoslaviji i u oslobodilačkom ratu.*

*Gotovo tri i pol desetljeća od završetka revolucionarnog oslobodilačkog rata ovo je prvi pokušaj da se sakupe i srede podaci o revolucionarnim zbivanjima u gradu.*

*Na inicijativu gradskih društveno-političkih organizacija, suradnice Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske Marija Sentić i Narcisa Lengel-Krizman napravile su prije nekoliko godina pregled revolucionarnih događaja u gradu. Iz tog je pregleda daljnjom doradom, uz neke primjedbe i sugestije nekolicine preživjelih aktivnih učesnika tih revolucionarnih zbivanja i znanstvenih radnika, nikla ova Kronologija. Takva kakva je ona sada sigurno će naići i na niz opravdanih primjedaba. Podaci u Kronologiji nisu ni svi ni jedini. Za izradu potpunije i preciznije Kronologije, posebno za bogatu revolucionarnu prošlost grada kao što je Zagreb, bilo bi potrebno više suradnika i mnogo više vremena. Zbog toga i nije mogla biti potpunije iskorištena ni ona opsežna građa koja je danas dostupna i sređena, a odnosi se na institucije kapitalističke Jugoslavije, okupatorske vojske i policije.*

*Kao prvi rad iz ovog područja Kronologija ima i određenih slabosti, pa će kritički osvrti biti poticaj da se drugo izdanje upotpuni podacima i da se ujednače mjerila prema kojima bi se događaji unosili u Kronologiju. I onih nekoliko primjedaba koje su, s obzirom na kratkoću vremena, na prvobitni tekst dali neki od preživjelih učesnika tih događaja, pomoglo je autorima da obave manje izmjene i dopune. Svi su jedinstveni da je Kronologiju trebalo izdati. Međutim, postavilo se pitanje ne bi li trebalo prići ovom radu na jedan drugi način, uključujući širi krug naučnih i javnih radnika, što zahtijeva dugoročniji posao.*

*Cijeneći sve primjedbe, izdavači su ipak odlučili da uz stanovite promjene izdaju spomenuti tekst. Objavljivanjem ove Kronologije dobiva se još jedan prilog za potpunije upoznavanje revolucionarnog radničkog pokreta u Zagrebu.*

*U vremenu koje Kronologija obuhvaća zagrebački revolucionarni pokret imao je velik utjecaj na sveukupna revolucionarna zbivanja u zemlji. Po širini akcija u kojima su sudjelovali gotovo svi radni slojevi Zagreba, po broju tih revolucionarnih zbivanja vidi se kontinuirani rad i rast*

*pokreta u gradu, naročito snažnog u godinama uoči rata. Mnogo važnih akcija revolucionarnog karaktera u kojima se aktivirala radnička klasa u gradu u Kronologiji nije zabilježeno. Autori Kronologije nisu spomenuli onu masu tarifnih pokreta u zagrebačkim tvornicama i radionicama, uredima, bankama, trgovinama i raznim biroima gdje su organizirani radnici, ponajprije u klasnim sindikatima, stupali u akcije zahtijevajući od poslodavaca veće plaće, doplatu na skupoću, bolje radne uvjete, zdravstveno ili mirovinsko osiguranje, pravo na odmor, kraće radno vrijeme i slično.*

*Najčešće su akcije završavale pobjedom radnika, što je odražavalo snagu radničkog pokreta, a tek manji dio završio je štrajkom, i to onda kada su sva sredstva pregovaranja bila iscrpljena. Poduzimajući takve akcije, radnici su postajali svjesni svoje snage i svog mjesta. Akcije su izoštravale klasnu svijest radnika. Pod njihovim utjecajem ponegdje su i neorganizirani radnici uspješno sami vodili i završavali slične akcije. Ovdje nisu nabrojeni ni oni štrajkovi i tarifne akcije koje su organizirali klasno svjesni radnici, pripadnici Komunističke partije, koji su sami ili po zadatku Partije ulazili u Hrvatske radničke sindikate (HRS) i tamo djelovali među radnicima.*

*Nisu do kraja iscrpljeni ni svi izvori povijesne građe iz doba narodnooslobodilačke borbe. Kritičkim uspoređivanjem postojećih pisanih sjećanja preživjelih boraca mogli bi se saznati novi precizniji podaci, čime bi se donekle nadomjestio nedostatak pisanih dokumenata iz tog doba, kojih je, iz razumljivih razloga, ostalo veoma malo.*

*Negdje do prosinca 1941. god. zagrebačko partijsko rukovodstvo rukovodilo je i organizacijom u bližoj okolini Zagreba. Tada je formirano novo partijsko rukovodstvo za okrug Zagreb. Možda je u Kronologiju trebalo unijeti i događaje iz zagrebačke okolice.*

*Zbog svega toga ovu Kronologiju ne možemo smatrati potpunom ni s obzirom na podatke, ni s obzirom na događaje što ih obuhvaća.*

*I takva kakva je Kronologija će vrlo dobro poslužiti svima onima koje zanima povijest revolucionarnog radničkog pokreta u Zagrebu. Ona nije namijenjena samo generacijama koje su bile sudionici i svjedoci tih revolucionarnih zbivanja, nego i mlađim generacijama. Kao takva ona će vrlo dobro poslužiti brojnim kulturnim radnicima, publicistima, povjesničarima, društveno-političkim radnicima, omladini i svima onima koje zanima revolucionarna povijest Zagreba.*

Lutvo Ahmetović

## UVODNA NAPOMENA

*U povodu proslave 60. godišnjice Komunističke partije Jugoslavije donosimo kronološki pregled zbivanja u revolucionarnom radničkom pokretu grada Zagreba od 1918. do pobjedonosnog završetka narodnooslobodilačke borbe naroda i narodnosti Jugoslavije 1945. godine. Kronologija će danim podacima podsjetiti na najznačajnije događaje, akcije i činjenice iz tog pokreta, a osnovna je namjena da posluži isključivo kao podsjetnik na zbivanja u revolucionarnom radničkom pokretu Zagreba.*

*Za izradu Kronologije upotrebljen je većim dijelom izvorni arhivski materijal, zatim napisi iz dnevne štampe, radovi iz područja historije radničkog i narodnooslobodilačkog pokreta kao i sjećanja preživjelih sudionika. Zbog prikupljanja navedenih podataka korišteni su arhivski fondovi u Arhivu Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Arhivu grada Zagreba, Arhivu Gradskog komiteta SKH u Zagrebu, Arhivu SR Hrvatske u Zagrebu kao i Arhivu Centralnog komiteta KPJ u Beogradu.*

*Osim datuma, kronološka jedinica sadrži podatke o događaju i sudionicima, uzrocima i posljedicama djelovanja i vremena trajanja događaja. Ako neki od spomenutih podataka nedostaju, znači da ih nema ni u izvornom materijalu. Događaji za koje se nisu mogli ustanoviti točni datumi stavljeni su na početak, u sredinu i potkraj mjeseca ili godine u kojoj su se odigrali.*

*Kronologija nužno sadrži i nedostatke, unatoč želji i nastojanjima autora da bude što preglednija, potpunija i da što bolje odgovori svojoj osnovnoj namjeni.*

*Budući da se mnogi događaji prvi put spominju i obrađuju, nije isključeno da će se mnoge ocjene u Kronologiji daljnjim istraživanjima korigirati i nadopuniti, pa će svaka konstruktivna primjedba biti korisna.*

Marija Sentić  
Narcisa Lengel-Krizman



# REVOLUCIONARNI ZAGREB 1918 — 1941. GODINE

## KRONOLOGIJA

### 1918.

*5. prosinca*

— U Zagrebu je došlo do pobune dijela vojnika 25. i 53. zagrebačke domobranske pukovnije. Naoružani pobunjeni vojnici krenuli su iz kasarne prema Jelačićevu trgu (danas Trg Republike). Na prolazu kroz grad njima se pridružilo nezadovoljno gradsko stanovništvo, tako da je vojna pobuna prerasla u masovne demonstracije protiv novostvorenog državnog režima. Na Jelačićevu trgu demonstrantima se suprotstavio režimu lojalan mornarički odred i policijske snage. Došlo je do oružanog sukoba u kojem je bilo nekoliko mrtvih i teže ranjenih. Demonstracije su brutalnom silom bile ugušene.

### 1919.

*12. siječnja*

— Međustrukovna sindikalna konferencija na kojoj je donesena odluka o obnovi predratnog Međustrukovnog sindikalnog vijeća u kojem bi desničarski Opći radnički savez (ORS) umjesto opće centrale predstavljao jedan od industrijskih saveza, što je ORS odbio;

*16. siječnja*

— na drugoj konferenciji održanoj bez ORS-a, ljevičari su osnovali Kartel strukovnih saveza koji je predstavljao opću zemaljsku sindikalnu centralu bez ORS-a;

*22. siječnja*

— štrajk radnica Tvornice duhana zbog malih plaća;

*26. i 27. siječnja —*

održana Zemaljska konferencija Socijaldemokratske stranke Hrvatske i Slavonije, na kojoj je izbio otvoren sukob desnice i ljevice o pitanju ujedinjenja socijaldemokratskih stranaka i njihova sudjelovanja u vladi.

Odmah poslije konferencije ljevičari Socijaldemokratske stranke Hrvatske i Slavonije održali su posebnu konferenciju, na kojoj je izabran Akcioni

odbor ljevice koji je zajedno sa Socijaldemokratskom partijom Srbije, Bosne i Hercegovine radio na ujedinjenju radničkog pokreta Jugoslavije na revolucionarnoj platformi;

*6. veljače*

- održana velika javna radnička skupština na Sveučilišnom trgu (danas Trg maršala Tita) u Zagrebu, na kojoj je prisustvovalo oko 3 000 radnika. Na skupštini su radnici zahtijevali da vlada ispuni obećanja koja je radnicima dalo Narodno vijeće. Nakon održavanja skupštine, koja se pretvorila u prave ulične demonstracije, oko 2 000 radnika manifestiralo je zagrebačkim ulicama noseći crvene zastave;

*12. veljače*

- osnivačka skupština Udruženja akademske socijalističke omladine, koje je obuhvatilo sve tri struje u radničkom pokretu (ljevičare, kasnije centriste i desničare). Za predsjednika izabran Simo Miljuš;

*23. veljače*

- protestna skupština radnika, činovnika i ostalih građana protiv skupoće;

*od 8. do 20. ožujka* — štrajk bankovnih činovnika za kolektivne ugovore završen s uspjehom. Sudjelovale su i žene;

*13. ožujka*

- štrajk krojačkih pomoćnika u Zagrebu;

*18. ožujka*

- istupanje Akcionog odbora ljevice na sjednici zagrebačke organizacije socijaldemokrata u Ilici 44, preuzimanje njezina rukovodstva i prihvatanje odluke da se ide na Kongres ujedinjenja. Izabrano 30 delegata;

*22. ožujka*

- završen štrajk brijačkih i vlasuljarskih radnika (započeo 13. III);

*30. ožujka*

- održana javna skupština revolucionarnog zagrebačkog radništva na kojoj je prisustvovalo oko 4 000 radnika. Donesena je rezolucija u kojoj je uz ostalo istaknuto: »Imajući u vidu da se današnji svijet otvoreno podijelio u dvije fronte — s jedne strane udružena revolucionarna socijalistička armija čitavog svijeta, s druge strane udružena žuta i crna armija kontrarevolucije — naše je mjesto u crvenim revolucionarnim socijalističkim redovima.«;

- tokom ožujka* — potkraj ožujka osnovana je u Radionici državnih željeznica u Trnjanskoj cesti 1 prva organizacija KPJ;
- 1. travnja* — štrajk činovništva i podvornika Trgovačko-obrtničke komore;
- 15. travnja* — štrajk radnika u tvornici »Franck« (završen 15. IV);
- 1. svibnja* — usprkos vladinoj zabrani proslave Prvog maja, obustavljen je rad u Zagrebu;
- 19. svibnja* — štrajk električarskih i mehaničarskih radnika;
- 24. svibnja* — počela je raditi škola koju je 15. V otvorio Mjesni politički odbor Socijalističke radničke partije Jugoslavije (komunisti) (SRPJ-k) u Zagrebu u prostorijama Dječачke škole u Samostanskoj ulici (danas Varšavska ulica);
- 9. lipnja* — prosvjetna skupština zagrebačkog građanstva na Wilsonovu trgu (danas Rooseveltov trg) u Zagrebu protiv talijanskih pretenzija i prodiranja u naše krajeve;
- 19. lipnja* — pokrenuto glasilo SRPJ (k) »Istina« pod uredništvom Slavka Kaurića. Nakon obustave »Istine« (7. VIII 1919), Partija pokreće »Novu istinu« (29. VIII 1919) koja izlazi do Vukovarskog kongresa kao organ SRPJ (k), a nakon kongresa (do 29. VIII 1920), kao organ grupe centrumaša oko Mije Rađoševića i Vladimira Bornemisse;
- 3. srpnja* — štrajk radnica u Tvornici rublja trajao je 8 dana;
- 20. i 21. srpnja* — generalni štrajk zagrebačkih radnika vezan uz protestne zborove i demonstracije protiv vojne intervencije u Rusiji i Mađarskoj;
- 21. srpnja* — željezničari okupljeni u kinu »Metropol« traže osamsatni radni dan;
- srpanj* — štrajk bankovnih činovnika;
- potkraj srpnja* — željezničari Hrvatske sastali se u Zagrebu i ponovno raspravljali o platnim odnosima. Postavili su zahtjev Ministarstvu saobraćaja;

7. kolovoza — obustavljen »Plamen«, polumjesečnik »za sve kulturne probleme«. Urednik Miroslav Krleža. List je počeo izlaziti u Zagrebu 1919. Izašlo 15 brojeva;
14. kolovoza — štrajk radnica u tvornici »Union« trajao 9 dana. Povišene plaće za gotovo 30 posto;
21. kolovoza — prihvaćeni zahtjevi radnika tvornice »Frank« (promjena tvorničkog rada, priznata radnička organizacija, uveden način otpuštanja radnika i povišene plaće);
- tokom kolovoza — štrajk željezničkih radnika;
- tokom kolovoza — štrajk radnika Zagrebačkog paromlina;
- tokom kolovoza — četverodnevni štrajk željezničkih radnika zbog niskih plaća;
16. rujna — započeo štrajk bankovnih činovnika za kolektivni ugovor. Trajao je 51 dan. Sudjelovale su i žene;
24. rujna — opći štrajk tipografa u Zagrebu za povećanje plaća;
28. rujna — protestna skupština zagrebačkog građanstva zbog talijanskih nasilja u Rijeci;
- od 28. do 29. rujna — na kongresu željezničara u Zagrebu osnovan je Savez saobraćajnih i transportnih radnika i službenika Jugoslavije sa sjedištem u Zagrebu. Savez je okupio u svoje organizacije sve željezničare, poštare, pilote, brodare i radnike na utovaru, tramvajce, sve vozače i prijevozne radnike s ukupno 49 000 sindikalno organiziranih članova. Donesena su i Pravila Saveza;
- sredinom rujna — štrajk slastičarskih radnika i prodavačica. Povišene plaće za 50 posto uz osamsatno radno vrijeme;
- rujan i listopad — povremeni štrajkovi tramvajaca i tipografa;
10. listopada — u Primorskoj ul. 2 održana je omladinska konferencija, na kojoj je osnovan Savez komunističke omladine Jugoslavije (SKOJ);
- tokom listopada — štrajk tramvajaca i bankovnih činovnika;

- 17. studenog* — prema direktivama Izvršnog odbora SRPJ (k) proslavljena je u Zagrebu godišnjica oktobarske revolucije;
- 19. studenog* — štrajk radnika i radnica u Tvornici tuljaka. Plaće su povišene za 30 posto;
- 19. studenog* — štrajk u Tvornici krpa i pokret u Tvornici papira, gdje su radnici isposlovali povišenje plaća za 45 posto;
- 22. studenog* — kitničarske radnice napuštaju posao jer poslodavci nisu udovoljili njihovu zahtjevu (povišenje plaća);
- 25. studenog* — održan kongres mašinskog osoblja na željeznica-
- I. prosinca* — u Zagrebu pokrenuto glasilo SKOJ-a »Crvena zastava« u nakladi od 6 000 primjeraka. Od 1. I 1920. do »Obznane« izlazi u Beogradu kao polumjesečnik. Posljednji broj izišao je 15. XII 1920;
- 4. prosinca* — zagrebački komunisti uhapšeni nakon gušenja mađarske revolucije počinju štrajk gladu;
- II. prosinca* — partijsko glasilo »Nova istina« objavilo je izborni proglas (Partija je vrlo rano započela izbornom aktivnošću) »Proleter i općinska zastupstva«, u kojem se ukazuje na važnost tih izbora za proletarijat i osuđuje komunalna politika, koju su u gradskim i općinskim zastupstvima provodile građanske političke stranke;
- 18. prosinca* — zagrebački državni činovnici zahtijevaju povišicu plaća;
- 21. prosinca* — na skupštini Mjesne političke organizacije SRPJ (k) u tadašnjem kinu »Helios« u Zagrebu prihvaćen je izborni program koji je izradilo Pokrajinsko partijsko vijeće, a s kojim je Mjesna politička organizacija SRPJ (k) u Zagrebu ušla u izbore za Gradsko zastupstvo;
- tokom prosinca* — štrajk radnika u Tvornici krpa i štrajk bankovnih činovnika;
- 1919.* — tramvajski radnici, limari, kovači, špediteri i radnici u kinematografima obustavili rad.

## 1920.

22. siječnja — štrajk radnika i radnica u tvornici »Penkala«;
18. siječnja — došlo je do »lokauta« grafičkih radnika i radnica, koji je grafičke radnike pokrenuo u borbu protiv poslodavaca, jer su htjeli izigrati kolektivni ugovor;
- tokom siječnja — osnovano je prvo radničko sportsko društvo u Zagrebu RSK »Proleter«. Djelovanje kluba bilo je zabranjeno Obznanom, koja je donesena 29. XII 1920. Obznanom su zabranjena i druga društva u kojima su djelovali komunisti. Rad kluba pod imenom »Amater« obnovljen je 1921. Osim »Proletera«, 1920. djelovali su klubovi pekara, konobara, tekstilaca, metalaca i sportski nogometni klub »Tipografija«;
- početkom godine — I mjesna konferencija Zagrebačke partijske organizacije održana je u kinu »Helios«. Rezimirani su uspjesi od I kongresa, tj. od ujedinjenja; razmatrana je politička situacija u Zagrebu, odnosi sa socijaldemokratima, diskusija o stavovima za Program i Statut u vezi s održavanjem II kongresa. Na konferenciji je izabrano 9 delegata za Vukovarski kongres.
- Prva tri mjeseca u Zagrebu je bio značajan štrajk konobarskih radnika i završio je s uspjehom;
9. veljače — započeo trotjedni štrajk u Tvornici pokućstva Bothe i Ehrman na Savskoj cesti;
29. veljače — na Zagrebačkom sveučilištu održana protestna skupština i demonstracije studenata sa zahtjevom da se puste na slobodu Simo Miljuš i Vladimir Čopić, glavni optuženici u aferi »Diamantstein« (srpnja 1919). Na skupštini je sudjelovalo oko 2 963 studenata.
- Mjesni odbor SKOJ-a i Klub studenata komunista priredili su javnu pučku skupštinu u vrtu »Kola« na kojoj je omladina bučno negodovala protiv ponovnog odgađanja rasprave zakazane za 23. II;
6. ožujka — u kazalištu je održana predstava za radnike. Prikazana je drama »Stradaoci«;
18. ožujka — na zajedničkoj konferenciji studenata svih akademskih grupa donesena je rezolucija u kojoj se

traži da se zabrani postavljanje frankovačke liste na izborima za Gradsko zastupstvo u Zagrebu.

Na predizbornom mitingu u kinu »Helios« Miško Radošević, tada »pučki tribun« kasnije »pamfletist«, vatrenim govorom traži puštanje optuženih studenata;

*20. ožujka*

- na skupštini studenata u kinu »Metropol« u Zagrebu ometene zajedničke akcije studenata od 18. III, jer su demokratski studenti oko »Jugoslavije« nastojali silom proturiti rezoluciju koja je odgovarala isključivo Demokratskoj stranci;

*21. ožujka*

- na izborima za gradsku upravu u Zagrebu pobijedila je lista komunista na čelu sa Svetozarom Delićem, koja je dobila (sa 7 011 glasova) 20 gradskih zastupničkih mjesta, pa je i za gradonačelnika Zagreba izabran Svetozar Delić. Zagrebački proletarijat pozdravio je pobjedu Partije manifestacijama i održavanjem skupštine na Jelačićevu trgu (danas Trg Republike) na kojoj je govorio Mijo Radošević ponovivši isti zahtjev kao i 18. III, a kojoj je prema pisanju »Nove istine« pristvovalo oko 50 000 ljudi;

*22. ožujka*

- izabrani gradski zastupnici komunisti održali su sjednicu na kojoj je konstituiran klub komunističkih gradskih zastupnika. Za predsjednika je izabran Svetozar Delić, a za tajnika Kamilo Horvatin;

*29. ožujka*

- održana prva sjednica novoizabranog gradskog zastupstva u Zagrebu;

*4. travnja*

- održana konferencija gradskih i općinskih zastupnika komunista, na kojoj je bilo prisutno 88 zastupnika (svih 20 iz Zagreba) iz 42 mjesta;

*15. travnja*

- komunist Svetozar Delić izabran za gradonačelnika;

*16. travnja*

- započeo štrajk željezničara u čitavoj zemlji (trajao do 30. IV 1920);

*17. travnja*

- zbog štrajka željezničara ban je donio naredbu kojom stavlja izvan snage zakon od 14. I 1875. o »pravu sakupljati sek«;

20. travnja

— poništenje mandata komunističkih gradskih zastupnika i imenovanje dra D. Tončića za vladinog povjerenika;

od 21. do  
22. travnja

— u znak solidarnosti i protiv nasilja nad željezničarima proveden je u Zagrebu i Hrvatskoj opći generalni štrajk.

Kad je vlada objavila mobilizaciju željezničara, 500 željezničara na Zagrebačkoj gori organiziralo je »zeleni kadar«, koji je bio organiziran i u šumama u okolici Karlovca, Slavonskog Broda i Siška. Na željeznici su vršene sabotaže, vađeni pragovi i tračnice;

tokom travnja

— štrajk u Tvornici duhana;

1. svibnja

— proslava Prvog maja. Obustava rada u svim tvornicama, gostionicama, na tržnici i u prometu. Velika javna skupština održana na Mažuranićevu trgu u 9 sati, a zabava poslijepodne u Maksimiru;

10. svibnja

— u Zagrebu počinje izlaziti »Radnik«, strukovno glasilo pokrajinskog sindikalnog vijeća;

tokom svibnja

— štrajkovi krojačkih pomoćnika, šestotjedni štrajk bravarskih i metalnih radnika;

17. srpnja

— u Zagrebu pokrenuto glasilo KPJ »Novi svijet« pod uredništvom Đure Cvijića. List je pokrenut kao nastavak »Nove istine«, koju su nakon Vukovarskog kongresa uzurpirali centrumaši. Posljednji broj »Novog svijeta« izašao je 30. XII 1920. Njegovo daljnje izlaženje zabranjeno je Obznanom;

18. srpnja

— dopunski izbori za gradsko zastupstvo nakon poništenja mandata dvadesetorici komunista;

26. rujna

— održana skupština u vrtu »Kola«. Govorili su Zivko Miljković i Simo Miljuš;

26. i 27. rujna

— u Zagrebu održan kongres sindikalnog ujedinjenja kožarsko-prerađivačkih radnika u Jugoslaviji. Na kongresu je bilo prisutno 7 delegata iz Srbije, 3 iz Vojvodine, 3 iz Bosne i 6 delegata iz Hrvatske i Slavonije. Slovenija nije imala predstavnika. Odlučeno je da centrala bude u Zagrebu;

tokom rujna

— štrajk građevinara u Zagrebu;

*od 30. rujna  
do 2. listopada*

- održan kongres sindikalnog ujedinjenja trgovačkih namještenika. Kongresu su prisustvovali delegati: iz Hrvatske i Slavonije 5, 2 delegata Društva bankovnih činovnika, 2 delegata Saveza trgovačkih pomoćnika Srbije, 3 delegata bankovnih činovnika Bosne i Hercegovine, 3 delegata organizacije privatnih namještenika, 3 delegata Saveza trgovačkih pomoćnika Vojvodine, 1 delegat Društva zasebnih uradnikov iz Ljubljane i 1 delegat trgovačkih pomoćnika iz Ptuja;

*u jesen 1920.*

- Josip Broz radi u mehaničarskoj radionici Filipa Bauma u Petrinjskoj 3;

*2. listopada*

- štrajk radnika u Tvornici kože.  
Obnovljen rad škole SRPJ (k). U školi su predavali Simo Miljuš, Kamilo Horvatin, Vladimir Copić, Đuro Cvijić i liječnik dr Lujo Taler. Polaznici su činili najaktivniji partijski kadar;

*7. i 8. listopada*

- održana konferencija tipografskih radnika na kojoj su sudjelovali i delegati svih tipografskih organizacija iz zemlje;

*24. i 25. listopada* — u prostorijama »Hrvatskog tipografskog društva« u Zagrebu održan kongres ujedinjenja građevinara Jugoslavije s potpunim porazom centrumaša i pobjedom komunista. Kongresu je prisustvovalo 9 delegata iz Srbije i dva izaslanika Saveznog odbora, 11 delegata iz Hrvatske i Slavonije i 2 izaslanika savezne uprave, 7 delegata iz Slovenije i 2 izaslanika savezne uprave. Na kongresu je bio prihvaćen centralistički sistem novog saveza. Određeno je središte centrale u Zagrebu;

*24. i 25. listopada* —

održan kongres ujedinjenja radnika šivačko-odjevne industrije. Kongres se izjasnio za pripadnost Crvenoj sindikalnoj internacionali i zaključio da centrala Ujedinjenog saveza bude u Beogradu. Novi savez dobio je ime: Savez radnika-ca šivačko-odjevne industrije i obrta Jugoslavije;

*26. listopada*

- kongres sindikalnog ujedinjenja briačko-vlasuljarskih radnika;

*31. listopada*

- kongres sindikalnog ujedinjenja drvodjelskih radnika trajao je 4 dana;

*7. studenog*

- okupljenim radnicima i omladini u kinu »Helios« o oktobarskoj revoluciji govori Miroslav Krleža;

14. studenog — štrajka 850 privatnih namještenika tvornice »Franck«, Pivovare, trgovačke kuće Kastner i öhler i drugih;
28. studenog — izbori poslanika za Ustavotvornu skupštinu. Zagrepčani izabrali komuniste Simu Miljuša, Stjepana Radića iz Hrvatske republikanske seljačke stranke (HRSS-a), dr Mirka Košutića iz Hrvatske stranke prava, dr Đuru Surmina iz Hrvatske zajednice i dr Milana Rajca iz Demokratske stranke. Istog dana ukazom je raspušten Sabor Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije;
- tokom studenog — štrajk privatnih namještenika;
6. i 8. prosinca — kongres sindikalnog ujedinjenja tipografskih radnika na kojem su se hrvatski tipografi ujedinili s postojećim Savezom u Savez grafičkih radnika-ca Jugoslavije sa sjedištem u Beogradu;
8. prosinca — Hrvatska republikanska seljačka stranka (HRSS) izjasnila se, na skupštini u Zagrebu, za samostalnu Hrvatsku (»neutralnu seljačku republiku«) u okviru Jugoslavije;
29. prosinca — buržoaske novine donose mnoštvo vijesti o uredbama protiv radnika. Na skupštini u kinu »Helios« odlučeno je da se održi generalni štrajk;
29. prosinca — u pola noći proglašen je u Zagrebu generalni štrajk zbog donošenja »Obznane«;
30. prosinca — osvanuli su plakati »Obznane«;
30. prosinca — demonstracije u gradu zbog donošenja »Obznane«;
31. prosinca — nastavljen generalni štrajk protiv »Obznane«. Istog dana u kinu »Helios« u Frankopanskoj ulici sazvana protestna skupština koju je vlast zabranila. Usprkos zabrani mase su izašle na ulice.
- Vlada obustavlja izlaženje svih komunističkih listova u državi. U Zagrebu su zabranjeni »Novi svijet« i »Radnik«.
- Policija je zabranila prikazivanje Krležine drame »Galicija« u Velikom kazalištu.
- Izbačeni su vijećnici KP, jer nisu položili propisanu zakletvu kralju;

*tokom prosinca*

— štrajk radnika Zagrebačkog paromlina;

*sredinom 1920.*

— neposredno poslije Vukovarskog kongresa održana je (u Mlinovima?) II mjesna konferencija Zagrebačke partijske organizacije. Delegati s kongresa iznijeli su stavove kongresa, osuđeni su i izbačeni centrumaši na čelu s Radoševićem i Bornemissom.

Vrše se pripreme za gradske, tj. općinske izbore i za parlamentarne izbore;

*1920.*

— tokom 1920. štrajkali su tipografi u Hrvatskom štamparskom zavodu u Zagrebu, građevinski radnici Zagreba i radnici Tvornice duhana.

## 1921.

*tokom veljače*

— grupa mladih članova KPJ osnovala u Zagrebu tajnu organizaciju »Crvena pomoć«, za pomoć uhapšenim komunistima;

*19. ožujka*

— štrajk pekarskih radnika zbog niskih plaća;

*21. ožujka*

— štrajk krojačkih radnika završen 3. svibnja, kada su poslodavci pristali na povišenje plaća;

*od 26. do 27. ožujka*

— centrumaši uz pomoć policije osnivaju reformistički savez željezničara Jugoslavije, razdvajajući time Savez transportnih i saobraćajnih radnika;

*30. ožujka*

— soboslikarski i ličilački radnici u Zagrebu stupili u štrajk koji je trajao devet tjedana. Štrajk je završen 3. VI;

*tokom ožujka*

— u Zagrebu je pokrenut prvi ilegalni list KPJ u Hrvatskoj »Komunist«. Do lipnja 1921. izašla su samo četiri broja najčešće ispunjena prilogima radnika Augusta Cesarea;

*1. svibnja*

— »Obznanom« je bila zabranjena svaka djelatnost Komunističke partije i sindikata, pa tako i proslava Prvog maja. Članovi su održavali ilegalne sastanke u okolici Zagreba. Socijalistima je dozvoljena javna skupština održana u kinu »Apolo«;

15. svibnja

— u prostorijama kina »Apolo« podružnica Saveza radnika i radnica živežnih namirnica Jugoslavije u Zagrebu održala je skupštinu protiv uredbe o desetsatnom radnom vremenu. Govorio je Slavko Kaurić;

3. lipnja

— centralnoj upravi Saveza drvodjelskih radnika Jugoslavije bile su predane njezine prostorije, arhiva i blagajna, isto kao i ostalim sindikatima u Zagrebu. Savez je već ranije bio pokrenuo glasilo »Drvodjelac«;

4. lipnja

— nakon višemjesečnog prekida ponovno su počeli radom radnički sindikati u Zagrebu, kao i u cijeloj zemlji. Prema tome »Obznana« je za sindikalni pokret bila ukinuta;

9. lipnja

— održan je protestni zbor željezničara i tramvajaca u Trnju;

12. lipnja

— zbor zagrebačkog proletarijata u kinu »Helios«. U ime centralnog radničkog sindikalnog vijeća zbor je otvorio Blaško Dianić. Za predsjednika skupštine izabran je Mijo Mlinarić. Na sastanku je govorio i Slavko Kaurić;

16. lipnja

— u Zagrebu je izašao prvi broj »Radničkog lista«, glasila Pokrajinskog radničkog sindikalnog vijeća za Hrvatsku. List je izlazio jedanput tjedno;

25. lipnja

— održan sindikalni zbor u prostorijama Pivovare na kojem se raspravljalo o položaju radnika. Na temelju referata Slavka Kaurića donesene su dvije rezolucije: jedna, u kojoj se govori o položaju radnika i postavljaju zahtjevi prisilnog porasta proizvodnje pod radničkom kontrolom i drugi privredni i socijalistički zahtjevi. Druga rezolucija zahtijeva od vlade da vrati radničke domove sindikalnim organizacijama, da se odmah odobri rad onim sindikalnim organizacijama kojima to odobrenje još nije izdano;

25. lipnja

— Pokrajinski odbor Saveza metalskih radnika za Hrvatsku i Slavoniju održao je u Zagrebu plenarnu sjednicu na kojoj je usvojena rezolucija. Rezolucijom se tražilo sazivanje izvanrednog kongresa;

7. srpnja — otpočeo štrajk pečarskih radnika. Uspješno je završen 22. VII;
10. srpnja — sazvana plenarna sjednica Saveza drvodjelskih radnika. Za isti dan bila je sazvana u kinu »Apolo« »Velika javna radnička skupština« na koju su bili pozvani svi drvodjelski radnici grada;
- od 15. do 28. srpnja — u Zagrebu je vođena uspješna tarifna akcija tipografskih radnika;
27. srpnja — redarstveno povjerenstvo za grad Zagreb obustavilo je rad Saveza i podružnice grafičkih radnika u Zagrebu.  
Počeo štrajk građevinskih radnika. Štrajk je trajao do 18. VIII;
28. srpnja — u Zagrebu zabranjen rad Saveza drvodjelskih radnika. Zaključno sa šestim brojem prestalo je izlaziti glasilo Saveza »Drvodjelac«.  
Zagrebačka policija okupirala je sve prostorije sindikalnih organizacija, izvršila premetačine i ponovno zaplijenila arhive;
29. srpnja — obustava rada komunističkih sindikalnih organizacija;
31. srpnja — u restauraciji »Kolo« održan je socijaldemokratski sastanak. Na sastanku su govorili dr Božidar Adžija, Haramina i Kotur;
13. kolovoza — dopušten rad sindikalnoj podružnici Saveza grafičkih radnika, a sva zaplijenjena imovina je vraćena;
- od srpnja do kolovoza — štrajkovi građevinskih radnika;
- od 4. do 5. rujna — u Zagrebu je održana Zemaljska sindikalna konferencija reformističkih sindikata (GRS iz Beograda i Sarajeva, ORS iz Zagreba itd.) radi priprema za ujedinjenje;
15. rujna — odobren rad Saveza grafičkih radnika u Zagrebu;
- od 1. do 21. listopada — trotjedni štrajk radnika u Domaćoj tvornici rubija i štrajk u Tvornici kože;

- od 2.  
do 5. listopada* — štrajk radnika u tvornici Franck i štrajk radnika u Industriji hrane;
- od 3.  
do 4. listopada* — štrajk radnika u kemijskoj industriji;
- od 6.  
do 9. listopada* — štrajk radnika u Industriji odjeće;
- od 6.  
do 9. listopada* — štrajk u Tvornici kože;
- 7. listopada* — u toku rujna i listopada sindikat privatnih namještenika vodio je akciju za povišenje plaća. Na sastanku podružnice tog saveza 7. X 1921. raspravljalo se o skupoci i ekonomskom položaju privatnih namještenika;
- 8. listopada* — u Zagrebu je izašao prvi broj glasila Nezavisnih sindikata u Hrvatskoj »Štampa«, koji je u prosincu zabranjen;
- 11. listopada* — štrajk drvodjelskih radnika;
- od 21.  
do 22. listopada* — štrajk radnika u Industriji hrane u Zagrebu;
- 23. listopada* — demonstracije studenata Zagrebačkog sveučilišta protiv pokušaja Karla Habsburškog da se vrati na mađarsko prijestolje;
- od 24.  
do 30. listopada* — štrajk mesarsko-kobasičarskih radnika u Zagrebu (Zaprešić);
- 26. listopada* — u Zagrebu je na smrt osuđen komunistički omladinac Alija Alijagić, koji je 21. VII u Delnicama izvršio atentat na dra Milorada Draškovića, ministra unutrašnjih poslova i tvorca »Obznane«;
- tokom listopada* — štrajk stolara u tvornici »Smreka« u kojoj je bilo zaposleno oko 30 radnika;
- 4. studenog* — u Zagrebu je izašao prvi broj glasila SRPJ »Radnička borba«;

*početkom studenog* — štrajk obućarskih radnika;

- tokom studenog* — na temelju sporazuma socijalističkih partijskih centrala o zajedničkom istupanju na izborima mjesne grupe, obje socijalističke stranke u Zagrebu sporazumjele su se da zajednički istupe na izborima za gradsko zastupstvo pod imenom »Socijalistička zajednica u Zagrebu«;
- od 1. do 2. prosinca* — štrajk radnika u Industriji kovina;
- 4. prosinca* — socijalistička zajednica u Zagrebu održala je skupštinu u kinu »Olimp« pod parolom »Ujedinjeni socijalistički radnički blok«;
- od 6. do 9. prosinca* — održan je kongres Ujedinjenja Saveza grafičkih radnika i radnica Jugoslavije;
- 11. prosinca* — izbori za novo gradsko zastupstvo Zagreba;
- 18. prosinca* — u Zagrebu je održana »oblasna partijska skupština« na kojoj su bili zastupljeni gradovi Zagreb, Karlovac, Indija, Slavonski Brod i Vinkovci s ukupno 20 delegata;
- 19. prosinca* — štrajk stolara u poduzeću »Stolarska industrija« u Miramarskoj cesti 18;
- 31. prosinca* — radnici u tvornici »Franck« postavljaju zahtjeve poslodavcima za poboljšanje radnih uvjeta.  
Kraljevsko redarstveno ravnateljstvo u Zagrebu izdalo je dozvolu za otvaranje Saveza brijačko-vlasuljarskih pomoćnika, te izručenje zaplijenjene imovine. Savez je u svojim prostorijama sazvao glavnu skupštinu (godišnju) u 20 sati;
- 1921.* — brijački i vlasuljarski radnici u Zagrebu povelili su tarifni pokret tražeći povišicu plaća.  
U Zagrebu je djelovala prva radnička produktivna zadruga »Naprijed«. Poslovnice su bile u Ilici 219, na Iličkom trgu 15 (danas Britanski trg), u Stenjevcu i u Šestinama.  
Tokom 1921. stolarski radnici u Zagrebu štrajkali su još dvaput.

## 1922.

4. siječnja — ponovno je otvoren Savez građevinskih radnika u Zagrebu;
8. siječnja — uspostavljen je radnički odbor za pomoć gladnima u Rusiji pri Pokrajinskom odboru Nezavisnih sindikata u Zagrebu kojeg je policija zabranila. Zatim se odbor uključio u Građanski odbor kao njegova sekcija za rad među radnicima i razvio veliku aktivnost;
- od 1. do 24. siječnja — štrajka 50 radnika obrade metala;
8. siječnja — na Zemaljskoj konferenciji za Hrvatsku i Slavoniju u Zagrebu, kojoj je prisustvovalo 40 delegata svih sindikalnih saveza u Hrvatskoj uspostavljen je Međusavezni sindikalni odbor (MSO) za Hrvatsku i Slavoniju. Konferencija je donijela Pravilnik MSO, izabrala Izvršni odbor i priznala MSO Jugoslavije sa sjedištem u Beogradu za vrhovnu instancu Nezavisnih sindikata. Za sekretara je izabran Slavko Kaurić, a za glasilo MSO određen je list »Radnička štampa«.
- Na Konferenciji je osnovan Pokrajinski odbor Nezavisnih sindikata za Hrvatsku;
12. siječnja — štrajk u Prvoj hrvatskoj tvornici limarskih i bravarskih proizvoda. Štrajk je trajao 14 dana;
14. siječnja — izašao je prvi broj »Radničke štampe«, glasila Pokrajinskog odbora Nezavisnih sindikata za Hrvatsku;
5. veljače — u ime Međusaveznog sindikalnog odbora za Hrvatsku i Slavoniju bila je u Zagrebu zakazana skupština. Međutim, policija nije uvažila prijavu što je zapravo značilo zabranu skupštine;
6. veljače — policija je izvršila premetačinu stanova velikog broja sindikalnih funkcionara u redakciji lista »Radnička štampa« i u stanu administratora lista Petra Todorovića;

od 6. do 13. veljače — štrajka 146 radnika u Industriji odjeće;

7. *veljače* — Kraljevsko redarstveno ravnateljstvo donijelo je odluku o zabrani, odnosno raspuštanju MSO za Hrvatsku i Slavoniju. Zabrana rada MSO za Hrvatsku i Slavoniju, te izgon njegovih članova iz Zagreba nanijeli su podjednak udarac i zagrebačkoj organizaciji i cjelokupnom sindikalnom pokretu u Hrvatskoj i Jugoslaviji, jer se u Zagrebu nalazilo nekoliko sindikalnih centrala;
19. *veljače* — u Zagrebu počela izlaziti »Borba«. Od 11. II 1924. izlazi kao »Radnička borba«, te ponovno 13. II 1926. kao »Borba«, nezavisni politički i društveni list;
26. *veljače* — studentski odbor za pomoć gladnima u Rusiji sazvaio sastanak na kojem su govorili prof. Marko Kostrenčić i Miroslav Krleža;
- od 28. *veljače*  
do 28. *ožujka* — štrajka 108 radnika u Industriji odjeće;
- tokom veljače* — izdana je brošura »Rusija umire od gladi«. Mora se prodati oko 2 000 komada po cijeni od 5 dinara (prihod za gladne u Rusiji);
- od 1. do 15. *ožujka* — štrajk građevinskih radnika (45 sudionika);
2. *ožujka* — štrajk dimnjačara u Zagrebu;
5. *ožujka* — dva tjedna traje štrajk brijačkih i vlasuljarskih radnika;
6. *ožujka* — održana je skupština akademičara radi apela kralju za pomilovanje Alije Alijagića. Prisustvovalo je oko 1 000 studenata;
8. *ožujka* — u dvorištu zagrebačkog Sudbenog stola obješen je Alija Alijagić.  
Nakon pokopa Alije Alijagića, kome je prisustvo-  
vao znatan broj radnika, policija je potisnula ra-  
dnike s Mirogoja. U Bakačevoj ulici došlo je do  
sukoba radnika i policije, pa je nekoliko radnika  
teže ranjeno. U tom sukobu uhapšen je trgovački  
pomoćnik Weiss, zato jer je ranjenog Zlatka Šnaj-  
dera vodio u bolnicu. Uhapšen je i administrator  
»Borbe« G. Cvijić, a radnici Đuro Orsak, Ivica  
Mravinac i Arlavi su zatvoreni;

- 12. ožujka* — u kinu »Olimp« održana je skupština protiv sku-  
poće, a organizirali su je Nezavisni sindikati. Pri-  
hvaćena rezolucija objavljena je u »Radničkoj  
štampi« ;
- 13. ožujka* — počeo štrajk radnika u dva poduzeća, tada jedina  
veća poduzeća kirurških i liječničkih sprava u Za-  
grebu (njihovi vlasnici bili su Jakov Hlavka i  
Ženko). Štrajk u radionici Ženka trajao je do 27.  
III, a u radionici Jakova Hlavke do 8. IV. Oba  
štrajka završila su sporazumom;
- od 13. do 27. ožujka* — štrajka 5 radnika u Proizvodnji mašina:
- od 13. ožujka do 8. travnja* — štrajka 21 radnik u Proizvodnji mašina:
- od 21. do 25. ožujka* — štrajkaju 44 radnika Industrije odjeće;
- 23. ožujka* — Radnički odbor i Glavni građanski odbor organi-  
zirali su akciju za pomoć gladnima u Rusiji. Pri-  
je smrti Alija Alijagić ostavio je za pomoć glad-  
nima u Rusiji 100 dinara i odijelo u kojem je ob-  
ješen, što mu je bila sva imovina. Novac se slao  
»Borbi« s oznakom »Za gladne u Rusiji«.
- Svi uhapšeni na dan pogreba Alije Alijagića nisu  
bili pušteni do 23. III. Alijagićev grob neprestano  
je bio pod prismotrom policije. Radi antidržavnih  
izjava na grobu uhapšeni su: drvodjelski radnik  
Hojski, bankovni činovnik Mišić i privatni činov-  
nik Mrkša;
- od 23. ožujka do 8. travnja* — štrajkaju 33 radnika građevinske struke;
- 26. ožujka* — u Zagrebu je održana godišnja skupština Saveza  
drvodjelskih radnika, na kojoj je izabrana nova  
uprava;
- potkraj ožujka* — štrajk tramvajskih namještenika;
- 9. travnja* — radnici grafičkih poduzeća u Zagrebu zaključuju  
na svojoj sjednici da pred poslodavce iznesu zah-  
tjeve za povišenje plaća;
- 13. travnja* — miting studenata Zagrebačkog sveučilišta u okviru  
akcije za pomoć gladnima u Rusiji;

*od 30. travnja* — štrajkaju 384 radnika u Tvornici kože;  
*do 23. svibnja*

- 1. svibnja* — prvomajska skupština Nezavisnih sindikata održana u 10 sati u kinu »Metropol«.  
Radnički odbor za pomoć gladnima u Rusiji priredio je veliku prvomajsku zabavu u svim prostorijama zagrebačke Pivovare;
- 2. svibnja* — uhapšeni su urednici »Borbe« Đuro Cvijić i Kamilo Horvatin;
- 3. svibnja* — štrajk radnika Tvornice cipela d. c.;
- 7. svibnja* — u Tipografskom domu u Zagrebu održan je prvi redovni kongres Saveza grafičkih radnika Jugoslavije. Kongres je u ime Nezavisnih sindikata pozdravio Slavko Kaurić;
- od 15.  
do 20. svibnja* — štrajkaju 53 građevinska radnika;
- 21. svibnja* — održana godišnja skupština zagrebačke podružnice Saveza metalskih radnika Jugoslavije;
- 29. svibnja* — na Zagrebačkom sveučilištu osnovan Galileijev klub »Eppur si muove«;
- tokom svibnja* — štrajk radništva drvnog poduzeća »Dom« u Zagrebu.  
Počeo je s radom pododbor Saveza metalskih radnika (podružnica Zagreb). Prostorije su se nalazile u Radničkom dolu 5, u gostionici »Zlatnom zdencu«.  
Štrajk radnika Željezničke radionice u Zagrebu;
- 4. lipnja* — održana skupština protiv besposlice i za osiguranje u nezaposlenosti;
- polovicom lipnja* — štrajk radnica drvnog poduzeća »Dom« u vrijeme izgradnje paviljona za Zagrebački zbor;
- od 26.  
do 28. lipnja* — štrajk saobraćajnih radnika (23 sudionika);
- od 28.  
do 29. lipnja* — održana plenarna sjednica Saveza drvodjelskih radnika Jugoslavije u Zagrebu. Plenumu su prisustvovali predstavnici organizacija iz Zagreba,

Osijeka, Đurđenovca, Broda, Belišća, Vrbovskog, Varaždina, Indije, Okučana, Karlovca, Pakraca, Kraljevice, Siska, Dodoša i Vinkovaca, zatim 4 delegata iz Bosne i Hercegovine, 10 delegata iz Srbije i Vojvodine i 7 delegata iz Slovenije — koji su zastupali 2 000 članova. Plenum je izabrao novu upravu;

- tokom lipnja* — budući da se u ožujku obećana povišica plaća nije ostvarila, došlo je do novog štrajka tramvajskih namještenika;  
Štrajk u Tvornici »Slaveks«;
- od 7.  
do 10. srpnja* — štrajka 280 trgovačkih radnika;
- lipanj i srpanj* — štrajkovi tramvajskih radnika;
- 13. srpnja* — policija je zabranila rad pododbora Saveza metal-  
skih radnika (podružnica Zagreb), s motivacijom  
da nije znala da djeluje, da su prostorije podod-  
bora bile korištene za tajne komunističke sastan-  
ke, da su kod uhapšenog blagajnika Lea Puretića  
nađeni komunistički leci i si;
- tokom srpnja* — štrajk špediterskih radnika;
- 20. srpnja* — radnici Zagrebačke tekstilne tvornice zaključili su  
na sjednici da od uprave tvornice zatraže poviše-  
nje plaća;
- od 22. srpnja  
do 5. kolovoza* — štrajk radnika u Industriji papira (81 sudionik);
- 23. srpnja* — drvodjelski radnici okupljeni na skupštini u Zag-  
rebu daju puno povjerenje upravi, izabranim dru-  
govima na plenarnoj sjednici održanoj 28. i 29.  
lipnja;
- potkraj srpnja* — štrajk u zagrebačkim tvornicama kartonaže »Ro-  
žankovsky« i »Hudetz«;
- od 7.  
do 12. kolovoza* — štrajk radnika u Industriji kamena (200 sudio-  
nika);
- od 1.  
do 10. rujna* — štrajk radnika u Industriji drva (92 sudionika);

- od 6.  
do 12. rujna* — štrajka 37 drvodjelskih radnika;
- od 20.  
do 26. rujna* — štrajk obučarskih radnika u 9 zagrebačkih obučarskih poduzeća;
- od 20.  
do 28. rujna* — štrajk radnika prehrambene industrije (65 učenika);
- tokom rujna* — kad se htjelo ponovno pokrenuti »Borbu«, pokrajinska je uprava istjerala Kamila Horvatina.  
U novi redakcioni odbor ušao je Simo Miljuš.  
Štrajk radnika Tvornice ulja;
- 1. listopada* — u kinu »Olimp« održana javna i pučka skupštine zagrebačkog radništva protiv skupoće i reakcije koju su sazvali sindikati brijača i građevinara, jer je u to vrijeme Pokrajinski MSO bio zabranjen
- 12. listopada* — održana sindikalna konferencija građevinskih radnika;
- 15. listopada* — održana velika skupština pod parolom »zagrebački proletarijat traži ostvarenje Nezavisnih sindikata«. Na skupštini su referirali Predojević i Tomanić;
- 30. listopada* — na prijedlog »Galileija« svi opozicijski klubovi sazvali su na Sveučilištu protestnu skupštinu protiv drakonske osude rudara Đure Keroševića;
- 1. studenog* — održana protestna skupština studenata Zagrebačkog sveučilišta, na kojoj je zahtijevano pomilovanje rudara Đure Keroševića.  
Na skupu održanom protiv skupoće i besposlice zagrebački proletarijat u rezoluciji traži pomilovanje Keroševića i protestira zbog zabrane posebnog zbora.  
Pokušaj da se osnuje prosvjetno-borbena omladinska organizacija, što vlast ne dopušta;
- potkraj studenog* — održan je zbor metalaca grada Zagreba na kojem su govorili: Buda Milutinović (Beograd), Zorga (Slovenija), i Ivan Krndelj. Na zboru je bio osnovan Nezavisni sindikat kovinarskih radnika, koji je odmah počeo s radom. Prostorije Saveza nalazile su se u gostionici Novosel, Ilica 142;

5. prosinca

— sastanak radnika tvornice »Franck« na kojem su dali povjerenje legitimnoj upravi živežara i pristupili u sklop Nezavisnih sindikata živežarskih radnika. Nakon toga otpušteno je 18 radnika;

6. prosinca

— počeo štrajk slušača kemije i farmacije na Sveučilištu u Zagrebu.

Održana osnivačka konferencija Saveza radničke omladine za Hrvatsku i Slavoniju;

10. prosinca

— Medusa vezni sindikalni odbor za Hrvatsku i Slavoniju sazvao protestnu skupštinu protiv ukidanja osamsatnog radnog dana. Sada vlast dopušta djelovanje MSO. U nedjelju u 10 sati sazvana skupština u kinu »Balkan« protiv traženja zakona o zaštiti radnika i ukidanja osamsatnog radnog dana;

početkom prosinca — »Radnička štampa« objavila je pravila MSO za Hrvatsku i Slavoniju sa sjedištem u Zagrebu;

14. prosinca

— u 19 sati počeli pregovori između MSO i glavnog radničkog saveza, (GRS-a) u knjižari »Naša snaga«;

24. prosinca

— u Zagrebu se počinje stvarati organizacija Internacionalne radničke pomoći kao nastavak akcije za pomoć gladnima u Rusiji.

U 10 sati prije podne sazvana je protestna skupština u kinu »Balkan« u povodu štrajka u Slavonskom Brodu;

31. prosinca

— održana protestna skupština zbog štrajka u Slavonskom Brodu umjesto skupštine koja se trebala održati 24. XII. MSO pokrenuo akciju za pomoć štrajkašima u Brodu;

tokom prosinca

— štrajk radnika tvornice strojeva i alata »Alat«.

## 1923.

7. siječnja

— u kinu »Olimp« u 9 sati održana je skupština u povodu povišenja stanarina. Na skupštini su govorili: Ergović kao predstavnik invalida, Ferštek je zastupao Nezavisne hrvatske obrtnike, dr Božidar Adžija u ime GRS-a, Trnjar u ime Hrvat-

skog radničkog saveza (HRS-a), Još u ime Saveza grafičkih radnika te Ciliga u ime MSO i kao urednik »Radničke štampe«. Na skupštini je donesena rezolucija;

*početkom godine*

— sindikat radnika živežnih namirnica vodi tarifnu akciju pekarskih radnika;

*14. siječnja*

— uprava kazališta pripremila je poslije podne radničku predstavu »Golgota« Miroslava Krleže;

*tokom siječnja*

— pokrenute akcije za osnivanje radničkog pjevačkog društva;

*11. veljače*

— zagrebačka policija zabranila je javnu osnivačku skupštinu, sazvanu u kinu »Metropol«, na kojoj je trebala biti osnovana organizacija Nezavisna radnička partija Jugoslavije (NRPJ), koristeći pri tome zakone donesene još u vrijeme Austro-Ugarske. Na skupštinu je ipak došlo oko 1 000 radnika koji su demonstrirali protiv zabrane i došli u sukob s policijom. Policiji je to poslužilo kao povod za seriju izгона zagrebačkih komunista i premetačina u redakcijama »Borbe« i »Radničke štampe«.

Na seoskom groblju u Remetama pokopan je prvi predsjednik mjesne organizacije KP u Zagrebu Josip Večkovec. U ime NRPJ na grobu je govorio Simo Miljuš. Prisustvovalo je oko 200 radnika iz Zagreba. Nakon pogreba u obližnjoj šumi održan je sastanak na kojem su evocirane uspomene na Večkovca i razmotrena tadašnja situacija u pokretu;

*tokom veljače*

— u Zagrebu je osnovan Radnički prosvjetni savez »Jedinstvo« i održana konstituirajuća skupština, Savez se podijelio na 4 sekcije: pjevačku, diletantsku, glazbenu i kulturno-prosvjetnu;

*18. veljače*

— Međusavezni sindikalni odbor za Hrvatsku i Slavoniju sazvao skupštinu koju je policija zabranila. »Radnička štampa« zbog toga poziva radnike da dođu na skupštinu Oblasnog odbora GRS-a u kino »Union«, jer se radi o Pravilniku Zakona o zaštiti pitanja svih radnika;

*od 19.  
do 27. veljače*

— štrajka 201 radnik u Industriji drva u Zagrebu

*24. veljače*

— nosilac kandidatske liste za Narodnu skupštinu kraljevine SHS za grad Zagreb je Gabrijel Kranjec. Zbog toga je dobio nalog od policije da u roku od 48 sati napusti grad kao »politički nepoćudan« ;

*25. veljače*

— MSO za Hrvatsku i Slavoniju izdao letak radnicima Zagreba u vezi sa Zakonom o zaštiti radnika i zabranom skupštine, kao i zbog progona radničkih funkcionara. Sazvana je i istog dana održana javna opća pučka skupština u kinu »Balkan« u 10 sati. Na dnevnom redu bio je položaj radničke klase u Zagrebu;

*tokom veljače*

— dan prije predaje kandidatske liste policija vrši premetačine u redakciji »Borbe«.

Odmah nakon povratka iz provincije, gdje je boravio radi predaje kandidatske liste, Kamilo Horvatin predan je sudu. I on je morao napustiti Zagreb u roku od 48 sati kao »politički nepoćudan«.

Štrajk u Tvornici bačava Vladimira Arka. Uhapšeni su Salamun i Kordić, koji je prognan iz Zagreba na 10 godina;

*5. ožujka*

— na službenim pločama Radionice državnih željeznica oglašena je skupština željezničara u kantini JDZ u Trnjanskoj ulici;

*od 8.  
do 9. ožujka*

— lijepljeni su ilegalni leci u povodu smrti Alije Alijagića s potpisom »Komunistička omladina«. Uhapšena su dva mlada radnika;

*od 9.  
do 16. ožujka*

— štrajkaju 3 radnika u grafičkom obrtu;

*11. ožujka*

— sazvana je javna pučka skupština NRPJ u 10 sati prije podne. Najavljen govor Triše Kaclerovića. Skupština zabranjena.

MSO za Hrvatsku i Slavoniju sazvaio u 10 sati prije podne skupštinu u kinu »Metropol«. Na dnevnom redu bio je napad buržoazije na strukovne organizacije i Zakon o zaštiti radnika;

*13. ožujka*

— utvrđeno je da su opančari Stjepan Kostenjak i Franjo Novoselac lijepili plakate SKOJ-a. Predani su Sudbenom stolu.

Pekarski radnik Franjo Puškarić jedan je od prvih koji su prognani iz Zagreba;

- od 14.  
do 20. ožujka* — štrajka 20 radnika drvene industrije;
- 17. ožujka* — Gabrijel Kranjec i Sima Miljuš prognani iz Zagreba;
- 18. ožujka* — na održanim izborima za Narodnu skupštinu u Zagrebu su izabrani dr Juraj Krnjević i V. Trnjar, oba članovi HRSS-a.
- 7. travnja* — Nezavisni sindikati sazvali javnu pučku skupštinu u kinu »Balkan« zbog zatvaranja radničkih domova, izгона i zabrane rada Nezavisnih strukovnih organizacija u Brodu, Karlovcu, Osijeku i dr. Policija je zabranila skupštinu koja je istog dana (poslije podne) održana u Kustošiji;
- 22. travnja* — na poziv GRSOJ-a Nezavisne strukovne organizacije održavaju skupštinu u kinu »Balkan« u 9 sati;
- od 27. travnja  
do 22. svibnja* — štrajka 15 radnika Industrije odjeće;
- tokom travnja* — štrajka 125 krojačkih radnika u radionicama Zagreba;  
štrajk krojačkih radnika i radnica u Zagrebačkoj tvornici odijela;
- 1. svibnja* — u Zagrebu počela izlaziti »Omladinska borba«, glasilo Saveza radničke omladine za Hrvatsku;  
Policija je u Zagrebu zabranila svaku javnu manifestaciju u povodu Prvoga maja. Nezavisni sindikati, Nezavisna radnička partija i Savez radničke omladine sazvali su zbor u Maksimiru. Na zboru su istaknute crvene zastave i govorili su Đuro Cvijić i Janko Mišić. Poslije zbora pod crvenom zastavom pošla je povorka Maksimirskom i Vlaškom ulicom. Na demonstrante je jurišala vojska i policija. Demonstracije su se nastavile na Jelačićevu trgu. Proslava je nastavljena poslije podne u Šestinama. Za vrijeme demonstracija klicalo se Komunističkoj partiji, Internacionali i Sovjetskom Savezu. Obustava rada bila je potpuna;
- od 7.  
do 9. svibnja* — štrajkaju 53 radnika obrade metala;

od 13.  
do 15. svibnja

— održan je Drugi kongres Saveza građevinara Jugoslavije. Na kongresu je Savez promijenio ime u Savez radnika građevne industrije i obrta Jugoslavije;

16. svibnja

— završen štrajk radnika i radnica Tvornice kartonaže Hudetz d. d.

tokom svibnja

— održana je III mjesna konferencija Zagrebačke partijske organizacije, na kojoj su delegati upoznati s odlukama I zemaljske konferencije održane u srpnju 1922. Odlučeno je da se komunisti snažnije aktiviraju u stvaranju i proširenju Nezavisne radničke partije, Saveza radničke omladine i jačanju Nezavisnih sindikata. Osnovan je odbor Proleterske pomoći. Razmatrane su akcije: uspješna proslava Prvog maja, pomoć gladnima u Rusiji, partijska štampa, izbori za skupštinu, tarifni pokreti itd. Birani su delegati za Zemaljsku konferenciju NRPJ.

Radnici Zagrebačke tvornice odijela stupili su u petodnevni štrajk, jer su vlasnici tvornice odbili njihove zahtjeve.

U tvornici »Dom« u Kustošiji postoji organizacija SKOJ-a. U toj se tvornici nalazi oko 100 mladih ljudi.

Štrajk pekarskih radnika.

Trotjedni štrajk opančarskih radnika u radionici »Ferković i drug«.

U Zagrebu je bilo oko 100 izgnanih partijskih i sindikalnih aktivista;

9- lipnja

— u tvornici »Hinka Francka sinovi« komunisti su razbili HRS-ovu organizaciju;

10- lipnja

— protestna skupština zagrebačkog proletarijata u kinu »Metropol« zbog skupoće;

sredinom 1923.

— u Zagrebu je bio vođen štrajk građevinara (pečarskih radnika), i to u poduzećima »Zagorka«, »Keramoproizvod«, »Pilot« i u tvornici peći »Keramika«. 16. VIII sklopljen je kolektivni ugovor između navedenih poduzeća i Saveza građevinskih radnika, koje je u ime Nezavisnih sindikata zastupao I. Krdelj;

od 28.  
do 24. srpnja

— štrajka 11 radnika Industrije odjeće;

- od 4.  
do 31. kolovoza* — štrajka 108 radnika u obradi metala;
- 30. kolovoza* — uhapšen Đuro Cvijić zbog govora održanog Prvog maja. Predan je Sudbenom stolu. Cilj je policije da onemogući izlaženje »Borbe«;
- 4. kolovoza* — štrajk (ekonomskog karaktera) 120 bravarskih radnika u raznim radionicama;
- 6. kolovoza* — u povodu velikog štrajka pomoraca, rudara i željezničara Nezavisni sindikati sazvali su skupštinu. Sličnu skupštinu sazvao je u isto vrijeme i Glavni radnički savez (za 12. kolovoza). Nezavisni sindikati predložili su da to bude zajednička skupština, što je Glavni radnički savez (GRS) odbio. Budući da je policija zabranila skupštinu Nezavisnih sindikata u Zagrebu, Prokrajinski sindikalni odbor pozvao je radnike i radnice Zagreba da svi dođu na skupštinu Glavnog radničkog saveza;
- od 18. kolovoza — štrajka 120 radnika prehrambene industrije;  
do 4. rujna*
- 22. kolovoza* — štrajk radnika Zagrebačkog paromlina;
- 26. kolovoza* — iako je policija zabranila održavanje skupštine NRPJ u kinu »Metropol« u povodu događaja u Bugarskoj, skupština je održana u Remetskoj šumi. O događajima u Bugarskoj govorio Kamilo Horvatin (ubijen Stambolski);
- tokom kolovoza* — u Zagrebu je pokrenut časopis za kulturu i politička pitanja »Književna republika« (urednik M. Krleža);
- 2. rujna* — u vezi s proslavom IX internacionalnog omladinskog dana Savez radničke omladine Jugoslavije (SROJ) je održao prvu agitacijsku »gvozdenu nedjelju« — kako javlja »Omladinska borba«;
- tokom rujna* — štrajk zubotehničkih namještenika;
- 19. listopada* — policija je izvršila premetačinu prostorija SKOJ-a, premetačinu članova, zaplijenila arhivu i zapečatila prostorije;

23. listopada

— izlet u okolicu Zagreba samo je bio izgovor da bi se mogla održati skupština kojoj je prisustvovalo oko 200 radnika. Policija je skupštinu opkolila i uhapsila 15 radnika. Među uhapšenima nalazio se Nikola Kovačević, bivši komunistički poslanik, koji je bio osuđen na dvije godine robije;

*tokom listopada*

— Oblasni sekretarijat NRPJ za Hrvatsku i Slavoniju u Zagrebu pozvao je sve organizacije NRPJ da osnivaju odbore za prikupljanje pomoći bugarskim izbjeglicama.

Održan je zajednički zbor Nezavisnih sindikata i GRS-a u Zagrebu protiv ukidanja Ministarstva socijalne politike.

Održana je skupština željezničara u Zagrebu, koju je organizirala podružnica željezničara u sastavu Saveza metalških radnika i obrta Jugoslavije;

7. studenog

— mjesna organizacija NRPJ za Zagreb sazvala je na šestu godišnjicu oktobarske revolucije pouzdanički sastanak na osnovi zakona o pravu sakupljanja. O značenju oktobarske revolucije govorio je Đuro Cvijić;

11. studenog

— u kinu »Balkan« održana skupština željezničara, na kojoj je postavljen zahtjev za reguliranje plaća željezničkim radnicima;

od 19.

do 20. studenog

— štrajka 60 radnika drvne industrije;

1923.

— državno odvjetništvo zaplijenilo letak koji je izdala Zagrebačka partijska organizacija u povodu godišnjice oktobarske revolucije.

Izdan letak Saveza radničke omladine Jugoslavije, (pododbor u Zagrebu) pod naslovom »Radničkoj omladini« kojim se poziva na proslavu Prvog maja što je Sindikat organizira u Maksimiru.

**1924.**

*tokom siječnja*

— u povodu Lenjinove smrti radnici tvornice »Dom« izvjesili su crnu zastavu na tvorničkoj zgradi zbog čega je jedan od njih bio osuđen na 14 dana zatvora;

- 13. siječnja* — demonstracije nezaposlenih radnika sa zahtjevom organiziranja javnih radova;
- od 25. do 29. siječnja* — štrajkaju 33 radnika drvne industrije;
- 26. siječnja* — štrajka 36 radnika u Tvornici L. F. Kohna. Štrajk je trajao do ožujka;
- tokom veljače* — održan prvi sastanak Oblasnog vijeća NRPJ, na kojem je inicirana akcija za osnivanje Fonda »Borbe«, i organiziranja odbora za štampu koji će organizirati prikupljanje priloga za spomenuti fond;
- 2. ožujka* — zagrebačko Redarstveno ravnateljstvo zabranilo zbor o nezaposlenosti u kinu »Olimp« kojeg je sazvalo Mjesno sindikalno vijeće i predstavnici nezaposlenih radnika;
- 8. ožujka* — na proslavi Međunarodnog dana žena u Zagrebu je u okviru NRPJ osnovan Sekretarijat žena NRPJ. Izabrana je i uprava Sekretarijata žena;
- 16. ožujka* — održana redovna godišnja skupština podružnice Saveza radnika metalne industrije i obrta Jugoslavije;
- 16. ožujka* — protestna skupština i demonstracije studenata u povodu aneksije Rijeke;
- 18. ožujka* — na poziv Mjesne organizacije NRPJ u dvorani Pivovare održano je predavanje o značenju Pariške komune, koje je održao student filozofije Josip Šaina;
- 31. ožujka* — štrajka 15 radnika u Industriji kamena;
- 1. svibnja* — uspješno je proslavljen Prvi maj. Provedena je potpuna obustava rada, obustavljen je tramvajski promet. U kinu »Balkan« održana je skupština kojoj je prisustvovalo 5 000 radnika. U proslavi su sudjelovali i grafički radnici.
- Poslije podne održana je velika radnička zabava na Okrugljaku na kojoj je sakupljeno više od 2 000 dinara dobrovoljnih priloga za žrtve reakcije;

- 11. svibnja* — održan drugi sastanak Oblasnog vijeća NRPJ. Osim članova Oblasnog sekretarijata i uprave Mjesne organizacije NRPJ u Zagrebu, prisustvovalo je 11 delegata;
- od 13. svibnja do 2. lipnja* — štrajk radnika Industrije odjeće;
- 25. svibnja* — u Zagrebu održana seljačko-radnička konferencija koju je sazvao Oblasni sekretarijat NRPJ, prema odluci Oblasnog vijeća od 11. V 1924. O političkoj situaciji i zadacima radničko-seljačkog bloka govorio je oblasni sekretar Vladimir Copić;
- tokom svibnja* — štrajk pekarskih radnika;
- 2. lipnja* — održan veliki zbor tramvajaca na kojem je jednoglasno donesena odluka da tramvajci formiraju vlastiti pododbor u sklopu sindikata metalaca. Izabrana je uprava pododbora s predsjednikom Glogoljem i potpredsjednikom Medvedom;
- 9. lipnja* — demonstracije u povodu zabrane protestnog zbora protiv »Orjune« i njezinog terora;
- 10. lipnja* — protestni generalni štrajk u Zagrebu u povodu krvavog napada »Orjune« na radnike u Trbovlju (1. VI 1924). Štrajk je bio izraz solidarnosti zagrebačkog proletarijata s radnicima Trbovlja. U ovom izvanredno uspjelom štrajku sudjelovalo je oko 20 000 radnika;
- 12. lipnja* — uspješno završen pokret 30 klesara mramora (počeo u svibnju);
- od 6. do 13. srpnja* — proleterski tjedan za žrtve reakcije. U pozivu Mjesne organizacije NRPJ kaže se: »Zagreb je bio uvijek na prvom mjestu u svim akcijama, on mora i on će to biti i ubuduće«. Prema odluci Centralnog odbora članovi NRPJ su položili u fond za žrtve reakcije pola svoje dnevnice;
- 12. srpnja* — ukazom Pašić-Pribičevićeve vlade zabranjen je rad NRPJ i Nezavisnih sindikata;
- od 14. do 17. srpnja* — štrajka 12 radnika u Industriji odjeće;

- 30. srpnja* — Davidovićeva vlada dozvolila rad Nezavisnih sindikata;
- 7. rujna* — zagrebački omladinci sazvali zbor mladih radnika zbog položaja omladine i internacionalnog dana;
- 21. rujna* — Mjesno radničko sindikalno vijeće Zagreba održalo javnu skupštinu. Na skupštini su govorili Tomanić, Krndelj i Milutinović. To je značilo i legalizaciju Mjesnog sindikalnog vijeća, na čiju je prijavu skupština i održana;
- tokom rujna* — demonstracije radnika Zagreba protiv Zakona o zaštiti države i reakcije pri izlasku Sime Markovića iz lepglavske tamnice na putu za Beograd;
- od 6. do 21. listopada* — štrajka 17 radnika Industrije odjeće;
- 19. listopada* — u kinu »Olimp« održana je jedina javna skupština NRPJ u Zagrebu. Policija nije dozvolila održavanje skupštine na ime NRPJ, već su prijavu za skupštinu izvršila tri člana Partije na svoje ime. (Skupština je održana nakon zabrane NRPJ.)  
Privremeni odbor Internacionalne radničke pomoći održao je javnu skupštinu na kojoj je bila prikazana povijest i zadaća Internacionalne radničke pomoći;
- 26. listopada* — Mjesna organizacija NRPJ za Zagreb održala je skupštinu u prostorijama Pivovare, kojoj je predsjedavao Drago Škorić, predsjednik Privremenog odbora Internacionalne radničke pomoći, a među ostalim govorila su i dva člana Privremenog odbora — Ivan Krndelj i Ante Ciliga;
- tokom listopada* — štrajk radnika u Tvornici cipela u Novoj vesi;
- 7. studenog* — demonstracije na grobu Alije Alijagića. Demonstranti su napali policiju kamenjem;
- od 7. do 11. studenog* — u Zagrebu su predane sudu 24 osobe u vezi proslave oktobarske revolucije;
- 1. prosinca* — protestna skupština studenata Zagrebačkog sveučilišta protiv umirovljenja četvorice sveučilišnih profesora, na kojoj je jednoglasno usvojena slijedeća rezolucija: »Sveukupna omladina Zagre-

bačkog sveučilišta, sakupljena na protestnoj skupštini 1. prosinca 1924. najoštrije osuđuje u nizu bezakonja najnovije umirovljenje četvorice sveučilišnih profesora, kojemu je svrha da uništi tu najvišu hrvatsku kulturnu instituciju te stupa u znak prosvjeda u petodnevni štrajk«;

*7. prosinca*

— protestne demonstracije studenata na Zagrebačkom sveučilištu;

*od. 1.  
do 7. prosinca*

— u čitavom svijetu proveden je tjedan Crvene pomoći »Crvena nedjelja«, posvećen žrtvama klasne borbe i propagande Crvene pomoći. Ta je akcija provedena i u Zagrebu;

*tokom prosinca*

— na Zagrebačkom sveučilištu osnovana je prva napredna »Organizacija studentkinja Zagrebačkog univerziteta«. Organizacija je djelovala sve do 1929. Onemogućavanjem rada Kluba studenata marksista 1929. prestao je svaki rad »Organizacije studentkinja Zagrebačkog univerziteta« a 1931. Organizacija je formalno ukinuta;

*1924.*

— grafički i postolarski radnici imali su u Zagrebu sportske klubove.

U Zagrebu je osnovana podružnica društva »Priatelj prirode«. Zagrebačka podružnica bila je centrala društva za Hrvatsku. U ovo vrijeme gotovo je svaka struka radnika imala pjevačko društvo, ili dramsku sekciju, ili sportski klub. Takva su društva bila: »Tekstilac«, »Metalac«, »Živežar«, »Drvodjelac«, »Kožarac« i dr. U okviru rada svih ovih društava održavala su se i predavanja iz historije radničkog i sindikalnog pokreta, iz socijalnog zakonodavstva i iz drugih područja.

Štrajk radnika u poduzeću »Dom«.

U Zagrebu je bilo oko 10 000 nezaposlenih radnika.

U borbi s »Orjunom« osnovana je prva obrambena grupa.

Uhapšeno je 116 sindikalnih i partijskih funkcionara (prema podacima koje je objavio Oblasni odbor Crvene pomoći za Hrvatsku i Slavoniju u Zagrebu).

## 1925.

- tokom siječnja* — održana IV mjesna konferencija Zagrebačke partijske organizacije. Donesena je odluka o osnivanju rajonskih komiteta (osnovana su 4 rajonska komiteta), razmotrena je situacija u Zagrebu nakon ukidanja polulegalne NRPJ. Upoznale su se odluke III zemaljske konferencije i njihova provedba;
- 15. ožujka* — održana skupština podružnice metalških radnika Zagreba;
- tokom travnja* — štrajk radnika Tvornice rublja;
- Uoči Prvog maja Mjesni komitet KPJ za Zagreb pozvao je radnike da obustavom rada i okićeni crvenim karanfilima mirnom šetnjom ulicama grada demonstriraju svoju političku i klasnu pripadnost. Izdane su upute da se izbjegavaju sukobi, koje je policija namjeravala provocirati;
- 1. svibnja* — u Zagrebu održana prvomajska proslava. Uoči te proslave pred gotovo svim zagrebačkim tvornicama članovi »Kluba studenata marksista« dijelili su letke i pisali parole po ulicama, dok su studentice u prostorijama Nezavisnih sindikata u Ilici 49 pomagale pri izrađivanju crvenih karanfila, koje su Prvog maja ranim jutrom prodavale na ulicama u korist Crvene pomoći;
- 3. svibnja* — održana je skupština Saveza odjevne industrije (podružnica Zagreb);
- tokom svibnja* — štrajk ugostiteljskih radnika u zagrebačkoj Velikoj kavani;
- 9. lipnja* — drugi štrajk ugostiteljskih radnika u zagrebačkoj Velikoj kavani;
- 14. lipnja* — održana je konferencija Nezavisnih i reformističkih željezničarskih sindikalnih organizacija kojoj su prisustvovali predstavnici Saveza željezničara Jugoslavije, Saveza radnika metalske industrije i obrta Jugoslavije, Sekcije željezničara, Splošne željezničke organizacije, Željezničarske strokovne in pravovarstvene organizacije, Saveza saobraćajnih i transportnih radnika i službenika Jugoslavije iz Niša — prometne veze i Društva sprovednika;

25. lipnja — u Zagrebu uhapšeni sindikalni i partijski aktivisti: Mustafa Begić, Dušan Grković, Stjepan Politzer, Andrija Zaja, Rade Mihaljević, Viktor Krok, Milan Milanović, Anđel Kurat, Josip Kraš, Josip Debeljak, Gustav Majsgajer, Rudolf Bartók, Stjepan Srednjak, Viktor Kudelić, Gabrijel Kranjec, Petar Očko, Andrija Car, Ilija Jurković, Nikola Božić, Stjepan Kraljić i Milan Stilinović, te drugarice Barica Sablić i Marica Zumer;
- polovicom godine — održana V mjesna konferencija Zagrebačke partijske organizacije. Konferencija je sazvana zbog gradskih i oblasnih izbora, načina sudjelovanja Partije na tim izborima, kandidature i dr.;
- tokom srpnja — štrajk radnika Tvornice cipela;
- od 10. — održan je plenum svih mjesnih i saveznih sindikalnih uprava u Zagrebu;
- do 11. srpnja
13. rujna — prije podne u kinu »Metropol« održan je veliki zbor zagrebačkih radnika na poziv Mjesnog radničkog sindikalnog vijeća (MRSV) na kojem su govorili Laza Stefanović sekretar Centralnog radničkog sindikalnog odbora Jugoslavije (CRSOJ-a) i Bude Milutinović sekretar Saveza metalaca;
7. listopada — štrajk krojačkih radnika i radnica u radionici »Herkules« i u Domaćoj tvornici rublja;
11. listopada — održana velika javna skupština s dnevnim redom: Ujedinjenje radničkih sindikata i Radničke komore. Referirao je Ivan Krndelj;
15. listopada — održana skupština zagrebačke podružnice Saveza radnika odjevnje industrije i obrta Jugoslavije. Sekretar podružnice bio je Đuro Salaj. Štrajk u Domaćoj tvornici rublja;
- od listopada do prosinca — štrajk radnika Domaće industrije remenja. Štrajk je počeo 10. ili 12. X;
25. listopada — izvršena ekshumacija posmrtnih ostataka Alije Alijagića. Ekshumirani ostaci prevezeni su kamionom Auto-komande IV armijske oblasti u pratnji zagrebačkog redarstva u Bihać. Istog dana uvečer pokopani su na muslimanskom groblju »Čujek« u selu Turije kraj Bihaća. Mjesni komitet KP Zagreb izdao letak protiv ovog čina pod naslovom »Radnim i siromašnim građanima grada Zagreba«;

8. studenog

— protestni zbor studenata Zagrebačkog sveučilišta i demonstracije u povodu napada talijanskih fašista na redakciju i tiskaru »Edinosti« u Trstu. Tom prilikom spaljene su dvije zastave, zbog čega je šest studenata uhapšeno. Nakon tog događaja proglašen je štrajk na svim sveučilištima u zemlji;

1925.

— Oblasni sekretarijat SKOJ-a iz Zagreba upućuje svoju rezoluciju Centralnom komitetu KPJ u kojoj predbacuje »da ono zbog frakcijske borbe propušta vrlo krupne događaje koji bi Partiji, da je na njih reagirala, olakšali povezivanje s masama«.

U povodu zabrane održavanja skupštine Internacionalne radničke pomoći u Zagrebu, Privremeni odbor IRP izdao je letak pod naslovom »Dolje s nasiljem, Skupština Internacionalne radničke pomoći zabranjena«.

Prva radničko-konzumna produktivna zadruga »Naprijed« izdala je letak s izvještajem o radu i pozivom na skupštinu 7. VI;

potkraj 1925.

— održana VI mjesna konferencija Zagrebačke partijske organizacije. Na konferenciji su izabrani delegati za III kongres KPJ. Izabran je novi MK.

1926.

14. veljače

— održana pokrajinska konferencija Saveza drvo-djelskih radnika za Hrvatsku i Slavoniju, na kojoj je sudjelovalo 8 mjesnih pododbora sa 12 delegata. Osim izbora novog pokrajinskog odbora, konferencija je konstatala da je Centralna uprava Saveza u Ljubljani prestala djelovati, da su članovi Centralne uprave iz Slovenije prestali u njoj dalje raditi, a ostali članovi da su pohapšeni. S timu vezi donesena je odluka da Pokrajinski odbor u Ljubljani sazove kongres. Ako on to ne bi htio, tu će dužnost preuzeti Pokrajinski odbor u Zagrebu;

od 19.  
do 27. travnja

— štrajka 8 radnika u Industriji odjeće;

1. ožujka

— u Zagrebu je počelo izlaziti glasilo KPJ »Srp i čekić«;

*tokom travnja* — održan plenum CK KPJ na kojem je donesen novi statut KPJ (koji je nešto kasnije potvrđen na III kongresu KPJ);

*od 3. do 29. svibnja* — štrajk krojačkih radnika u Mehaničkoj tvornici odijela. Sudjelovalo je 178 radnika;

*od 11. svibnja do 19. lipnja* — štrajka 39 radnika u Industriji kamena;

*od 15. svibnja do 19. lipnja* — štrajk radnika zagrebačkih pećarskih poduzeća »Zagorka«, »Keramika«, »Keramoproizvod«, »Pilot« te Tvornice peći, majolika i glinene robe;

*13. lipnja* — zbor 1 500 privatnih namještenika Zagreba u kinu »Metropol« zbog ograničenja radnog vremena;

*od 12. srpnja do 12. listopada* — štrajka 107 krojačkih radnika;

*od 5. do 9. kolovoza* — štrajka 18 stolarskih radnika u Tvornici žaluzina;

*12. kolovoza* — zagrebačka policija uhapsila je Đuru Salaja, Gabrijela Kranjeca i Todora Berića;

*od 13. kolovoza do 27. rujna* — štrajka 17 radnika u Radionici precizne mehanike Hlavka;

*30. rujna* — javni protestni zbor stanara na Markovu trgu (danas Trg Stjepana Radića);

*od 8. listopada do 21. studenog* — štrajkaju 143 mesarsko-kobasičarska radnika. U vezi s tim štrajkom policija vršila hapšenja (uhapšen i Josip Debeljak, tajnik podružnice Saveza živežarskih radnika);

*10. listopada* — protestna skupština stanara na trgu ispred Umjetničkog paviljona, na kojoj je sudjelovalo oko 5 000 radnika, građana, činovnika, profesora, sitnih zanatlija i umirovljenika;

*31. listopada* — protestna skupština stanara protiv zakona kojeg je izglasala Narodna skupština 23. X. U ime Nezavisnih sindikata govorio je Tomanić, a u ime zagrebačkih radnika govQrio je gradski zastupnik I. Krndelj;

*2. studenog* — štrajka 80 radnika prehrambene industrije;

*28. studenog* — oblasna konferencija URSSJ-a;

7. prosinca — polugodišnja skupština podružnice Sekcije željezničara Saveza radnika metalske industrije i obrta Jugoslavije;
10. prosinca — navečer su rastureni leci u kojima se pozivalo radništvo i građani Zagreba da prisustvuju javnoj skupštini zakazanoj za 12. XII u kinu »Metropol«. Kraljevsko državno odvjetništvo u Zagrebu zaplijenilo je letak i zabranilo skupštinu;
12. prosinca — u 10 sati u kinu »Metropol« bila je zakazana javna skupština. Na dnevnom redu bili su oblasni izbori. Skupštinu su sazvali Ivan Krndelj, novinar i gradski zastupnik i Rudolf Mlinarić, pekarski radnik i gradski zastupnik. Policija je zabranila održavanje skupštine;
19. prosinca — u gostionici »Mandolina« Ilica 216, Andrija Zaja i Rudolf Mlinarić održali su izborni sastanak na čijem su dnevnom redu bili oblasni izbori. Govorili su Ivan Krndelj i Kamilo Horvatin;
- od 25.  
do 26. prosinca — na plenumu u Zagrebu izvršeno je ujedinjenje Saveza radnika prehrambene industrije u okviru Nezavisnih sindikata;
1926. — jednodnevni protestni štrajk brijačko-vlasuljarskih radnika u Zagrebu.
- Održano je partijsko savjetovanje na Pantovčaku. Uvodnu riječ održao je Kamilo Horvatin.
- Radnički izborni odbor za Trešnjevku i Dužice izdao letak kojim poziva radnike, maloobrtnike i ostalu sirotinju na skupštinu radi dogovora u povodu izbora 1927.
- Radničko-seljački izborni odbor za Hrvatsku i Slavoniju u Zagrebu izdao letak u povodu izbora za oblasne izbore u siječnju 1927.

## 1927.

9. siječnja — sazvana javna radnička skupština s dnevnim redom — radnička klasa i izbori;
26. siječnja — na prijedlog medicinaru proglašen je štrajk studenata na svim fakultetima Zagrebačkog sveučilišta;

23. siječnja — Ivan Krndelj izabran je za zastupnika na izborima za Oblasnu skupštinu;
13. veljače — održan plenum Saveza drvodjelskih radnika za Hrvatsku i Slavoniju, na kojem se raspravljalo o odnosima pokrajinskih odbora i podružnice prema centrali, o pravilniku, o štrajkaškoj pomoći i o sazivanju kongresa;
23. veljače — održana je VII mjesna konferencija Zagrebačke partijske organizacije. Na konferenciji je oštro kritiziran Mjesni komitet zbog slabog rada i osuđene su frakcionaške borbe koje su potpirivali uglavnom intelektualci. Izabran je novi MK;
1. ožujka — štrajk u pekarnici Rukavina u Preradovićevoj ulici;
- tokom ožujka — štrajk radnika u Ložionici državnih željeznica. Početkom ožujka održana u Zagrebu veća konferencija žena na kojoj je o značenju 8. marta govorio Dušan Grković, sekretar Saveza kožaraca;
10. ožujka — održana je godišnja skupština podružnice Saveza hotelsko-kavarnarskih i ugostiteljskih radnika Zagreba;
22. ožujka — štrajk u Tvornici cipela u Novoj vesi;
3. travnja — održana je godišnja skupština sindikalne podružnice Saveza radnika metalske industrije i obrta Jugoslavije u Zagrebu. Za tajnika podružnice izabran je Josip Broz, koji je u to vrijeme bio sekretar Oblasnog sekretarijata Saveza radnika metalske industrije i obrta Jugoslavije;
- tokom travnja — Josip Broz se zapošljava u bravarskoj radionici Josipa Hamela;
1. svibnja — na prvomajskom zboru u Zagrebu sudjelovalo je više od 4 000 radnika i radnica;
7. svibnja — štrajka 800 radnika u Radionici zagrebačke željeznice;
- od 29. do 30. svibnja — održan je kongres Saveza radnika građevne industrije i obrta Jugoslavije;

22. svibnja — u kinu »Olimp« održana je javna skupština koju je sazvao gradski zastupnik Kamilo Horvatin, ? dnevnim redom: 1. Rad oblasne skupštine, 2. Rad gradskog zastupstva i Saveza gradova. Donesena je rezolucija sastavljena od dviju točaka;
- od 24. lipnja do 10. srpnja — štrajkaju 32 radnika u obradi metala;
15. srpnja — štrajka 800 radnika Ložionice zagrebačke željeznice;
16. srpnja — štrajka 800 radnika Ložionice zagrebačke željeznice;
24. srpnja — održana protestna skupština radnika grada Zagreba protiv poreza na nadnice;
- tokom kolovoza i rujna — u Zagrebu uhapšeno 25 komunista i sindikalnih funkcionara: Oskar Pancer, M. Jelačić, M. Vidmar, Vinko Zitković, Kamilo Horvatin, Đuro Cvijić, Đuro Majur, Mladen Čanić, Stjepan Kostenjak, Mijo Horvatić, Franjo Dobričević, Valent Bolt, Milan Božić, Marko Kohn, N. Jakšić, Nikola Slivonja, Dule Grković, Đuro Takač, Ivan Gržetić, Josip Urojić, Gavro Predojević, Edvard Golub, N. Mujkić, Pajo Dončulović, Ivan Mrkša. Osim njih uhapšeni su i Josip Kraš, administrator »Borbe«, Mahmud Besarić, Antun Imović i Dragica Oprešnik;
- od 11. do 12. lipnja — u Zagrebu je uskoro nakon preuzimanja funkcije sekretara Oblasnog odbora Saveza metalaca za Hrvatsku uhapšen Josip Broz;
4. rujna — izbori za gradske zastupnike grada. Lista Radničko-seljačkog republikanskog saveza (nezavisni radnici) dobila 7 zastupnika;
26. rujna — štrajkaju 302 radnika u građevinskoj industriji;
28. rujna — na verifikacionoj sjednici novoizabranih gradskih zastupnika ministar unutrašnjih poslova dopisom od 20. IX poništio mandate Đure Cvijića, Kamila Horvatina i Gabrijela Kranjeca zbog komunističke aktivnosti;

- tokom rujna* — Pokrajinski sekretarijat SKOJ-a imenovao je novi Mjesni komitet za Zagreb sa zadatkom da sredi prilike i da sazove mjesnu konferenciju koja bi izabrala novi MK;
- od 5. do 6. listopada* — štrajka 13 radnika Industrije odjeće;
- tokom listopada* — poslije provala u Beogradu, biro CK SKOJ-a je prepolovljen, a preostala trojica članova prešli su u Zagreb, gdje je izvršena nova kooptacija;
- 17. listopada* — održana je plenarna sjednica Mjesnog sindikalnog vijeća u Zagrebu, na kojoj se ističe važnost rada žena i naučnica;
- 7. studenog* — u Zagrebu je KPJ organizirala proslavu 10. godišnjice oktobarske revolucije;
- 18. studenog* — održan je poseban sastanak žena radnica koji je ocijenjen kao najuspjeliji. Na sastanku je sudjevalo više od 100 radnica iz većih tvornica. Referirao je Đuro Salaj;
- 21. studenog* — štrajka 50 tapetarskih radnika;
- 21. studenog do 9. prosinca* — štrajka 5 radnika drvne industrije;
- 26. studenog* — štrajk gladu u zagrebačkim zatvorima;
- tokom studenog* — održan je IV plenum CK KPJ u Zagrebu;
- tokom prosinca* — decembarska mjesna konferencija zagrebačke organizacije SKOJ-a;
- 1927.* — oblasni odbor Ujedinjenog radničkog sindikalnog saveza Jugoslavije (URSSJ) u Zagrebu izdao je letak u povodu izbora za Radničku komoru.
- U povodu oporezivanja radničkih nadnica Mjesno radničko sindikalno vijeće i Klub nezavisnih radnika u Gradskom zastupstvu izdali su letak pod naslovom »Radnicima i sirotinji grada Zagreba«.
- Počela radom skojevska škola na Pantovčaku, koju je organizirao CK.

## 1928.

5. siječnja — štrajk radnika u metalskom poduzeću »Sila« u Zagrebu;
- sredinom siječnja* — policija je uhapsila 8 štrajkaša iz poduzeća »Sila« u Zagrebu pod optužbom da su napadali dva štrajkolomca;
20. siječnja — održan je sastanak žena radnica u Zagrebu na kojem je donijeta odluka da se za žene radnice održavaju posebna predavanja (o matrijarhatu, o ženi i ropstvu i feudalizmu i ženi u imperijalizmu i kapitalizmu);
- tokom siječnja* — štrajka 80 radnika Ložionice željezničke radionice;  
Jednosatni protestni štrajk 800 radnika željezničke radionice.  
Josip Broz izabran za člana Mjesnog komiteta KPJ u Zagrebu;
10. veljače — u Zagrebu zabranjeno predavanje za žene radnice koje je organiziralo Mjesno radničko sindikalno vijeće (MRSV);
- od 25.  
do 26. veljače — na Pantovčaku 178 održana Osmo konferencija Mjesnog komiteta KPJ, na kojoj je otvoreno i oštro kritizirana frakcionaška borba u vrhovima Partije i zauzet odlučan antifrakcionaški stav. Tu je liniju na Konferenciji zastupao organizacioni sekretar Mjesnog komiteta (MK) Josip Broz, i ona je usvojena većinom glasova. Konferenciji je prisustvovalo 29 delegata, 3 delegata MK SKOJ-a, 1 delegat Pokrajinskog komiteta (PK) KPJ za Hrvatsku i 2 člana CK KPJ. Za novog sekretara MK izabran je Josip Broz;
- tokom veljače* — održana mjesna konferencija zagrebačke organizacije SKOJ-a, na kojoj se govorilo o »dubokoj krizi«, »rasulu« i »odsutnosti skoro svake aktivnosti« ;
- od veljače  
do kolovoza — šestomjesečni štrajk u tvornici glinene robe »Pilot« ;
- tokom ožujka* — uoči 8. marta rasturen je letak Mjesnog komiteta Komunističke partije Zagreba po tvornicama u kojima su radile većim dijelom žene. Letak je zalijepljen i po gradskoj periferiji;

8. ožujka

- demonstracije nezaposlenih radnika u Zagrebu koje je »iskoristila zagrebačka policija za divlji juriš na goloruke radnike, za divljačko kundačenje i prebijanje«;

19. ožujka

- grupa policijskih agenata provalila je u prostorije Saveza radnika kožarsko-prerađivačke industrije i obrta i bez prisutnosti sindikalnih funkcionara i svjedoka izvršila pretres;

od 11.  
do 13. travnja

- održana rasprava i izrečena osuda štrajkašima u poduzeću »Sila« u Zagrebu. Dragutin Simeoni osuđen je na 8 mjeseci zatvora, Vlatko Filipin na 3 mjeseca i Vatroslav Šnidarić na 2 mjeseca, dok su ostali pušteni na slobodu;

tokom travnja

- tarifni pokret klesarskih radnika;

1. svibnja

- nakon zabranjene prvomajske skupštine Nezavisnih sindikata, policija je uhapsila druga Josipa Broza, sekretara metalaca i više policiji poznatih radnika. Za druga Josipa Broza policija je tom prilikom ubilježila: »Uhapšen 1. V 1929. Prs. br. 5024 prigodom održavanja skupštine socijaldemokrata u »Apolo« kinu, gdje je ometao raznim povicima i time davao povoda tučnjavi između socijalista i komunista, te je presudom od 21. V 1928. Prs. br. gornji kažnjen na 14 dana zatvora«.

Pripremani miting u tadašnjem kinu »Olimp« zabranila je policija. Socijalpatriotima je dozvoljeno da održe svoj miting u tadašnjem kinu »Apolo«. Svi radnici i radnice sa zabranjenog mitinga prisustvovali su mitingu socijalpatriota na kojem je govorio K. Horvatin, pošto je masa ušutkala socijalpatriotskog govornika.

Prvomajski štrajk tramvajskih radnika. Pošto je uprava Zagrebačkog tramvaja izdala naređenje da se Prvog maja radi s obrazloženjem »da i u državama i gradovima gdje imadu vlast socijalisti i komunisti radnici na tramvajima Prvog maja rade«, radnici su na sam Prvi maj stupili u štrajk;

tokom svibnja  
i lipnja

- radnici Tvornice parketa i paropila vodili tarifni pokret;

28. svibnja

- štrajk brijačkih radnika;

5. lipnja

— održana mjesna konferencija zagrebačke organizacije SKOJ-a, na kojoj se u odnosu prema konferenciji u veljači iznose rezultati rada. Organizacija ima 9 ćelija sa 64 člana i 19 simpatizera u 3 grupe. Predmet raspravljanja postaje položaj radnika i sindikata u poduzećima;

20. lipnja

— spontane demonstracije u Zagrebu u povodu atentata u Narodnoj skupštini u Beogradu;

21. lipnja

— nastavljaju se demonstracije pod rukovodstvom Mjesnog komiteta KP za Zagreb. Demonstracije se vode pod parolama proglasa Republikanskog radničko-seljačkog saveza, odnosno legalnog proglasa CK KPJ. U demonstracijama koje su se neprekidno odvijale po čitavom gradu sudjelovalo je oko 30 000 radnika, studenata i ostalih građana. Glavna masa demonstranata kretala se Zrinjevcem do Jelačićeva trga (danas Trg Republike), zatim Ilicom do kavane Korzo. Tu su se demonstranti sukobili s policijom. Na demonstrante je divljački navalila policijska konjica, a zatim odredi pješakačkih stražara i žandarmerija. Ubijeno je 5 građana, oko 50 je bilo ranjeno, a više od 100 uhapšeno. Prema pisanju »Borbe« po Zagrebu je žandarmerija zajedno s policijom otvarala divlju vatru na demonstrante, pucala na goloruke, koji su se sklanjali u kućne veže i iza zidova.

Istog dana predvečer razdijeljen je po Zagrebu letak Mjesnog komiteta KPJ u kojem se napada »krvnička vlada na čelu s kraljem i njegovom klikom« kojoj nisu dovoljna dotadašnja ubojstva radnika i seljaka, već njezini plaćenici i žandarmerija ubijaju goloruki narod po ulicama Zagreba.

Vlada zabranila rad Nezavisnih sindikata;

r\*.—

22. lipnja

— policija zapečatila prostorije Nezavisnih sindikata i zabranila izlaženje »Organizovanog radnika« i »Borbe«. Istog dana razdijeljen je u Zagrebu letak, koji je u ime pokrajinskog radničkog sindikalnog odbora potpisao Josip Broz;

23. lipnja

— u mnogim tvornicama, radionicama došlo je do štrajka u znak prosvjeda ne samo zbog krvoprolia u parlamentu i na zagrebačkim ulicama, već i u znak prosvjeda protiv zatvaranja Nezavisnih sindikata, hapšenja radnika i radničkih funkcionara;

*tokom lipnja*

— Mjesni komitet KP Zagreba izdao letak protiv krvavog režima, pozivajući na generalni štrajk u povodu događaja u Skupštini.

Održana konferencija Mjesnog komiteta SKOJ-a u Zagrebu.

Štrajka 10 radnika u pekarnici Gorko;

*5. srpnja*

— policija ponovno dozvoljava rad Nezavisnih sindikata u Zagrebu;

*11. srpnja*

— štrajka 86 radnika u Tvornici čarapa Fridberg;

*19. srpnja*

— jednosatni štrajk radnika na utovaru i istovaru na oba zagrebačka kolodvora;

*20. srpnja*

— održan sastanak Biroa CK KPJ na komu je sekretar MK KPJ za Zagreb Josip Broz izabran za člana Zamjeničkog izvršnog odbora.

Ponovljen štrajk radnika na utovaru i istovaru na oba zagrebačka kolodvora od 10 do 11 sati;

*21. srpnja*

— dvosatni štrajk željezničkih radnika zagrebačke željezničke radionice u znak solidarnosti sa željezničkim radnicima Varaždina i Srpskih Moravica, koji su obustavili rad od 9 do 11 sati;

*26. srpnja*

— štrajk radnika Saveza metalske industrije i obrta Jugoslavije (podružnica Zagreb);

*2. kolovoza*

— na sjednici Biroa CK KPJ u Zagrebu određen za sekretara PK KPJ za Hrvatsku Josip Broz;

*4. kolovoza*

— u Zagrebu je uhapšen Josip Broz;

*8. kolovoza*

— umro Stjepan Radić. Mjesni komitet KP Zagreba ponovno je u znak protesta pozvao radništvo na generalni štrajk. Smrt S. Radića izazvala je nemir ne samo kod pristaša HSS-a nego i u čitavom narodu.

*12. kolovoza*

— pogreb Stjepana Radića u Zagrebu pretvorio se u masovne političke demonstracije i manifestacije protiv državnog sistema i režima;

*1. listopada*

— izašao prvi i jedini broj lista »Crvena zvijezda«, glasila Komunističke partije i omladinske ćelije Tvornice ulja;

- od 14.  
do 15. listopada* — u Zagrebu održan prvi redovni kongres Ujedinjenog radničkog sindikalnog saveza Jugoslavije. U Centralnu upravu i Izvršni odbor izabrani su predstavnici socijalpatriota i reformista, što je unaprijed odredilo karakter djelatnosti tog saveza u daljnjem razdoblju rada;
- od listopada  
do studenog* — uhapšeno više radnika i radnica zbog štrajkova i demonstracija;
- od 1.  
do 2. studenog* — održan treći kongres Saveza drvodjelskih radnika. Kongresu je prisustvovalo 20 delegata koji su zastupali 15 mjesnih sindikalnih podružnica;
- 4. studenog* — održana skupština CRSOJ-a u Zagrebu Na skupštini su govorili I. Krndelj i I. Tomanić. Referat je podnio Milivoj Kraljević, tajnik CRSOJ-a;
- ad 6.  
do 14. studenog* — suđenje Josipu Brozu i grupi komunista (»bombaški proces«). Josip Broz osuđen je na pet godina robije, Franjo Novoselić na tri, Andrija Božičković na dvije godine, dok su ostali pušteni na slobodu;
- 7. studenog* — demonstracije na Trešnjevci pod vodstvom komunista u povodu proslave oktobarske revolucije. Iste večeri uhapšene su 32 osobe (Viktor Hudina, Milivoj Ožegović, Stjepan Kos, Stjepan Kuzmić, Vinko Hran i dr.), a 9. XI uhapšen je i Srđan Priča. Sudu su predani 16. studenoga. Demonstracije i mitinzi održani su na još nekoliko mjesta u Zagrebu;
- 7. studenog* — štrajk u tvornici keksa »Bizjak« na Savskoj cesti trajao 16 dana;
- 29. studenog* — protestni miting studenata Zagrebačkog sveučilišta protiv hapšenja Srđana Price i drugova;
- 1. prosinca* — na dan državnog praznika ujedinjenja u Zagrebu je ponovno došlo do velikih demonstracija i sukoba s naoružanom policijom i žandarmerijom;
- 3. prosinca* — protestna skupština studenata Zagrebačkog sveučilišta protiv brutalnog postupka policije prema građanstvu 1. prosinca;
- 4. prosinca* — generalni štrajk studenata Zagrebačkog sveučilišta završio demonstracijama i krvavim obračunom žandarmerije i studenata;

1928.

— izašao jedini broj »Mladog željezničara«, glasila Saveza komunističke omladine željezničke radionice u Zagrebu;

Štrajka 10 radnika u bravarskoj radionici »Hamel«.

Štrajka 10 radnika u radionici »Bruss«.

U Zagrebu počeo izlaziti časopis »Književnik«. Izlazio do 1939.

## 1929.

12. siječnja

— poslije donošenja odluke o zabrani rada Nezavisnih sindikata (11. I), zagrebačka je policija onemogućila rad sviju organizacija Nezavisnih sindikata (Savez građevinskih radnika, Savez kožarskih radnika, Savez živežnih radnika, Savez drvodjelskih radnika, Savez metalnih radnika, Savez krojačkih radnika, Savez brijačko-vlasuljarskih radnika, Savez hotelijersko-gostioničarskih i kavanarskih radnika) u Zagrebu, njihovu arhivu i imovinu zaplijenila, a prostorije zapečatila. U povodu toga KPJ je u Zagrebu organizirala protestne mitinge i zborove ispred više tvornica i radionica;

13. siječnja

— Pokrajinski odbor zabranjenih Nezavisnih sindikata u Zagrebu održao sastanak na Pantovčaku, na kojem je donio odluku o prijelazu Nezavisnih sindikata na ilegalni rad. Prisustvovali su: Đuro Đaković, Đuro Salaj, Josip Zorga, Ivan Krndelj, Kamilo Horvatin i Stjepan Salamon;

od 14.  
do 15. veljače

— noću između 14. i 15. II zagrebačkim su ulicama studenti komunisti bacali letak »Cjelokupnoj radnoj i studentskoj omladini Jugoslavije«;

9. ožujka

— uhapšeni Srđan Priča, Lucija Jurin, Ljubo Delić, Mirko Bukovac i Mihailo Bezarović;

1. travnja

— objavljen pravilnik o radnim kategorijama i platnim sistemima u Tvornici duhana;

20. travnja

— u Zagrebu su uhapšeni i poslije zvjerskog mučenja dovedeni na austrijsku granicu gdje su ubijeni organizacioni sekretar CK KPJ Đuro Đaković i sekretar Crvene pomoći za Jugoslaviju Nikola Hećimović;

od 20.  
do 29. travnja

- uspješno održano oko 30 »letećih« mitinga organiziranih u radničkim naseljima i ispred velikih tvornica i poduzeća, na primjer, ispred tvornice »Sila«, ispred Željezničke radionice i ložionice, Tvornice kože u Novoj vesi i ispred desetak većih tvornica. »Letećih« mitinga bilo je i na Selskoj cesti, u Kustošiji, na još dva, tri mjesta na Trešnjevci, u Trnju, Sigečici, na ulazima u grad — u Maksimiru, na Zvijezdi, Čnomercu i na Savskom mostu, rano ujutro kada su radnici dolazili na posao. Gradski komitet Partije i SKOJ-a rasporedio je mjesta gdje će se održati mitinzi, odredio i pripremio govornike i njihovo osiguranje. Poslije mitinga radnicima je razdijeljen Prvomajski proglas i leci;

tokom travnja

- u Zagrebu je uhapšen i ubrzo zatim (u kolovozu 1929) ubijen sekretar CK SKOJ-a Paja Marganović (policija je inscenirala samoubojstvo).

CK KPJ, MK KPJ i MK SKOJ-a u Zagrebu izdali letak »Radnicima i seljacima i svim ugnjetenim narodima Jugoslavije«. U letku se govori o ubojstvu Đure Đakovića i Nikole Hećimovića i poziva se narod na borbu i ustanak protiv diktature;

27. srpnja

- u borbi protiv policije poginuli su u Samoboru kraj Zagreba sekretari CK SKOJ-a Janko Mišić i Mijo Oreški i član SKOJ-a Slavko Oreški;

tokom srpnja

- provaljena gotovo čitava Zagrebačka partijska organizacija;

16. listopada

- protestna skupština studenata Zagrebačkog sveučilišta u povodu procesa Gortanu i drugovima u Puli;

tokom studenog

- štrajk namještenika koncerna Meinel;

1929.

- MK KP Zagreba izdao letak protiv diktature koja u povodu ubojstva Schlegla, istaknutog propagatora šestojanuarske diktature, hapsi i prebija radnike.

Pokrajinski komitet KPJ za Hrvatsku i Slavoniju i MK Zagreba, izdali su letak protiv krvave diktature kralja Aleksandra koja vrši zločine nad radničkim borcima (Đakovićem, Hećimovićem, Marganovićem i dr.) ;

*potkraj godine* — građevinari prvi u Zagrebu ulaze u URSSJ. Najprije je u studenom osnovana sekcija pećara, pa zatim zidara, dok je sekcija soboslikara i ličilaca osnovana tek u ožujku 1930;

*1929.* — u toku 1920. štrajk radnika u Tvornici tekstila Herman Pollack i Radionici državne željeznice;

## **1930.**

*početkom godine* — članovi Partije u Radionici državne željeznice, uvidjevši da ne mogu raditi bez sindikata, također donose odluke o ulasku u URSSJ;

*27. ožujka* — rasturen letak »Radnim ženama Jugoslavije« u kojem se napada tadašnji društveni i državni poređak i iznosi stanje u SSSR-u. Izvršena i hapšenja;

*tokom travnja* — štrajk radnika tvornice cipela »Klek«;

*14. travnja* — proces kod Sudbenog stola protiv grupe komunista Anke Butorac, Salamuna, Vlakara i drugih;

*5. kolovoza* — uhapšen Ivan Tomanić, sekretar centralne trojke ilegalnih sindikata, i grupa komunista, članova ilegalnih sindikata. Proces protiv njih održan pred Državnim sudom za zaštitu države 16. VI 1931. Daljnji rad ilegalnih sindikata bio je u Zagrebu prekinut, pa su bivši članovi Nezavisnih sindikata neorganizirano počeli ulaziti u URSS;

*14. kolovoza* — u sukobu s policijom poginuo politički sekretar CK SKOJ-a Pero Popović Aga;

*tokom prosinca* — štrajka 200 namještenika tvrtke Julio Meinel d.d. radi kolektivnog ugovora;

*1930.* — od pet štrajkova u Zagrebu najveći je bio u Tvornici kože. Štrajkalo je oko 300 radnika koje su pomagali komunisti, pojedinci zagrebačke partijske organizacije. Štrajk je trajao nekoliko tjedana. Počeo je u kolovožu.

Održano je savjetovanje Zagrebačke mjesne organizacije. Kritiziran je stav CK KPJ o pitanju stvaranja posebnih sindikata i tražio se ulazak u postojeće URSSJ, ujedinjene 1925.;

*od 1930. do 1931.* — prema izjavi Lea Matesa, na Trešnjevki je jedna nepoznata partijska grupa pokrenula »Crvenu zavstavu«.

## 1931.

*1. travnja* — demonstracije studenata Zagrebačkog sveučilišta;

*od 27. do 28. rujna* — održan II redovni kongres URSSJ u Zagrebu;

*14. listopada* — poslije dugih policijskih mučenja u Zagrebu je umro sekretar CK SKOJ-a Zlatko Šnajder;

*15. listopada* — ubijen Josip Debeljak, sekretar CK SKOJ-a i član CK KPJ, u ilegalnom stanu na Sveticama, u borbi s policijom koja ga je opkolila.  
U borbi s policijskim agentima ubijen Josip Adamić, član MK KPJ za Zagreb, u ilegalnom stanu u Voćarskoj 20 gdje ga je policija otkrila tragajući za Josipom Debeljakom. U to je vrijeme u Zagrebu ubijen i Božo Vidas Vuk, član CK KPJ;

*29. studenog* — održana osnivačka skupština Studentskog sociološkog kluba na Zagrebačkom sveučilištu;

*tokom studenog* — demonstracije studenata uoči skupštinskih izbora;

*tokom prosinca* — na dan otvaranja novoizabrane skupštine zagrebački se studenti demonstracijama pridružuju beogradskim studentima;

*15. prosinca* — u ponovljenim demonstracijama, koje su izbile u znak protesta protiv obnavljanja reakcionarne »Opće uredbe sveučilišta« ispred glavne zgrade Sveučilišta policija je uhapsila grupu studenata komunista uz obrazloženje da su »zatečeni na univerzi među studentima koji su demolirali univerzitetski namještaj i vikali protiv državnog poretka«;

*1931.* — tokom 1931. u Zagrebu je bilo 8 štrajkova.

## 1932.

- tokom listopada* — August Cesarec počeo izdavati legalni list »Glas Trešnjevke«, koji u siječnju 1933. mijenja naziv u »Glas«;
- 4. studenog* — održana osnivačka skupština Središnjeg udruženja studenata (SUS) na Zagrebačkom sveučilištu;
- od 5. do 7. studenog* — u Zagrebu se sastalo vodstvo Seljačko-demokratske koalicije (SDK) i donijelo rezoluciju o političkom stanju u zemlji i taktici borbe protiv režima. Rezolucija je poznata pod imenom Zagrebačke punktacije;
- 9. studenog* — studenti marksisti održali pred glavnom zgradom Sveučilišta miting »za opću amnestiju političkih zatvorenika« i proglasili jednodnevni štrajk;
- 6. prosinca* — godišnja skupština Studentskog sociološkog kluba. Izabrana nova uprava u koju su ušli isključivo marksisti. Za predsjednika izabran Žarko Vinpulšek;
- 8. prosinca* — osnovano Udruženje sveučilištarki;
- tokom prosinca* — ulaskom komunista u URSS-a ušle su revolucionarne grupe u Radnički teatar. Partijskom frakcijom rukovodio je Dušan Mamula;
- 1932.* — tokom 1932. u Zagrebu je zabilježeno 7 štrajkova.  
U Zagrebu je počeo izlaziti »Almanah savremenih problema«. Izlazio je 1933. i 1936.  
CK KPJ donio odluku o ulasku komunista u URSS  
1 u Opći radnički savez (ORS).

## 1933.

- 16.siječnja* — pred glavnom zgradom Sveučilišta održan zbor 2 000 studenata. Kad je policija pokušala onemogućiti zbor, došlo je do žestokih borbi u kojima je nekoliko studenata ranjeno, a oko 40 uhapšeno;
- 29.siječnja* — održana godišnja skupština Ujedinjenog saveza šivačko-odjevnih radnika i radnica;

*1. ožujka*

— prvog dana upisa u ljetni semestar na Zagrebačkom je sveučilištu proglašen generalni štrajk studenata koji je trajao mjesec dana;

*1. ožujka*

— oko 3 000 nezaposlenih radnika pod vodstvom komunista i članova revolucionarne sindikalne opozicije povelu je demonstracije tražeći isplatu pomoći za nezaposlene. Na putu prema Banskoj upravi, u Frankopanskoj je ulici na njih navalio odred policije i kundacima ih rastjerao;

*25. travnja*

— napredni studenti Zagrebačkog sveučilišta izbacili su iz Studentskog doma u Runjaninovoj ulici 25 studenata — hitlerovaca (Nijemaca) zajedno sa profesorima, zbog fašističkih provokacija;

*tokom rujna*

— izašao I tom »Kapitala« (preveli Moša Pijade i Rodoljub Čolaković) u izdanju beogradskog poduzeća »Kozmos«, štampan u Zakladnoj tiskari »Narodnih novina« u Zagrebu, u 5 000 primjeraka;

*od 9.  
do 11. listopada*

— štrajka 13 krojačkih radnika radionice »Lord«. Radnici su podnijeli zahtjeve za normiranje plaća i radnih odnosa. Štrajk uspješno završen;

*od 22. listopada —  
do 5. studenog*

štrajka 17 postolarskih radnika u radionici Bele Zelinković. Radnici traže povećanje plaća. Završen s uspjehom;

*26. listopada*

— održan miting studenata pred glavnom zgradom Sveučilišta za amnestiju političkih osuđenika u Sremskoj Mitrovici. Proglašen jednodnevni štrajk. Nakon mitinga došlo je do demonstracija;

*27. listopada*

— policija je uhapsila grupu studenata marksista (Lea Matesa i dr.) koji su osuđeni na 14 dana zatvora i izgonom iz Zagreba;

*tokom listopada —*

štrajk krojačkih radnika u radionici konfekcije Giinsberg i Prager trajao je sedam dana i uspješno završio;

*7. studenog*

— zajedničke demonstracije studenata i radničke omladine na proslavi oktobarske revolucije. Na Trešnjevci se zavijorila crvena zastava;

*od 14.  
do 17. studenog*

— štrajka 13 krojačkih radnika u radionici Delač;

15. studenog — u izdanju »Naučne knjige« u Zagrebu je izašla  
»Bijeda filozofije« K. Marxa u prijevodu M. Porobice (M. Pijade);
30. studenog — u dvorani Radničke komore održan je sastanak radnika i radnica Tvornice duhana;
- od 8.  
do 27. prosinca — štrajk radnika u trgovini sportskih potrepština  
»Drucker« u Zagrebu. Policija je uhapsila štrajkaške straže;
1933. — savjetovanje Zagrebačke mjesne organizacije. Ponovno su formirani rajonski komiteti koji su se raspali iza udara 1929. Donesena odluka o održavanju rajonskih konferencija;

U toku 1933. bilo je nekoliko pokreta i štrajkova tekstilnih radnika, u kojima su glavnu ulogu imale radnice. U radionici konfekcije Günsberg i Prager radnici i radnice izborili su povišenje nadnica. U tvornici čarapa »Silk« cjelokupno radništvo (70 radnika i radnica) dobilo je otkaz i ponovno primljeno na posao, ali uz snižene nadnice. Intervencijom Saveza nadnice su tek neznatno snižene. Do pokreta je došlo i u tvornici rukavica »Osma« zbog toga što je direktor tvornice samovoljno snižavao radnicima zarade kod tjedne isplate.

U Zagrebu je izlazio časopis »Savremena stvarnost«;

## 1934.

6. siječnja — demonstracije ispred kina »Luxor«;
- od 8.  
do 9. siječnja — štrajk radnika u Tvornici Hohn i Nettel u Zagrebu;
- od 25.  
do 26. siječnja — štrajk radnika u Tvornici Hermann Pollack i sinovi;
12. veljače — štrajk radnica u industriji rukavica »Osma«;
- od 27.  
do 29. veljače — štrajk radnika u Radionici konfekcije Slokan. Radnici traže povišice. Štrajk je uspio.

21. ožujka — u prostorijama hotela Esplanade održan sastanak Ženskog pokreta kojemu je prisustvovao velik broj studentica. Osnovana je omladinska podružnica Ženskog pokreta;
23. ožujka — studenti marksisti ponovno provode akciju za ukidanje školarine. Pred glavnom zgradom Sveučilišta održavaju zbor kojem je prisustvovalo 800 studenata;
- od 9.  
do 10. travnja — štrajk radnika u tkaonici Tvornice Hermann Polack i sinovi;
- od 9.  
do 14. travnja — štrajka 7 radnika u radionici »Sila«;
- od 14.  
do 16. travnja — štrajka 13 radnika u Udruženim tvornicama češljeva;
- tokom travnja — odštampan je na šest stranica prvi broj lista »Komunistički studentski bilten«;
1. svibnja — organizirane su vrlo uspjele prvomajske demonstracije. Više stotina demonstranata prošlo je od Mažuranićeva trga preko Hatzeove ul. (danas Ulica 8. maja), Preradovićevom, Nikolićevom i Gajevom na Jelačićev trg (danas Trg Republike) te Ilicom do Frankopanske. Tu ih je dočekala policija. Jače snage policije razbile su demonstrante. Na večer su ponovno organizirane demonstracije na Trešnjevci sa crvenim zastavama na čelu kolone;
- u jesen 1934. — pokrenuti listovi »Srp i Čekić« i »Seljačka borba«;
15. rujna — protestni miting oko 2 000 radnika Radionice državnih željeznica, na kojem su radnici tražili redovno isplaćivanje nadnica. Intervenirala je i policija, ali nije uspjela rastjerati radnike;
- od 8.  
do 21. listopada — štrajka 10 radnika u postolarskoj radionici »Sloga«;
- od 22.  
do 23. listopada — štrajka 10 radnika u Oficirskoj zadruzi u Zagrebu;
7. studenog — na dan oktobarske revolucije održane demonstracije radnika i studenata na Trešnjevci. Razvijena je crvena zastava;

*11. studenog* — omladinska podružnica Ženskog pokreta održala priredbu s predavanjem u Novinarskom domu u okviru akcije protiv rata i fašizma;

*tokom studenog* — održana Pokrajinska konferencija KPJ za Hrvatsku. Na konferenciji su izabrani delegati za IV konferenciju KPJ.

*1934.* — Nakladna knjižara Epoha izdala Marxov »Osam-naesti Brumaire Louisa Bonaparte«.

Komunisti Zagreba pokrenuli list »Pregled« i u toku 1935. počeli propagirati akciono i organizaciono jedinstvo radničke klase.

Rajonski komitet željeznica Saveza komunističke omladine i Komunističke partije Zagreba izdaje list »Željezničar«;

Radnici u Tvornici Hermann Pollack i sinovi vodili još jedan štrajk.

## 1935.

*6. siječnja* — Partija organizirala političke demonstracije pri prikazivanju sovjetskog filma »Čeljuski«;

*od 9. do 16. siječnja* — poslije podne izbio uspjeti štrajk tekstilnih radnika u Tvornici za pamučnu industriju d.d. Hermann Polack. Štrajkalo je 800 radnika zbog otpuštanja 250 radnika tkaonice;

*od 10. do 12. siječnja* — štrajka 70 radnika u Prvoj hrvatskoj tvornici strojeva i ljevaonici željeza;

*16. siječnja* — komunisti i njihovi pristaše organizirali su demonstracije nezaposlenih radnika koji su na putu od Banske uprave u Gornjem gradu do Radničke komore tražili osiguravanje posla i slobodu sindikalnog organiziranja. Intervenirala je policija, ali nitko od komunista nije uhapšen;

*od 28. do 31. siječnja* — štrajk radnika Prve hrvatske tvornice strojeva i ljevaonice željeza;

*L veljače* — stupilo u štrajk oko 430 pekarskih radnika zbog noćnog rada;

- od 4. do 6. veljače* — protestili generalni štrajk na Sveučilištu u Zagrebu u povodu ubojstva Mirka Srzentića i u znak solidarnosti sa studentima Beogradskog univerziteta;
- od 20. veljače do 8. ožujka* — štrajk radnika i radnica u Tvornici rubaca braće Bureš u Branimirovoj. Sudjelovalo 35 radnika;
- 21. veljače* — štrajk radnika u Tvornici za pamučnu industriju d.d. (Hermann Pollack) u znak protesta zbog hapšenja D. Marušića, sekretara Udruženja Saveza šivačko-odjevnih radnika Jugoslavije, istaknutog komunista. Policijskom intervencijom štrajk ugušen. Uhapšeno oko 100 radnika;
- od 13. do 26. veljače* — štrakaju 52 radnika u Tvornici šešira Geresdorfer;
- od 21. do 27. veljače* — štrajka 12 radnika u Tvornici svile i kravata »Souare«;
- tokom veljače* — skojevska organizacija grada Zagreba provela je široku akciju ispisivanja parola po pročeljima kuća i pločnicima. Taj zadatak obavljale su grupe od 4 člana, točno u određeno vrijeme, i to u unaprijed određenim gradskim četvrtima. U jednoj takvoj akciji, noću između 24. i 25. II, uhapšeni su nakon ispisivanja parola Joža Vlahović, Vinko Sonjara, Ivan Sabol i Albin Vincek;
- 1. ožujka* — osnovana Juniorska sekcija univerzitetski obrazovanih žena u Zagrebu, koju su vodile studentice ljevičarke;
- od 4. do 12. ožujka* — štrajka 14 radnika u postolarskoj radionici obrtnika Fundurulića;
- 1. travnja* — štrajk u tvornici »Mez«, Svetice 60 u povodu otpuštanja radnika;
- od 2. do 5. travnja* — štrajk krojačkih radnika u radionici »Vidic«;
- 3. travnja* — na Zagrebačkom sveučilištu održana osnivačka skupština općeg studentskog kulturnog udruženja »Svjetlost«;
- od 8. do 15. travnja* — štrajka 13 radnika u konfekciji kišnih kabanica »Lav«;
- 10. travnja* — trodnevni štrajk studenata EKVŠ-a;

- od 15. travnja  
do 1. svibnja* — štrajka 17 postolarskih radnika u radionicama Stepić i Kostenjak;
- od 16. travnja  
do 1. svibnja* — štrajka 10 postolarskih radnika u radionici Kipčić;
- od 26. travnja  
do 21. lipnja* — štrajka 26 radnika u ljevaonici »Braće Sevčik«;
- potkraj travnja* — u Zagrebu je došlo do velike provale. Uhapšeni su članovi Pokrajinskog i Mjesnog komiteta SKOJ-a (Ivan Korsky, Dušan Mamula, Leo Mates, Maks Baće, Savo Zlatić), zatim studenti koji su radili u tehnici Pokrajinskog komiteta SKOJ-a (Tomaš Perović, Jovan Cvjetković i Franjo Benko), omladinci koji su davali stanove za ilegalne sastanke (Joža Brnčić, Lujó Skrgatić, Ljubica Marić) i nekoliko radnika. Početkom studenoga 1935. ta je grupa suđena pred Državnim sudom za zaštitu države u Beogradu na kazne od šest mjeseci do četiri godine robije;
- od 2. do 21. svibnja* — štrajka 56 parketarskih radnika;
- 8. svibnja* — na Zagrebačkom sveučilištu održan miting u znak protesta protiv falsificiranja rezultata izbora održanih 5. svibnja;
- od 13. svibnja  
do 26. lipnja* — štrajka oko 850 radnika i radnica Tvornice za pamučnu industriju d.d. (Hermann Pollack). Prilikom tog štrajka kod bana je bila deputacija radnika. Poslije govora Mace Gržetić, koja je radnicima kao član štrajkaškog odbora prenijela što im poručuje ban, u Ilici je došlo je do masovnih demonstracija kojima su se priključili i ostali građani. Zene su organizirale štrajkašku kuhinju i štrajkaške straže. Taj se štrajk proširio i na druge tekstilne tvornice;
- od 14. svibnja  
do 3. lipnja* — štrajka 76 radnika u torbarsko-kovčezarskim radnjama;
- od 20. svibnja  
do 17. lipnja* — štrajka oko 70 radnika u tvornici odijela »Aboza«;
- 24. svibnja* — izlazi »Novi student«, list naprednih zagrebačkih studenata;

25. svibnja — završen štrajk u postolarskoj radionici »Švigir«;
- od 24. svibnja  
do 12. lipnja — štrajka oko 80 postolarskih radnika u 13 postolarskih radionica;
- tokom lipnja — na proširenom plenumu Pokrajinskog komiteta za Hrvatsku i Slavoniju donesena je odluka o daljnjem radu »u organizacijama i društvima Hrvatske seljačke stranke« (HSS-a) koje su najveću pažnju posvećivale radu na selu;
- od 15. kolovoza  
do 24. rujna — štrajk u Zagrebačkoj dioničkoj tvornici papira i u »Jugobates d.d.« tvornici papirnatih vrećica u Zagrebu.
20. srpnja — dvosatni štrajk oko 30 radnika u Tvornici trikotaže i pletene robe C. D. Gaon;
- od 27. srpnja  
do 1. kolovoza — štrajka oko 380 radnica u Tvornici trikotaže i pletene robe C. D. Gaon. Štrajk je završen sklapanjem kolektivnog ugovora i povišicom nadnica;
- ljeti 1935. — na Zagrebačkoj gori održana konferencija studentske organizacije kojoj su prisustvovali delegati većine fakulteta s Vladimirom Bakarićem na čelu i tadašnji sekretar Privremenog rukovodstva SKOJ-a Boris Kidrič;
- od 14.  
do 22. kolovoza — štrajka 85 radnika u Tvornici luksuznih cipela i remenja »Jugoslavensko Knoch d.d.« u Zagrebu.
- od 21. kolovoza  
do 7. rujna — štrajk u tvornici cipela »Astra«;
- od 26. kolovoza  
do 9. rujna — štrajk u Tvornici asfalta Antuna Resa;
2. rujna — MK KP Zagreba izdao letak s pozivom činovnicima da se priključe borbi radničke klase i komunisti, jer su im interesi isti;
25. rujna — u prostorijama bivšeg Zagrebačkog zbora u Martićevoj ulici održana je skupština oko 6 000 radnika na kojoj je došlo do intervencije policije i do obračunavanja radnika s policijom zbog prekidanja govornika;
- tokom rujna — u Zagrebu je održana IV zemaljska konferencija SKOJ-a. Razmatran je rad mladih komunista među gradskom i seoskom omladinom preko legal-

nih kulturno-prosvjetnih i sportskih organizacija, čiji je cilj ostvarivanje jedinstva mlade generacije. Toj su konferenciji prisustvovali delegati iz Slovenije, Hrvatske, Srbije, Crne Gore i Dalmacije. Za sekretara SKOJ-a izabran je Boris Kidrič. Izabrani su i delegati za VI kongres Komunističke omladinske internacionale (KOI-a);

Sredinom rujna održana je u Zagrebu konferencija »ljevičara u radničkom pokretu Srbije, Hrvatske, Slovenije i ostalih pokrajina Jugoslavije«, na kojoj je donesena nova platforma upućena »Proletarijatu svih naroda Jugoslavije — radnicima grada i sela«;

- od 1. — štrajk stolarskih radnika u radionici Milana Kr-  
do 4. listopada snika;
- od 1. — štrajka oko 40 radnika u tvornici trikotaže »Zlatno  
do 8. listopada janje«;
- 3. listopada — na Zagrebačkom sveučilištu održana osnivačka  
skupština Kulturnog udruženja studenata pacifi-  
sta (KUSP);
- 20. listopada — skupština žena u velikoj dvorani »Kola« za pravo  
glasa i ravnopravnost koju su organizirali Omla-  
dinska podružnica Ženskog pokreta sa sindikatima  
i Juniorska sekcija univerzitetski obrazovanih že-  
na;
- od 22. — pregovori vođeni sa socijalistima Zivka Topalovi-  
do 23. listopada ća u Zagrebu nisu donijeli rezultate ni u pitanju  
osnivanja Jedinstvene radničke partije, ni rada u  
sindikatu;
- od 22. — štrajka oko 12 radnika u Oficirskoj zadruzi;
- do 30. listopada
- tokom listopada — hapšenjem grupe komunističkih omladinaca u Si-  
sku i Zagrebu počela je velika provala komunista  
i otkrivanje organizacije KPJ i SKOJ-a. Provala  
se proširila na cijelu zemlju i tom je prilikom  
uhapšena gotovo trećina članova KPJ, među ko-  
jima mnogo sekretara i članova partijskih komi-  
teta.  
U Zagrebu je održana Zemaljska konferencija Cr-  
vene pomoći kojoj je prisustvovalo 15 delegata iz  
svih krajeva zemlje.

Sekcija studentica Ženskog pokreta organizirala miting za pravo glasa i izjednačenje plaća žena i muškaraca. Nakon mitinga održane demonstracije u kojima su žene spontano porazbijale prozore na njemačkom konzulatu. Na mitingu i demonstracijama bilo je ukupno oko 5 000 žena.

U Zagrebu su se počele osnivati prve organizacije Saveza radne omladine prema zaključcima posljednje konferencije SKOJ-a. Osim pojedinaca, u taj savez učlanjivale su se i cijele omladinske kulturno-prosvjetne i sportske organizacije;

*od 14.  
do 18. studenog*

— štrajk u Zagrebačkoj mehaničkoj tkaonici Hahn i Nettel u Branimirovoj ulici, kao znak protesta protiv postupaka poslodavaca;

*26. studenog*

— protestni miting studenata tehnike u Zagrebu protiv novih uredbi o tehničkim fakultetima. Tom prilikom proglašen je trodnevni protestni štrajk;

*tokom studenog* —

održan je I kongres Udruženja sveučilišno obrazovanih žena;

*10. prosinca*

— miting Interkluba u atriju Zagrebačkog sveučilišta protiv taksa i školarina.

*1935.*

— na inicijativu KPJ u Zagrebu je osnovano »Društvo za prosvjetu žena« koje je okupljalo žene svih društvenih slojeva. Djelatnost društva bila je: pomoć španskim borcima, crvena pomoć, širenje napredne legalne i ilegalne literature itd. Društvo je radilo na osnivanju podružnica u cijeloj Hrvatskoj. Posljednja konferencija Društva održana je 23. III 1941.

Održana je IX mjesna konferencija Zagrebačke partijske organizacije. Biran je novi Mjesni komitet. Vođena je diskusija o izborima za parlament i o stvaranju jedinstvene fronte.

U društvu »Hrvatskih žena« osnovana omladinska sekcija kojom su rukovodili komunisti.

**1936.**

*27. siječnja*

— održane su demonstracije koje su komunisti organizirali u okviru sindikalnih akcija uz pomoć Mjesnog međustrukovnog odbora URSSJ-a u Ilici, u

Preradovićevoj i u Bogovićevoj ulici. Tom je prilikom građevinski radnik Đuro Halabarać, u obrani od hapšenja, ubio jednog policijskog agenta, a drugog ranio. Zbog toga je bio osuđen po Zakonu o zaštiti države na vješanje i obješenje;

*potkraj siječnja* — pod rukovodstvom mjesne partijske organizacije organizirane su velike demonstracije nezaposlenih radnika pod parolom »Tražimo kruha i rada«.

*početkom 1936.* — Viktor Lipovšćak, instruktor CK KPJ, poslije završenog školovanja u Moskvi upućen u Zagreb da pruži pomoć Pokrajinskom komitetu KPJ za Hrvatsku i Slavoniju, jer je većina članova ovog rukovodstva bila uhapšena u studenom 1935.

*od 2. do 12. ožujka* — štrajk u Zagrebačkoj mehaničkoj tkaonici Hahn i Nettel;

*15. ožujka* — održana oblasna konferencija URSSJ-a u Zagrebu;

*od 17. ožujka do 16. travnja* — štrajk radnika Tvornice asfalta Antuna Resa;

*tokom travnja* — studenti Zagrebačkog sveučilišta zajedno sa studentima Beogradskog univerziteta, studentima iz Ljubljane, Skoplja i Subotice, vodili su generalni štrajk za obranu autonomije sveučilišta;

*od 8. svibnja do 16. lipnja* — štrajk gumbarskih radnika u tvornici Jugoslavensko industrijsko i trgovačko dioničko društvo;

*od 18. do 28. svibnja* — štrajka 800 soboslikarskih i ličilačkih radnika;

*23. svibnja* — počeo štrajk 30 radnika u tvornici »Paracelsus« zbog povišice plaća. Štrajk je trajao još 15. VI;

*od 29. svibnja do 5. lipnja* — štrajka 950 brijačkih i vlasuljarskih radnika;

*30. svibnja* — počeo štrajk 320 radnika na ciglani u Kustošiji, kod Zagreba zbog povišice nadnica. Štrajk je trajao još 15. VI.

Počeo štrajk 120 radnika u građevnom poduzeću Ehrlich na izgradnji državnog puta Kustošija-Vrapče zbog povišenja nadnica. Štrajk je trajao još 15. VI;

6. lipnja

- počeo štrajk 230 radnika u tvornici cementa »Croatia« u Podsusedu, kotar Zagreb zbog povišice nadnica. Štrajk je trajao još 15. VI.

Štrajk u tekstilnoj industriji »Trebitsch« i u tvornici svile A. G. B. uspješno je završen;

od 5.

do 9. srpnja

- štrajka oko 600 pekarskih radnika;

od 6.

do 19. srpnja

- iz Beča u Jugoslaviju dolazi Vladimir Čopić. Za vrijeme svog desetodnevno boravka u zemlji proveo je neko vrijeme u Zagrebu i vodio razgovore s Miroslavom Krležom: od politike o Narodnom frontu do odnosa prema HSS-u, o uvjetima revolucionarnog djelovanja, o etici i smjelosti revolucionara, o riziku kojem se oni izlažu itd.

7. srpnja

- građevinski radnici izdali letak kojim pozivaju građanstvo na pogreb radničkog prvoborca I. Tomanića;

29. srpnja

- poslije osnivanja (u kotarima) velikog broja omladinskih mirovnih odbora, čiji je zadatak bio da se bore protiv rata i fašizma, održana je u Zagrebu Zemaljska mirovna konferencija. Konferencija se održala pod motom »Ostvarimo jedinstvo živih, da ne bismo u zajedničkoj grobnici ostvarili jedinstvo mrtvih«. Izabrani su delegati za Svjetski mirovni kongres u Zenevi;

od 6. srpnja

do 4. kolovoza

- štrajka 9 radnika u Poduzeću za izradu zlatne i srebrne robe Griesbach i Knauss;

krajem srpnja

- Rodoljub Čolaković posjetio Miroslava Krležu i vodio rasprave s njim;

od 3.

do 25. kolovoza

- štrajka oko 420 bravarskih radnika obrtnih i industrijskih poduzeća;

13. kolovoza

- u Zagrebu je počeo izlaziti »Radnik«, glasilo klasnog radničkog sindikalnog pokreta. Izlazio je do 17. VI 1938;

od 24. kolovoza

do 1. rujna

- štrajka oko 6 000 građevinskih radnika;

24. rujna — uspješno završen štrajk krojačko-konfekcijskih radnika. Trajao je 10 dana;
28. studenog — u Zagrebu počinje izlaziti »Slobodna riječ«;
- u jesen 1936. — Josip Broz dolazi u Zagreb. Brozov dolazak u Zagreb značio je i početak reorganizacije dotadašnjeg rada SKOJ-a;
- tokom studenog — zbog komunističke djelatnosti zabranjeno je u Zagrebu društvo »Prijatelj prirode«. Poslije zabrane osnovana je »Radnička planinarska zajednica«, koja je također okupljala znatan dio radnika.
- Provala u Zagrebu zahvatila je i članove inicijativnog odbora Jedinствene radničke stranke koji su inače nastupali i djelovali legalno. Uhapšen je i Božidar Adžija;
- od 1935. do 1936. — po direktivi CK iz inozemstva, u Zagrebu dolazi do raspuštanja niza skojevskih organizacija, što je kasnije ocijenjeno kao pogrešno.
1936. — tokom 1936. komunisti su pokrenuli: »Anale naših dana« (1936—1937) i »Književni savremenik«, koji je izlazio samo tokom 1936. Osim periodičnih publikacija, izdavana je i marksistička literatura i različite publikacije o aktualnim društveno-političkim, ekonomskim i kulturnim problemima u zemlji.
- Izdan letak Odbora URSSJ-a Saveza briačko-vlasuljarskih radnika i radnica Jugoslavije (podružnica Zagreb) u kojem se poziva na proslavu Prvog maja.
- Osnovana partijska ćelija u Tvornici svile, prva na sadašnjem području općine Peščenica.
- Potkraj 1936. na velikom sudskom procesu komunistima, uhapšenim u okviru velikih partijskih provala, među njima je bio i B. Adžija, vlasti nisu mogle dokazati svoju optužbu, pa ih je sud zbog nedostataka dokaza morao pustiti na slobodu;
- potkraj 1936. — u Zagrebu je osnovano Društvo hrvatskih književnica koje je surađivalo s Društvom za prosvjetu žena. Većina žena tog društva bila je antifašistički orijentirana. Društvo je prestalo djelovati 6. IV 1941. Mnoge njegove članice pomagale su Narodnooslobodilačku borbu (NOB), neke su bile aktivisti NOB-a, a neke su strijeljale ustaše.

U Zagrebu je u toku 1936. zabilježeno 59 štrajkova s oko 15 500 štrajkaša. 36 štrajkova s oko 11 500 štrajkaša organizirali su komunisti uz pomoć URSSJ-ovih saveza.

1937.

- od 1. do 9. ožujka* — štrajka 30 radnika u tvornici »Chromos« u Samoboru. Potpisan kolektivni ugovor, radnici nisu organizirani;
- 12. ožujka* — skupština žena u dvorani Radničke komore u Zagrebu sa zahtjevom za ravnopravnost žena, za slobodu zbora i dogovora, za osamsatno radno vrijeme i za opće pravo glasa. Govorile Lucija Borjan i Ružica Turković;
- 21. ožujka* — održana godišnja skupština Saveza kućnih pomoćnica;
- tokom ožujka* — obnovljen Pokrajinski komitet SKOJ-a u Zagrebu;
- 9. travnja* — napad studenata frankovaca na napredne studente pred katedralom. Teže ranjen student Dragutin Kolman;
- 14. travnja* — u »Svjetlosti« održan sastanak na kojem su studenti ljevičari odlučili da se masovno suprotstave terorizmu studenata frankovaca. Istog dana došlo je do sukoba između studenata frankovaca i naprednih studenata pred glavnom zgradom Sveučilišta. Nakon intervencije policije, svi studenti su se razišli. Odmah zatim, istoga dana, u studentskom domu u Runjaninovoj ulici studenti frankovci dočekali su u zasjedi i mučki ubili naprednog studenta Krstu Ljubičića;
- 16. travnja* — ispraćaj posmrtnih ostataka Krste Ljubičića na kojem je sudjelovalo 10 000 građana Zagreba;
- od 20. do 24. travnja* — pokret radnika za povišenje nadnica u Automatskoj radionici čitkaste robe u Samoboru. Sporazumno dopunjen kolektivni ugovor;
- od 22. do 23. travnja* — pokret radnika radi povišenja nadnica u proizvodnji dječjih igračaka Aleksandar Mošanski u Samoboru. Ispravljen i dopunjen kolektivni ugovor;

- 19. travnja* — stupilo u štrajk 48 tekstilnih radnika u Tvornici svile A. G. B. Štrajk vodi Ujedinjeni radnički savez (URS). Radnici i radnice tekstilnih tvornica i poduzeća sabirnim akcijama pomažu štrajkaše. Traže promjene u isteklom kolektivnom ugovoru, povišice i priznanje 53 tjedna. 9. IV radnici zauzimaju tvornicu, ali su uz intervenciju policije istjerani. Štrajk je trajao još 22. VI;
- tokom svibnja* — na pokrajinskoj konferenciji URSS-a u Zagrebu komunisti su gotovo potpuno preuzeli Pokrajinski odbor. To je bio veliki uspjeh komunista u URSS-u;
- od 29. lipnja  
do 6. srpnja* — URSS vodi štrajk 70 staklarskih radnika koji traže sklopanje kolektivnog ugovora. Završen je bez uspjeha;
- od 1. srpnja  
do 14. kolovoza* — štrajkom od oko 150 električarskih radnika rukovodi URSS. Poslodavci odbili da sklope novi kolektivni ugovor. U štrajku sudjeluju samo radnici privatnih instalatera i vlasnika električarskih radionica. (Tvornički radnici ne sudjeluju.) Kolektivni ugovor potpisan bez poboljšanja;
- 4. srpnja* — održana skupština URSS-ove organizacije kojoj je prisustvovalo 10 000 radnika. Skupštinu su organizirali komunisti, a raspravljalo se o ekonomskom položaju radnika;
- tokom srpnja* — štrajka 48 tekstilnih radnika u Tvornici svile A. G. B. na Peščenici.
- od 1.  
do 2. kolovoza* — u šumi blizu Samobora (nedaleko Zagreba) održan je osnivački kongres KP Hrvatske, kojem je prisustvovalo oko 20 delegata. Kao delegat CK KPJ Kongresu je prisustvovao i Josip Broz Tito i podnio referat;
- ljeti 1937.* — pri ponovnom dolasku Tita u Zagreb osnovana je Centralna komisija CK KPJ;
- od 13. rujna  
do 3. listopada* — štrajka oko 150 radnica tvornice za proizvodnju konca MEZ. Oko 60 radnica organizirano je u URSS-u. Nakon štrajka 30 radnica je otpušteno;
- 21. rujna* — u dvorani Radničke komore održana je skupština omladine organizirane u sindikalnom pokretu;

*u jesen 1937.*

- odmah poslije Osnivačkog kongresa KP Hrvatske, u Zagrebu je održano savjetovanje sindikalnih funkcionara komunista, kojemu je prisustvovao i Josip Broz. Na savjetovanju su razmatrani osnovni problemi daljnjeg rada u sindikalnom pokretu koji će biti stavljeni na dnevni red Kongresa. S obzirom na snage i utjecaj zagrebačkih komunista u URSS-u uspjelo je da se za zasjedanje Kongresa odabere Zagreb.

KPJ ponovno pokrenula pitanja stvaranja legalne radničke partije — Stranke radnog naroda. Formiran je Glavni inicijativni odbor Stranke sa sjedištem u Zagrebu, pod predsjedništvom dra Božidara Adžije.

Dolazi i do reorganizacije rada komunista na Zagrebačkom sveučilištu;

*od 6.  
do 12. studenog*

- štrajka oko 200 taksi-šofera. Štrajk vodi Udruženje šofera Savske banovine. Taksisti zahtijevaju kolektivni ugovor. Štrajk je uspio;

*tokom studenog* — u Zagrebu je izdan letak »Poštenoj javnosti« koji su potpisali »Rodaci i prijatelji političkih osuđenika«, izražavajući nezadovoljstvo zbog položaja političkih krivaca u Sremskoj Mitrovici. Letak je ilegalno raspačavan, a vlasti su ga zabranile zbog »protivdržavnog sadržaja«.

U Zagrebu su objavljeni »Politički eseji«. Tu je brošuru u emigraciji napisao S. Cvijić dajući opširnu razradu programskih gledišta novoosnovane KP Hrvatske o nacionalnom pitanju, njegovu karakteru i nosiocima različitih koncepcija njegova rješenja;

*9. prosinca*

- Mjesni međustrukovni odbor URSS-a Zagreba izdao letak kojim poziva nezaposlene radnice i namještenike na skupštinu gdje će istaknuti svoje zahtjeve;

*17. prosinca*

- održana skupština radnica Domaće tvornice rublja u gostionici Murh, Klaićeva 52, u povodu izbora povjerenika;

*1937.*

- studenti antifašisti izdali letak »Slobodarskoj omadini Hrvatskog sveučilišta«.

Uprava podružnice Saveza kožarskih radnika Zagreba, Marija Matok, izdaje letak kojim poziva na sastanak zbog nepoštivanja kolektivnog ugovora.

URSSJ, Oblasna uprava Zagreba, izdao letak kojim poziva na proslavu Prvog maja.

Tokom 1937. u Zagrebu su pod utjecajem KP pokrenuti književni časopisi: »Kultura« (1937—1938) »ARS« (1937), »Znanost i život« (1937—1938) i »Putokaz« (1937—1938). Ovi časopisi, uz već spomenutu »Seljačku misao«, »Novi list« i »Radnik«, postaju značajno sredstvo legalne političke akcije komunista u Hrvatskoj.

Nešto prije osnivanja KP Hrvatske u Zagrebu je formirana Prosvjetna komisija koja je nakon osnivačkog kongresa bila vezana uz CK KP Hrvatske. Komisija je trebala da razvija izdavačku djelatnost i da radi na okupljanju intelektualaca s različitih područja. Nakon osnivanja KP Hrvatske, zadaća te komisije koja se najčešće zvala Agitprop CK KPH, još se više proširila.

U toku 1937. u Zagrebu je bilo organizirano 12 štrajkova u kojima su štrajkala 8 283 radnika, i to u industriji i zanatstvu. Savez tekstilaca organizirao je najviše štrajkova; 4 štrajka sa 707 sudionika. Savez metalaca vodio je 2 štrajka sa 167 radnika, Savez kožaraca 2 štrajka sa 619 radnika, Savez građevinara 2 štrajka sa 604 sudionika, Savez drvodjelaca 1 štrajk sa 32 radnika i Savez ugostiteljskih radnika 1 štrajk sa 6 000 štrajkaša. Svi su štrajkovi trajali od 1 do 45 dana. Najdulje je trajao štrajk tekstilnih radnica Tvornice svile A. G. B. na Peščenici 1937.

## 1938.

*1. veljače*

— održani izbori za radničke povjerenike u Tvornici duhana;

*od 10. veljače  
do 12. ožujka*

— štrajkaju oko 84 radnice Zagrebačke mehaničke tkaonice Hahn i Nettel. Štrajk je uspješno završen:

*13. veljače*

— u dvorani Radničke komore održana skupština tekstilnog radništva Zagreba;

*početkom 1938.*

— u Zagrebu osnovana »Zajednica radničkih kulturno-prosvjetnih društava« sa zadaćom da koordinira rad svih radničkih društava.

Istragom obuhvaćena grupa komunista u vezi izdavanja i raspačavanja »Političkih eseja«. Pod istragom je bio i Pavle Gregorić, član CK KP Hrvatske, neposredno optužen za izdavanje spomenutih eseja;

3. ožujka — nakon odobrenja pravila o radu, Zajednica radničkih kulturno-prosvjetnih društava počinje radom;
- <sup>\*</sup>  
17.7>ožujka — održan miting žena u sindikatima, na kojem su osim Mace Gržetić i Marije Raušević govorile i druge žene;
- početkom travnja — Pokrajinski odbor MMO URSS-a izdao letak upućen radnicima i namještenicima Zagreba u kojem ih poziva na skupštinu sazvanu za 17. travnja;
14. travnja — na obljetnicu smrti Krste Ljubičića policija je provalila u prostorije »Svjetlosti« u Ilici 54 i uhapsila 25 studenata i studentica koji su tom prilikom uvježbavali program za komemoraciju;
- od 14.  
do 29. travnja — štrajka oko 500 krojačkih radnika pripadnika URSS-a koji traže novi kolektivni ugovor, smanjenje radnog vremena i povišenje plaća za 20 posto. Konfekcijski radnici ne štrajkuju. Plaće su povišene za 5 posto, a radno vrijeme skraćeno za pola sata. Uspostavljen je novi kolektivni ugovor;
- od 17.  
do 18. travnja — u Zagrebu je održan IV kongres Ujedinjenog radničkog sindikalnog saveza. Budući da su komunisti već stekli osjetan utjecaj u reformističkim sindikatima, režim je pokušao onemogućiti taj kongres. Na Kongresu se vidno manifestirala ideja jedinstva radničke klase;
- potkraj travnja — Mjesni međustrukovni odbor URSS-a izdao letak, tj. poziv na proslavu Prvog maja;
1. svibnja — održane su demonstracije i veliki miting u Šestinama;
4. svibnja — štrajka oko 700 postolarskih radnika pod rukovodstvom pripadnika URSS-a. Traži se povišenje nadnica za 5 posto. Završen s djelomičnim uspjehom;
- od 26.  
do 29. svibnja — došlo je do pokreta radnica u ženskim krojačkim salonima u kojem je sudjelovalo oko 400 radnika i radnica.

Oko 350 radnica i radnika ženskih krojačkih radionica štrajkom je izborilo potpisivanje kolektivnog ugovora;

*polovicom 1938.*

— poslije zabrane »Radnika« komunisti su u Zagrebu pokrenuli »Radnički list« — tjednik za sindikalna, gospodarska, kulturna i informativna pitanja. List je iste godine zabranjen, pa su u toku 1939. komunisti pokrenuli »Naše novine« u kojima je obrađivana i problematika sindikalnog pokreta;

*9. srpnja*

— štrajk radnika tvornice »Siemens« organizirao je Rade Končar. Trajao je 44 dana, i proširio se na elektrotehničko poduzeće »Ivan Paspas«, »Elin« i tvornicu »Kontakt«. Završen je s uspjehom;

*tokom srpnja*

— u Zagrebu je održana konferencija predstavnika inicijativnih odbora iz Hrvatske, Srbije, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Crne Gore i Vojvodine za stvaranje Jugoslavenske radničke stranke, što je značilo korak dalje u djelatnosti komunista za stvaranje radničke stranke;

*tokom srpnja*

— podružnica Saveza bankarskih, osiguravajućih, trgovačkih i industrijskih činovnika (SBOTIČ-a) u Zagrebu organizirala je štrajk službenika Osiguravajućeg društva. Štrajk je trajao 38 dana i završio je djelomičnim uspjehom;

*2. rujna*

— izdan letak u povodu štrajka radnika i namještenika u tvornici »Kontakt«;

*3. rujna*

— nakon protestnog štrajka oko 150 radnika u radionicama ženskih šešira, koji je izbio zbog neprihvatanja pregovora poslodavca HRS-a o povišenju plaća, pregovori su prihvaćeni i štrajk je istog dana završen.

Zabranjeno raspačavanje letka izdanog 2. rujna pod naslovom »Štrajk radnika i namještenika u tvornici »Kontakt« u Zagrebu«;

*15. rujna*

— u demonstracijama demoliran Njemački prometni ured (Deutsche Verkehrsbüro);

*tokom rujna*

— u Zagrebu su uhapšeni B. Adžija, M. Iveković, M. Peritar, i L. Herceg. Zbog nedostatka dokaza o ilegalnoj komunističkoj djelatnosti, ubrzo su pušteni;

*od 31. listopada —  
do 12. studenog*

štrajk radnika tvornice cipela »Lacet«. Sklopljen kolektivni ugovor o povišenju plaća do 26 posto;

29. studenog

- akt Štaba IV armijske oblasti u Zagrebu kr. ban-skoj upravi Savske banovine o naoružanju dobrovoljaca koji će stupiti u akciju u slučaju štrajka ili nereda na željeznicama, u brodarstvu ili na pošti, telegrafu i telefonu;

potkraj 1938.

- formirana su i ojačana partijska rukovodstva u Zagrebu i drugim mjestima u Hrvatskoj;

1938.

- letak hrvatske i srpske omladine u Zagrebu. Rezolucija u povodu fašističke okupacije Cehoslovačke i upozorenje našim narodima.

Radnice tvornice baterija »Sunce« u Vodnikovoj 4 pristupile su Savezu metalških radnika. 28. XII poslodavac tvornice »Sunce« organizirao je tuču Dragutina Mancea, predsjednika Saveza metalških radnika i Dragice Končar pri posjeti tvornici;

1938.

- na izborima za radničke povjerenike URSS je u Zagrebu odnio značajnu pobjedu.

Radnicima i namještenicima grada upućen je letak Mjesnog i Oblasnog odbora URSSJ u Zagrebu u kojem se pozivaju na skupštinu u povodu održavanja IV kongresa URSSJ.

U Zagorskoj ulici 28 na Trešnjevci osnovano je napredno društvo »Cigienica« koje je radilo po direktivi KPJ.

U razdoblju od 1937. do 1938. u Zagrebu su URSSJ-ove organizacije provele 18 štrajkova i 43 tarifne akcije u kojima je obnovljeno 49 kolektivnih ugovora, a sudjelovalo 16 106 radnika.

1939.

tokom veljače

- u Zagrebu pokrenut časopis »Pečat« i počinje izlaziti list »Ženski svijet«, legalni organ Komisije CK KP Hrvatske za rad među ženama;

8. ožujka

- u prostorijama Radničke komore održana skupština žena URSS-a protiv rata i skupoće. Referate su održale Anka Balog-Rapić i Maca Gržetić. Pošto je policija onemogućila skupštinu, počele su demonstracije na ulici. Pred Kazalištem je održan »leteći« miting na kojem su govorili Rade Končar i Ružica Turković;

- tokom ožujka* — Inicijativni odbor Radničke stranke u Zagrebu pokrenuo list »Naše novine«;
- 7. travnja* — u Zagrebu počinje izlaziti »Glas sindikalno ujedinjenih radnika«. Posljednji broj izašao je 20. siječnja 1940;
- 17. travnja* — štrajka 200 tekstilnih radnika i radnica u »Ivančici«;
- tokom travnja* — štrajk brijačkih i frizerskih radnika trajao dva dana. Kolektivni ugovor potpisalo oko 200 poslodavaca;
- 20. svibnja* — odlukom Rektorata zabranjeno je na Sveučilištu u Zagrebu studentsko kulturno udruženje »Svjetlost« zbog djelatnosti komunista u tom udruženju;
- tokom svibnja* — štrajka oko 200 tekstilnih radnika i radnica u »Ivančici«. Radnici uspjeli izboriti povoljnije materijalne i radne uvjete;
- ljeti 1939.* — štrajk ljevača vodila je Podružnica Saveza metalčkih radnika. Oko dva i pol mjeseca štrajkalo je oko 130 štrajkaša;
- ljeti 1939.* — na inicijativu Centralnog komiteta KP Hrvatske osnovan je u Zagrebu Komitet za pomoć španjolskim dobrovoljcima sa zadaćom da radi na organizaciji slanja materijalne pomoći internircima u francuskim logorima;
- 8. kolovoza* — uspjeli štrajk u Tvornici sijalica;
- tokom kolovoza* — podružnica Saveza drvodjelskih radnika URSS-a i HRS-a zajednički organizirale štrajk oko 500 stolarskih radnika;
- 10. rujna* — Inicijativni odbor Stranke radnog naroda izdao letak u Zagrebu u kojemu se govori o potrebi osnivanja Stranke radnog naroda;
- 7. studenog* — u Zagrebu izdan letak »Cijeloj hrvatskoj javnosti« s potpisom »Prijatelji bivših dobrovoljaca republikanske Španije u Banovini Hrvatskoj« u kojem se traži da vlasti odobre slobodni povratak španjolskih dobrovoljaca u zemlju iz koncentracijskih logora u Francuskoj;

7. studenog

— kulturno udruženje studenata pacifista (KUSP) održalo proslavu 23. godišnjice oktobarske revolucije u zgradi Obrtničke komore. Tom je prilikom uhapšeno 50 studenata;

23. studenog

— radnice i namještenice grada Zagreba, uz prisutnost 5 000 žena, održale su u velikoj dvorani Radničke komore skupštinu s dnevnim redom: ekonomski i socijalni položaj žena i namještenica. Govorile su: Maca Gržetić, Ružica Turković, Marija Raušević i Elza Pilel. Skupštinu je otvorio Josip Kraš;

24. studenog

— uspjeli štrajk radnika zagrebačke Industrije svile;

24. studenog

— letak Mjesnog međustrukovnog odbora (MMO) URSS-a kojim se radnici i namještenici grada Zagreba pozivaju na skupštinu 3. prosinca u Radničku komoru, gdje će se rješavati važna aktualna pitanja;

*tokom studenog* —

u Zagrebu je održana pokrajinska konferencija URSS-a koja je ocijenila djelatnost URSS-a od jeseni 1938. Konstatiran je velik otpor poslodavaca u svim tarifnim i štrajkaškim akcijama.

Štrajka 38 radnica u Tvornici trikotaže i pletene robe C. D. Gaon;

3. prosinca

— skupština koja se trebala održati u Radničkom domu (iako zabranjena) održana je pred Kazalištem u Zagrebu i pretvorila se u demonstracije protiv režima. Govorili su: Adam Katić i Ružica Turković. U demonstracijama je sudjelovalo oko 15 000 radnika i studenata.

Otvoren Savski most;

10. prosinca

— ponovne demonstracije u Zagrebu koje je organizirala KP Hrvatske. Poslije tih demonstracija i demonstracija održanih 3. XII banska je vlast osudila na zatvor ili deportirala u koncentracioni logor u Lepoglavu i nekoliko funkcionara URSSJ-a iz Zagreba;

*tokom prosinca*

— u Zagrebu je osnovan Pokrajinski komitet SKOJ-a za Hrvatsku.

Do kraja prosinca 1939. u Zagrebu su bila uhapšena 43 komunista. Među njima bili su: M. Orešković, B. Adžija, L. Mates, P. Gregorić, D. Saili, S. Ugarković, K. Mrazović, J. Bermanec, Đ. Špo-

Ijarić, J. Kraš, M. Pintar, M. Bukovac, A. Zaja, S. Kaurić, D. Petrović, A. Butorac, A. Berus, M. Herceg, S. Jurec, M. Marušić, G. Korporić, M. Raušević i drugi;

Pokrajinski odbor URSS-a u Zagrebu uputio je predstavku banu Šubašiću u znak protesta protiv hapšenja sindikalnih funkcionara;

*krajem 1939.*

— na inicijativu Josipa Broza Tita iz Ljubljane u Zagreb preselio je Edvard Kardelj da bi bar jedan dio rukovodstva Partije bio na okupu;

*1939.*

— u Zagrebu počinje izlaziti »Izraz« koji izlazi do 1941. To je bio najvažniji partijski časopis tog razdoblja. U njem su surađivali istaknuti intelektualci komunisti (A. Cesarec, V. Bakarić, O. Priča, O. Keršovani, B. Adžija, V. Masleša, M. Jurković i drugi). Časopis je manje-više živo pratio sva područja društveno-političkog i kulturnog života.

Potkraj 1939. URSS je organizirao uspješan štrajk oko 300 radnika u Tekstilnoj tvornici.

Oblasna uprava URSS-a MMO URSS-a u Zagrebu izdala je letak upućen radnicima i namještenicima u kojem traži od banovine i dra Mačeka da ispune obećanja.

Letak radnicima metalno-industrijskih poduzeća zabranilo je državno tužilaštvo.

U Zagrebu su komunisti izdavali »Glas« — list sindikalno organiziranih radnika. Budući da je list početkom 1940. zabranjen, komunisti su polovicom te godine pokrenuli novi list »Radnički tjednik« u nakladi od 40 000 primjeraka. Posljednji broj izašao je 11. IV 1941.

Štrajkaju 354 radnika i radnica u tvornici »Destilat«.

Štrajk radnika i radnica tvornice čarapa »Silk«.

U periodu od 1938. do 1939. u Zagrebu su URSS-ovi savezi organizirali 12 štrajkova i 42 tarifna pokreta u kojima je obnovljeno 39 kolektivnih ugovora i sklopljeno 11 novih, a sudjelovalo 9 317 radnika.

1940.

*početkom 1940.*

— osnovan Mjesni komitet SKOJ-a za Zagreb;

*početkom siječnja*

— Pokrajinski odbor URSS-a u Zagrebu uputio je posebnu okružnicu svojim podružnicama, u kojoj se najprije prikazuje politika banske vlasti prema radnicima, a zatim ukazuje na karakter demonstracija 3. XII 1939. (smatrane su neposrednim povodom za nešto kasnija hapšenja komunista u Zagrebu). Sredinom veljače uhapšeni su potpisnici okružnice S. Šalamun kao predsjednik Pokrajinskog odbora URSS-a, I. Horvat kao tajnik odbora i internirani u Lepoglavu.

Izdan proglas »Hrvatskom narodu!« s potpisom »Prijatelji interniranih u koncentracionom logoru Lepoglava«. Osim ovog proglašenja, »prijatelji interniranih« objavili su još dva letka: »Protiv mučenja u zagrebačkoj Glavnjači — svoj poštenoj hrvatskoj javnosti!« i »Cijeloj poštenoj hrvatskoj javnosti«;

*tokom siječnja*

— radnički povjerenici organizirali su niz tarifnih pokreta u Tvornici papira, u Tvornici trikotaže i pletene robe C. D. Gaon, industriji pletene robe »Zenit«, Zagrebačkoj industriji svile »Ivančici«, tvornici »Braća Holzner«, tvornici čarapa »Silk« te tekstilnim tvornicama »Braća Bureš« i »Hahn i Nettel«.

Štrajk radnika i radnica u tvornici »Meba«.

*potkraj siječnja*

— Pokrajinski odbor URSS-a u Zagrebu uputio je **predstavku banu Subašiću u znak protesta protiv hapšenja sindikalnih funkcionara;**

*tokom siječnja i veljače*

— u Zagrebu je uhapšeno još nekoliko komunista i upućeno u Lepoglavu;

*5. veljače*

— Oblasni odbor URSSJ-a za Hrvatsku i Slavoniju u Zagrebu izdao je letak u kojem iznosi glavna obilježja unutrašnjopolitičke situacije poslije sporazuma i uspostave Banovine i ekonomski položaj radnika kojima prijeti glad zbog porasta nezaposlenosti i povećanja cijena;

*tokom veljače*

— proglas Pokrajinskog odbora URSS-a u Zagrebu »Radnicima i namještenicima«. Proglas je objavljen u obliku letka, a potpisao ga je Rade Končar;

- u proljeće 1940.* — proveden devetotjedni štrajk radnika i radnica Zagrebačke tvornice svile u kojem je sudjelovalo 80 radnika;
- 10. ožujka* — održana glavna godišnja skupština Saveza bankovnih, osiguravajućih, trgovačkih i industrijskih činovnika (podružnica Zagreb) protiv rata i skupe u prostorijama »Kola«;
- od 11. ožujka do 9. svibnja* — štrajk u Industriji svile;
- tokom ožujka* — osim štrajka u kojem sudjeluje oko 800 zagrebačkih krojačkih radnika, štrajka i oko 40 zagrebačkih konfekcionara;
- ožujak i travanj* — raspuštena Partijska organizacija na Sveučilištu i formiran komitet za reorganizaciju. Zatim je održana konferencija novoformirane organizacije, na kojoj je izabran novi partijski biro: Vojo Biljanović (sekretar), Dušan Calić, Vicko Raspor, Sergi je Vuković i Zvonko Ivanković, a nakon hapšenja Sergija Vukovića član biroa postao je i Jaroslav Hvala. Konferenciji su prisustvovali Rade Končar i Vladimir Bakarić koji su u ime CK KP Hrvatske održavali stalne vez s partijskim biroom Sveučilišta;
- 1. travnja* — Uredbom za socijalnu i zdravstvenu zaštitu studenata i studentica otvoren je Dom studentica i izabran privremeni Upravni odbor u koji su ušle većinom studentice ljevičarke;
- tokom travnja* — štrajka 650 zagrebačkih postolarskih radnika;
- 1. i svibnja* — »Krvava proslava Prvog maja u Zagrebu«. Prvomajaska proslava u Zagrebu znači historijski preokret u životu radničkog pokreta ne samo u Hrvatskoj, već i u čitavoj zemlji. Prvi put od 1918. radnici su na poziv KP masovno izašli na ulice, oduprli se navali policije, zaustavili strojeve u svim tvornicama, zaustavili tramvaje i pokazali smjer kojim radnička klasa treba poći u daljnjoj borbi;
- 4. svibnja* — ubrzo poslije prvomajskih demonstracija u Zagrebu je donesena Uredba o rješavanju radničkih sporova kojom je radnicima ponovno onemogućeno pokretanje štrajkova, što pokazuje da je uredba morala onemogućiti i djelovanje URSS-a koji je uglavnom i pokretao štrajkove;

24. svibnja

— završen devetotjedni uspješni štrajk radnika Industrije svile. Zaključeni su kolektivni ugovori;

*tokom svibnja*

— pokret radnika u tvornici »Meba«.

Hapšenje komunista poslije prvomajskih demonstracija.

Mjesni komitet KP Hrvatske Zagreb izdao je u povodu prvomajskih demonstracija poseban proglas u kojem uz konstataciju o uspjehu, osuđuje brutalan nastup predstavnika režima;

28. lipnja

— Partijska organizacija je u Zagrebu uspjela organizirati veće demonstracije u predjelu Trnjava i Trešnjevke. Započele su kraćim mitinzima, a nakon toga bile su organizirane povorke od nekoliko tisuća ljudi koje su se sastale i zajednički krenule prema centru grada. Po svom vanjskom obilježju — parolama, transparentima, poklicima — manifestacije su zahtijevale sklapanje Saveza sa SSSR-om. Policija i Hrvatska građanska zaštita, koje su očekivale tu akciju, žestoko su intervenirale i uspjele spriječiti manifestante da dođu u centar grada. Tom je prilikom ranjen radnik Drago Butković (umro pet dana kasnije), a uhapšeno je 12 komunista;

*tokom lipnja*

— u povodu krvoprolića 28. lipnja Mjesni komitet KPH za Zagreb izdao je proglas u kojem oštro osuđuje postupak vlasti. Proglas je isticao »da krvavi događaji od 28. lipnja imaju izuzetno značenje«. Jasno ukazuju na »najveće licemjerstvo i neprijateljstvo prema Sovjetskom Savezu«. Dok su ti faktori sudjelovali u uspostavljanju diplomatskih odnosa Jugoslavije sa SSSR-om »s druge strane se puca u nas koji to pozdravljamo«.

Održana je konferencija Mjesnog komiteta KPH za Zagreb, koja je zapravo imala karakter okružne konferencije, pa su, osim delegata rajonskih komiteta iz Zagreba, toj konferenciji prisustvovali i neki komunisti sa šireg područja, a u ime CK KP Hrvatske konferenciji je prisustvovao Rade Končar. Na konferenciji je izabran novi Mjesni komitet;

2. srpnja

— u Zagrebu je počeo ilegalno izlaziti »Politički vjesnik«, glasilo Narodne fronte pod rukovodstvom Partije. Glavni urednik bio je Pavle Gregorić. Od 2. I 1941. naslov je glasio »Vjesnik radnog naroda«;

- tokom srpnja* — u Zagrebu je osnovan Inicijativni odbor Društva prijatelja SSSR-a. Predsjednik odbora postao je kipar Antun Augustinčić, a tajnik liječnik Srećko Šilović. Odbor je počeo redovito održavati sastanke, međutim, policija je to ubrzo zabranila;
- 4. kolovoza* — u šumi Ponikve kraj Stenjeveca održan je sastanak zagrebačkog proletarijata na kojem je pred nekoliko tisuća radnika i studenata govorio Rade Končar;
- 11. kolovoza* — u Zagrebu održano Zemaljsko savjetovanje Narodne pomoći, kako se tada zvala reorganizirana Crvena pomoć, organizacija za pomoć uhapšenim revolucionarima i njihovim porodicama;
- 12. kolovoza* — 2 000 radnika obustavilo rad u željezničkoj radionici i tražilo od uprave da im se poveća plaća;
- 25. kolovoza* — u Zagrebačkoj Dubravi održana je Prva zemaljska konferencija KPH kojoj je prisustvovao i sekretar CK KPJ Josip Broz Tito. Na konferenciji su sudjelovala 64 delegata. Delegate za Petu zemaljsku konferenciju birala su 2 544 člana;
- tokom kolovoza* — održana Mjesna skojevska konferencija (na Savi). Novoizabran MK SKOJ-a podijelio je rad na 5 sektora (radnički, srednjoškolski, studentski, sektor omladinskih društava i rad s omladinom u okolicu).
- Održano šire skojevsko savjetovanje kojem su osim predstavnika PK i MK SKOJ-a, prisustvovali delegati iz Varaždina, Siska, Karlovca i Slavonskog Broda.
- Proveden je štrajk 2 000 radnika glavne željezničke radionice.
- U tvornici »Bizjak« dolazi do oštrog sukoba između poslodavaca i radnika;
- 1. rujna* — Mjesni komitet KP Hrvatske Zagreb organizirao je demonstracije protiv rata i skupoće u samom centru grada. Kako je policija doznala da se spremaju demonstracije, došlo je do pravovremene intervencije. Grupa od oko 100 demonstranata bila je rastjerana, a nekoliko komunista uhapšeno. Neuspjeh demonstracija bio je predmet posebne rasprave IV rajonskog komiteta u Zagrebu, zaduženog za organiziranje akcije. Na sastanku, kojem su

prisustvovali i članovi CK KPH Rade Končar i M. Bukovac, odlučeno je da se tjedan dana kasnije organiziraju nove demonstracije s istom za-  
daćom;

/ 7. rujna

— ponovne demonstracije protiv rata i skupoće. Demonstracije su ovog puta organizirane u radničkim četvrtima Trnja i Trešnjevke. I opet je došlo do žestokog sukoba demonstranata i policije. Bilo je uhapšeno oko 80 demonstranata. Pri intervenciji policije bilo je ranjeno nekoliko demonstranata;

od 8.  
do 10. rujna

— u Zagrebu je održana VI konferencija SKOJ-a kojoj je prisustvovalo 30 delegata. U izvještaju podnesenom na konferenciji konstatirano je da je SKOJ imao 17 800 članova (45% radnika, 30% seljaka, 25% studenata, učenika, privatnih namještenika) i da osim Makedonije, ima pokrajinske komitete u svim krajevima zemlje. U ime CK KPJ konferenciji su prisustvovali Josip Broz Tito i I. Milutinović;

12. rujna

— stupila na snagu banska »Opća naredba Sveučilišta« prema kojoj su sva udruženja na Zagrebačkom sveučilištu osim stručnih, stavljena pod ovlaštenje policijskih vlasti;

19. rujna

— štrajk radnika u poduzećima »Lim«, »Iskra« i »Hinko Mayer« u Zagrebu;

tokom, rujna

— štrajka oko 50 pekarskih radnika. Nakon oštrog reagiranja policije, bilo je uhapšeno više od 100 pekarskih radnika.

U periodu demonstracija između 1. i 7. rujna, Mjesni komitet u Zagrebu izdao je poseban letak u kojem oštro reagira na nastup policije i Hrvatske građanske zaštite prema demonstrantima. Letak je pozivao »seljake, radnike i građane, te razna udruženja i organizacije« da organiziraju svuda borbu protiv novog vala reakcije i terora;

od 19.  
do 23. listopada

— održana je u Dubravi u Bihačkoj ulici 20 Peta konferencija KPJ. Sudjelovalo je 105 delegata. Osim izvještaja CK, na Konferenciji su održani referati o političkoj situaciji, sindikalnom, seljačkom, nacionalnom i omladinskom pitanju, zatim o agitaciji i propagandi, o radu među ženama i radu u vojsci, o partijskoj tehnici i konspiraciji i o

Narodnoj pomoći. Na konferenciji je izabran CK od 29 članova i potvrđen izbor Josipa Broza Tita za generalnog sekretara. U politburo ušli su Edvard Kardelj, Aleksandar Ranković, Milovan Đilas, Rade Končar i Ivan Milutinović;

*26. listopada* — pod rukovodstvom SBOTIČJ stupili su u štrajk namještenici filmskih poduzeća »Astra«, »City« »Fox«, »Metro«, »Pan«, »Paramount«, »Warner Bross« i »Alfa«;

*26. listopada* — rektor Sveučilišta donosi odluku da se kulturno udruženje studenata pacifista raspusti. Nekoliko rukovodilaca KUSP-a je pohapšeno i uskoro upućeno u koncentracione logore, gdje ih je kasnije Maček predao ustašama;

*26. listopada* — poslije rujanskih demonstracija u Zagrebu je bilo uhapšeno 20 komunista, od kojih su u Lepoglavu bili upućeni članovi CK KP Hrvatske Mirko Bukovec, Marijan Krajačić, Anka Butorac i Martin Franekić;

*potkraj listopada* — u Zagrebu je održana I konferencija Pokrajinskog odbora Narodne pomoći. Sve do početka 1940. rad Pokrajinskog odbora Narodne pomoći za Hrvatsku bio je ograničen na Zagreb, gdje je bio i Mjesni odbor organizacije. Zato je i Konferencija, analizirajući dosadašnji rad, konstatirala da je rad Narodne pomoći bio ograničen na užu krug ljudi i da još uvijek nisu uspostavljene čvršće veze s provincijom. U zaključcima Konferencije kao najvažnija istaknuta je potreba da Pokrajinski odbor uspostavi čvršće veze sa svim odborima u provinciji, ponajprije s Dalmacijom;

*5. studenog* — u zgradi Matice hrvatskih obrtnika studenti su održali proslavu 23. godišnjice oktobarske revolucije. Policija je rastjerala proslavu i uhapsila veći broj studenata;

*tokom studenog* — štrajk zagrebačkih slastičara;

*tokom prosinca* — štrajka 300 radnika u tvornici »Meba«;

*1940.* — u toku 1940. Zagrebačka podružnica SBOTIČ-a vodila je brojne akcije namještenika različitih struka (trgovačko-industrijske sekcije, bankovne

i osiguravajuće sekcije, velikih ureda, gradskih poduzeća, špedicije i dr.). Održavane su skupštine, izdavani leci i proglasi te slane predstavke Banjskoj vlasti i drugim organima uprave.

Isticali su se štrajkovi koje je URSS vodio u Zagrebačkoj industriji svile, u Tvornici cipela i u Tvornici ulja.

U studentskom domu u Gregorjančevoj ul. održano je savjetovanje komunista na kojem su podnijeli referate Vicko Raspor i Dušan Čalić. Tada je stari naziv »studenti ljevičari« zamijenjen nazivom »Narodna studentska omladina«.

Pri CK KPH formirana je Komisija za žene. Akcija vođena preko lista »Ženski svijet«, »Društva za prosvjetu žena«, kroz ženske sekcije SBOTIČ-a, URSS-a, i kroz Udruženje univerzitetski obrazovanih žena.

Vrlo uspješnim štrajkom pekarskih radnika rukovodio je Josip Kraš;

*krajem 1940.*

— u osamljenoj kući na Bukovcu održana je X mjesna konferencija Zagrebačke partijske organizacije. Izabran je novi MK, osuđen desni oportunistam koji se razvio u Zagrebu (u vezi s podređivanjem politike Partije legalnoj stranci radnog naroda), razvila se debata o Narodnoj fronti, radu komunista i sindikata. Prisutan je bio Rade Končar.

## 1941.

### 1. siječnja

— odlukom vlade 24. XII 1940. o raspuštanju URSSJ zatvorene su sve prostorije URSSJ-ovih podružnica u Zagrebu i u Banovini Hrvatskoj;

### 2. siječnja

— u povodu zabrane URSSJ-a održani su protestni mitinzi pred tvornicom žarulja »Paspas«, u tvornici »Lipa-Mill« i u Zagrebačkoj industriji svile;

### 3. siječnja

— demonstracije i mitinzi radnika i radnica u tvornicama »Gaon«, »Braća Bureš«, »Hahn i Nettel«, »Zenit«, »Valder«, »Kalem«, »Galametal«, »Inko«, »Vako«, »Siemens«, u Tvornici duhana i u Tvornici ulja.

Navečer istog dana nekoliko stotina radnika održalo je protestni miting na uglu Ljubljanske ulice (danas Ulica Braće Oreški) i Ilice. Nakon mitinga došlo je do jednosatnih demonstracija u tom dijelu grada;

#### *4. siječnja*

- na Kvaternikovu je trgu nekoliko stotina radnika iz različitih poduzeća održalo protestni miting. Njima su se pridružili radnici tvornice kože »Alkalay«, staklarskog poduzeća »Kristalus«, tvornice »Pilot«, »Toplak«, kao i radnici na Kanalu, koji su održali mitinge u Supilovoj ulici. U to su vrijeme protestirali i radnici u stolarskim i drugim obrtničkim radionicama, tvornici »Faber i sin«, »Holzer«, »Ivančici«, u tvornici remenja »Konch«, u tvornici »Sila«, »Hartmudt«, radionici »Mučnjak«, tvornici emajliranog posuđa »Gorica«, »Res«, »Meba« i Tvornici Braće Ševčik. Radnici i radnice Sigečice i Trešnjevke, osim protestnih mitinga održali su i demonstracije u tom dijelu grada;

#### *7. siječnja*

- održana je Pokrajinska konferencija SKOJ-a za Hrvatsku (u stanu Josipa Brnčića, Konjička 15). U ime 11 000 članova SKOJ-a prisustvovalo je 25 delegata;

#### *8. siječnja*

- oko 200 radnika održalo je miting na ulazu u Poduzeće za izradu vojne odjeće;

#### *11. siječnja*

- radnici i radnice Trnja protestiraju zbog zabrane URSSJ i zbog skupoće;

#### *tokom veljače*

- zagrebački su radnici uz pomoć radničkih povjerenika proveli više od 30 tarifnih akcija u kojima su kolektivne ugovore prenijeli na sebe.

Održan sastanak Plenuma PK SKOJ-a (u stanu Joška Boganovića, Nodilova ulica) na kojem se raspravljalo o organizacijskim mjerama SKOJ-a u slučaju okupacije.

Za rukovodeći kadar CK KPJ je organizirao partijsku školu u Dubravi;

#### *1. ožujka*

- policija je provalila u prostorije uprave SBOTIČ-a u Zagrebu i detaljno ih pretresla;

#### *8. ožujka*

- u povodu Međunarodnog dana žena održani su mitinzi u tvornicama »Lipa-Mill«, »Gaon«, »Ivančica«, »Paspas« i u tvornici »Meba«;

8. i 10. ožujka

— u tvornici trikotaže i pletene robe C. D. Gaon došlo je do protestnog štrajka zbog otkaza radničkim povjerenicima. Nakon intervencije policije, radnicima su se priključili radnici Tvornice papira;

12. ožujka

— održana skupština žena državnih činovnika u prostorijama Pošte u Vlačkoj ulici. Referat je podnijela drugarica Marija Šoljan. (Parole: »Za jednaki rad — jednake plaće«.) Prisustvovalo je oko 100 žena;

27. ožujka

— zajedničke demonstracije studenata i radnika protiv Trojnog pakta;

29. ožujka

— partijska je organizacija organizirala demonstracije na nekoliko mjesta u gradu. Demonstracijama su prethodili brojni »leteći« mitinzi po gradu u povodu potpisivanja ugovora o pristupanju Trojnom paktu. Demonstracije su započele formiranjem povorki u radničkim predjelima Trnja i Trešnjevke, s ciljem da krenu prema centru grada, što je izazvalo žestok sukob demonстранata s policijom. Prema policijskim izvještajima u demonstracijama je sudjelovalo oko 800 demonстранata. Glavne parole demonстранata bile su: »Živjela Komunistička partija«, »Dolje Trojni pakt«, »Hoćemo savez sa SSSR-om«. Tom je prilikom uhapšeno više od 30 ljudi;

od 30.

do 31. ožujka

— u Zagrebu je uhapšeno oko 300 komunista i anti-fašista koji su svi kasnije predani ustaškoj vlasti. Među uhapšenima bilo je mnogo istaknutih partijskih radnika.



# REVOLUCIONARNI ZAGREB 1941 — 1945. GODINE

## KRONOLOGIJA

1941.

25. ožujka — izvršeno potpisivanje protokola o pristupu Jugoslavije Trojnom paktu;
27. ožujka — grupa avijatičarskih oficira na čelu s Borom Mirkovićem izvršila puč i zbacila vladu Cvetković-Maček. Formirana nova vlada na čelu s Dušanom Simovićem;
- 27/28. ožujka — Mitra Mitrović stiže iz Beograda u Zagreb da bi Josipu Brozu Titu podnijela točan izvještaj o zbivanjima u Beogradu;
28. ožujka — Josip Broz Tito uz pomoć avijatičara (simpatizera iz Zagreba) odlazi u Beograd da neposredno rukovodi daljnjim akcijama. Međutim, da bi se spriječilo krvoproliće, namjeravani radnički zborovi su otkazani jer je Simovićeva vlada zaprijetila da će silom spriječiti i onemogućiti bilo kakve manifestacije ili nemire;
- početkom travnja — Josip Broz Tito vraća se u Zagreb;
6. travnja — Njemačka bez objave rata napada Jugoslaviju;
8. travnja — održan sastanak članova CK KPJ i CK KPH (u stanu Jelene Manojlov u Hercegovačkoj ul. 65). Sastanku su prisustvovali: Josip Broz Tito, Vladimir Bakarić, Jakov Blažević, Andrija Hebrang, Rade Končar, Josip Kraš, Marko Orešković, Aleksandar Ranković, Dragutin Saili, Stipe Ugarković, Sreten Zujević i Antun Rob — sekretar Mjesnog komiteta KPH za Zagreb. Sudionici sastanka pravilno su ocijenili da Jugoslavija nema podrške u građanskim političkim strankama te da nema ni snaga koje bi se ozbiljno mogle oduprijeti agresoru. Izabrana je delegacija koja treba da od komandanta IV armijske oblasti zatraži oružje za naoružanje radnika i organiziranje obrane Zagreba. Osim toga, zaključeno je da se zatraži puštanje iz zatvora svih političkih zatvorenika;

- od 9. do 10. travnja* — delegacija CK KPH: Antun Rob, Vladimir Mutak, Jakov Blažević, Mladen Iveković i Pavle Gregorić dvaput je posjetila Komandu grada sa zahtjevom da se preda oružje i organizira obrana Zagreba, ali nije uspjela. Neuspješna je bila intervencija i druge delegacije (Vladimir Bakarić i Josip Kraš) kod ondašnjeg podbana, koja je iznijela iste zahtjeve;
- 10. travnja* — poslije podne Nijemci ulaze u nebranjeni Zagreb;
- 10. travnja* — Slavko Kvaternik u ime poglavnika Ante Pavelića preko radija proglašava osnivanje »Nezavisne Države Hrvatske«;
- 10. travnja* — pri ulasku njemačkih trupa u Zagreb Vlatko Maček je primio izaslanika njemačkog ministarstva vanjskih poslova i u toku razgovora s njim izdiktirao proglas koji je odmah zatim bio pročitao na zagrebačkoj radio-stanici. U njemu se konstatira da je Slavko Kvaternik proglasio NDH u ime Ante Pavelića, a zatim se pozivaju svi organi vlasti kao i svi stranački funkcionari da priznaju novu ustašku vlast;
- 10. travnja* — održan sastanak članova CK KPJ i CK KPH (u stanu Anke Rakoci u Ilici 103) kojemu su prisustvovali svi članovi kao i na ranijem sastanku 8. travnja. Na tom sastanku donijete su dalekosežne odluke: nastavlja se podrška otporu agresoru, pa se prema tome borba nastavlja bez obzira na sudbinu Kraljevine Jugoslavije i kapitulaciju njene vojske koja se već nazirala. Osnovan je Vojni komitet s Titom na čelu, što je bio jasan kurs i orijentacija na pripreme za oružani ustanak, a i riješenost KP da sudbinu naroda Jugoslavije preuzme u svoje ruke;
- 11. travnja* — održan sastanak (u stanu Valenta Ivića na Bukovačkoj cesti — danas Prisoj 10) kojem su prisustvovali: Josip Broz Tito, Vladimir Bakarić, Vlado Janić, Rade Končar, Karlo Mrazović, Leo Mates, Pavle Pap, Vladimir Popović, Antun Rob, Dragutin Saili i Stipe Ugarković. Bio je to zapravo sastanak proširenog biroa CK KPH na kojem je Tito istakao osnovne zadatke komunista u Hrvatskoj i zatim, kao najvažnije, zatražio da se poduzmu sve organizacijske mjere za povratak jugoslaven-skih dobrovoljaca iz španjolskog građanskog rata (koji su se u većem broju iz logora u Francuskoj

uspjeli prebaciti na rad u Njemačku) kako bi oni stečeno borbeno iskustvo prenijeli partijskom kadru u zemlju;

*12. travnja*

- održan novi sastanak članova CK KPJ i CK KPH (u stanu Deneša Vajsa u Solovljevljevoj ul. 10). Sastanku su prisustvovali, uz one koji su bili na sastanku dan ranije, još Pavle Gregorić, Josip Hrnčević i Hugo Kohn. Bilo je zaključeno da partijski funkcionari upoznaju partijska rukovodstva na terenu s odlukama donijetim i usvojenim na prošlim sastancima i da im osobno pruže pomoć. Osim toga, odlučeno je da CK KPJ izda proglas — prvi nakon okupacije — u kojem će biti iznijeti stavovi zauzeti na sjednicama od 8. do 12. travnja 1941. godine;

*15. travnja*

- u ilegalnim partijskim tehnikama u Zagrebu tiskan je i umnožen letak KPJ, čiji su primjerci ubrzo stigli u sve krajeve zemlje. U njemu se osim osude kvislinške NDH, ističe da će komunisti i radnička klasa »ustrajati do konačne pobjede« i da će se u toj »borbi radati novi svijet« i stvoriti »na istinskoj nezavisnosti svih naroda Jugoslavije slobodna, bratska zajednica«;

*sredinom travnja —*

Mjesni komitet KPH za Zagreb prenio je svim partijskim ćelijama u gradu direktivu o sakupljanju oružja. Mjesni je komitet u to vrijeme rukovodio radom 6 rajonskih komiteta sa 53 ćelije (38 ćelija u tvornicama, radionicama, ustanovama i među pojedinim strukama i 15 tzv. uličnih ćelija) s oko 500 organiziranih članova. Iznimno su partijske organizacije na željeznici i Sveučilištu tokom 1941. preko svoga samostalnog partijskog rukovodstva bile izravno vezane uz Mjesni komitet. Željeznička partijska organizacija imala je u tom razdoblju 12 ćelija s oko 80 članova i 50—60 kandidata, dok se broj članova i kandidata na Sveučilištu procjenjuje na oko 100—120 osoba;

*sredinom travnja —* prema direktivi I rajonskog komiteta na Peščenici izvršena je provala u vagon vojnog transporta bivše jugoslavenske vojske. Oteto oružje sakriveno je u nekoliko skloništa.

*sredinom travnja —* održan prošireni sastanak Mjesnog komiteta SKOJ-a za Zagreb. SKOJ je zbog specifičnosti rada s omladinom proveo podjelu rada po tzv. sektorima i to: sektor za radničku, sektor za srednjo-

školsku i sektor za studentsku omladinu. Do okupacije, osim nabrojenih sektora djelovali su još i sektor za rad s omladinskim kulturnim društvima, sa šegrtskim školama (danas školski centar) i sektor za rad u selima u okolici grada. Od početka okupacije sektor šegrtskih škola bio je pripojen srednjoškolskom sektoru; ustaše su zabranili i raspustili omladinska društva, a njihovi su se članovi povezali s jednim od triju postojećih sektora, dok skojevsku aktivnost u zagrebačkoj okolici preuzimaju novoosnovani Okružni komiteti SKOJ-a za ta područja;

*tokom travnja* — izabran novi sastav Mjesnog odbora organizacije Narodne pomoći koji je rukovodio radom 6 kotarskih odbora i s približno 100 do 150 odbora. Kotarevi NP teritorijalno su se podudarali s partijskom podjelom, tj. područje jednog kotara NP odgovaralo je području jednog partijskog rajona;

*tokom travnja* — osnovana tehnika Pokrajinskog komiteta SKOJ-a za Hrvatsku u Vrbničkoj ul. 35 u prodavaonici u kojoj je radio Leo Rukavina, član MK SKOJ-a;

*tokom travnja* — osnovana tzv. ručna tehnika za izradu krivotvorenih dokumenata i pečata u stanu Anke Jurdan-Ančik, Trakošćanska ul. 6;

*krajem travnja ili početkom svibnja* — u Zagrebu održano partijsko tzv. Majsko savjetovanje, kojem su prisustvovali najistaknutiji rukovodioci iz Hrvatske (osim predstavnika Dalmacije koji nisu stigli iz »tehničkih razloga«), Srbije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Slovenije i Vojvodine. Glavni referat, u kome je iscrpno analizirao događaje koji su prethodili ratu i okupaciji, podnio je Tito. Vodstvo KPJ je zaključilo da okolnost što je Jugoslavija teritorijalno podijeljena nikako ne može, a i ne će biti, zapreka daljnjem jedinstvenom djelovanju bez obzira na granice u podijeljenoj zemlji, ali će svoje djelovanje prenijeti i na područje Istre i Slovenskog Primorja, tj. u krajeve koji su poslije prvoga svjetskog rata pripali Italiji;

22. *svibnja* — objavljena zakonska odredba prema kojoj je svakoj osobi zabranjeno da se neprijavljena zadržava dulje od 12 sati u jednom stanu. To je — s obzirom na uveden redarstveni sat prema kojem je bilo zabranjeno svako kretanje ulicama od 21 do 6 sati, odnosno od 22 do 5 sati — do kraja oteža-

vaio sigurniji boravak ilegalaca i aktivista u jednom stanu. Od tog vremena poznato je mnogo slučajeva da su se pripadnici NOP-a morali probijati s oružjem u ruci, a njihovi stanodavci bili osuđeni na smrt ili na prisilni boravak u logorima;

*13. svibnja*

— Josip Broz Tito napušta Zagreb i prelazi u Beograd gdje zajedno s ostalim članovima CK KPJ ubrzano radi na pripremama za oružanu borbu;

*sredinom svibnja* —

u Kerestincu, nedaleko Zagreba, osniva se tzv. redarstveni zatvor u kojem su ustaše zatvorili više od 100 uhapšenih komunista i antifašista. Bili su to većinom poznati predratni komunisti, sindikalni funkcionari te istaknuti javni i kulturni radnici;

*sredinom svibnja* — CK KPH osniva Vojni komitet sa sjedištem u Zagrebu;

*30. svibnja*

— objavljen oglas o strijeljanju Dušana Zelenbabe zbog oružanog okršaja s javnom ustaškom patrolom na Trešnjevci. Bio je to prvi javni oglas o izvršenoj odmazdi, a čini se, i prva žrtva strijeljana na Dotršćini;

*tokom svibnja*

— uhapšena grupa od 16 najpoznatijih aktivista Zagrebačkog električnog tramvaja;

*krajem svibnja*

— Vinko Megla (proglašen narodnim herojem), član MK SKOJ-a, ubio je u privatnom stanu ustašu koji se hvalio da je osobno sudjelovao u prvim pokoljima srpskog stanovništva. Pretpostavlja se da je to bio prvi ubijeni ustaša u Zagrebu;

*tokom travnja i svibnja*

— CK KPH slao je i razmještao partijske kadrove iz Zagreba u one krajeve i mjesta u Hrvatskoj gdje su bili najpotrebniji za rad po vojnoj i političkoj liniji;

*2. lipnja*

— iz francuskih koncentracionih logora otišla je na rad u Njemačku i posljednja grupa jugoslaven-skih dobrovoljaca iz španjolskog građanskog rata. Tada je započela akcija pripremanja i organiziranja njihova povratka u zemlju. Organizaciju je preuzeo tzv. odbor za pomoć, španjolskim dobrovoljcima — Španski komitet — osnovan 1939. u Zagrebu kao poseban odbor unutar Narodne pomoći;

*polovicom lipnja* — iz zatvora u Kerestincu organiziran je bijeg Rigoletta Martinija, jednog od sekretara CK talijanske KP, uhapšenog i interniranog pod tuđim imenom;

22. *lipnja* — Njemačka je napala Sovjetski Stvez;

22. *lipnja* — CK KPJ upućuje svim narodima Jugoslavije proglas u kojem se, uz ostalo, ističe da KPJ spremno prihvaća borbu protiv okupatora za koju se već dulje vremena pripremala;

23. *lipnja* — CK KPH također izdaje proglas koji se u svom sadržaju ništa bitnije ne razlikuje od letka CK KPJ, osim što je nešto kraći;

23. *lipnja* — započela radom ilegalna tehnika u stanu Maje i Zvonimira Kolmana u Rendićevoj ul. 8;

23. *lipnja* — emitirana prva emisija ilegalne radio-stanice CK KPH iz privatnog stana Stjepana Engla u Tuškanovoj ul. 15. Emisije su davane svakog dana navečer i trajale su 15—20 minuta. U tom stanu bile su emitirane samo tri emisije. Tada je stanica bila prenijeta u stan Martina Moj mira u Selskoj cesti 23, zatim u stan Anke Franković u Soštarićevoj ul. 8, a onda u Istarsku ulicu;

24. *lipnja* — izvršena akcija dijeljenja letaka CK KPJ i CK KPH u povodu njemačkog napada na Sovjetski Savez. Tom je prilikom pala u ruke policiji prva grupa komunista i skojevaca koji su sudjelovali u spomenutoj akciji;

od 25. — članovi udarnih grupa sa željeznice pod rukovodstvom Janka Gredelja, Ante Milkovića i Miha Korošca izvršili su provalu u vlak s municijom na Zapadnom kolodvoru. Tom su prilikom iznijeli oko 60 pušaka, 5 puškomitraljeza, 10 000 metaka i nešto bombi;

27. *lipnja* — objavljen oglas o strijeljanju trojice omladinaca (Stjepana Skrnjuga — člana MK SKOJ-a, Ivana Šikića i Vilima Gašparevića) uhvaćenih u akciji dijeljenja letaka 24. lipnja, dok je smrtna kazna preostalom članu te grupe (Stjepanu Krznariću) zamijenjena 20-godišnjom tamnicom. Bio je to prvi ustaški oglas u kojem se govorilo o lecima »komunističkog sadržaja«;

27. lipnja

- Vojni komitet CK KPJ preimenovan je u Glavni štab Narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Jugoslavije, a za komandanta je izabran Josip Broz Tito;

*tokom lipnja*

- osnovane su tzv. ručne, specijalizirane, tehnike za izradu krivotvorenih isprava u stanovima Zvonka Basermana, Ivice Gretića i Boška Šnajdera u Novoj vesi, Boškovićevoj i Mandalićinoj ulici;

*tokom lipnja*

- na željeznici, u svim pogonima, osnovane su udarne grupe i organizirani tečajevi za rukovanje oružjem koje su morali obavezno pohađati svi organizirani članovi. Istovremeno su udarne grupe započele vršiti sabotaže kvarenjem strojeva, motora i uređaja, sipale pijesak u ležaje lokomotiva, rezale parne cijevi i gumene zračnice, zamjenjivale eksploziv aktiviran za izazivanje eksplozije nakon određenog vremena i slično. Akcije takve vrsti trajale su cijelo vrijeme rata;

*drugom polovicom lipnja*

- osnovan Vojni komitet Zagreba koji je podijelio grad na pet područja koja su se teritorijalno podudarala s područjima partijskih rajona. Pod rukovodstvom i u organizaciji Vojnog komiteta izvršene su slijedeće akcije:

- diverzija na odašiljaču zagrebačke radio-stanice u selu Otok kraj Zagreba. Radio-uređaji nisu pretrpjeli veća oštećenja;
- diverzija na pruzi Zagreb—Varaždin kod podvoznjaka nedaleko Zaprešića. Zbog oštećenja podvoznjaka promet je kraće vrijeme bio obustavljen;
- diverzija na pruzi Zagreb—Sisak kod sela Peščenice. Oštećeno je nekoliko vagona;
- akcija na pruzi Zagreb—Beograd, 2 km od Savskog mosta kod Zagreba;
- sabotaža na nišanskim spravama i zatvaračima baterija topova u protuavionskoj obrani u selu Prečkom;
- onespособljeno je više preciznih sprava za gađanje u spremištima protuavionske artiljerije u Ilici;

*tokom lipnja*

- osnovane su tzv. Velike župe kao upravno-teritorijalne jedinice u NDH. Glavni grad ustaške države Zagreb bio je izuzet iz Velike župe Prigorje i kao

samostalna upravna jedinica neposredno podređen ustaškoj vladi. Teritorij grada Zagreba prostirao se između tzv. mitnica u Ilici 272, na Ksaverskoj cesti, u Horvatima, na Savskoj cesti 200, u Maksimirskoj kraj potoka Štefanovca, na Sv. Duhu (danas Ulica Pavleka Miškine), na Glavnom, Zapadnom i Istočnom kolodvoru i na kolodvoru Sava;

*krajem lipnja* — izašli su 7. i 8. broj lista »Vjesnik radnog naroda«, organa CK KPH. Bili su to prvi brojevi Vjesnika izašli poslije okupacije;

*početkom srpnja* — Mjesni komitet KPH preuzima funkciju operativnog rukovodstva, tj. preuzima organiziranje i rukovođenje — pored ostalih zadataka — i oružanim akcijama. Time preuzima funkciju Vojnog komiteta koji je u organizacijskom smislu postao suvišan i zato se ukida;

*početkom srpnja* — izlazi »Vjesnik radnog naroda« br. 9. Bio je to posljednji broj lista pod tim nazivom;

*3. srpnja* — likvidiran je ustaški agent Ljudevit Tiljak u privatnom stanu u Laginjinoj ul. 5;

*6. srpnja* — održan sastanak CK KPJ (u stanu Deneša Vajsa u Švearovoj ul. 5). Prisustvovali su: V. Bakarić, R. Končar, J. Kraš, M. Orešković, P. Gregorić, D. Saili, K. Mrazović i S. Ugarković, a u ime CK KPJ A. Ranković i P. Papp. Na sastanku je Vladimir Popović, predstavnik CK KPJ, upoznao prisutne s odlukom Politbiroa CK KPJ (od 4. srpnja) o pokretanju oružane borbe protiv okupacijskih i kvislinških snaga, borbe koja će se voditi u obliku partizanskog rata. Uklapajući se u taj kurs, umjesto dotadašnjeg Vojnog komiteta CK KPH osniva Operativno partijsko rukovodstvo. Bio je to posljednji sastanak plenuma CK KPH u okupiranom Zagrebu;

*7. srpnja* — uhvaćena je omladinska udarna grupa koja je — poput ostalih sličnih grupa — određenim tehničkim pomagalima uništavala izolatore na električnim vodovima;

*7. srpnja* — na policiji je izvršila samoubojstvo Nada Heilgstein, član Mjesnog komiteta KPH;

8. srpnja

— na Dotršćini strijeljan je predratni komunist Budislav Borjan, doveden iz Kaznenog zavoda u Lepoglavi gdje se nalazio zatočen još prije okupacije. Bio je to prvi strijeljani komunist čiju su smrt ustaše objavili javnim oglasom;

9. srpnja

— za odmazdu, zbog likvidacije agenta Lj. Tiljka, na Dotršćini su strijeljani: Božidar Adžija, (proglašen narodnim herojem), Ognjen Priča, Otokar Keršovani, Ivo Kuhn, Zvonimir Kraus, Ivan Korski, Zvonimir Richtman, Viktor Rosenzweig, Alfred Bergman i Simo Crnogorac, zatočeni do tog vremena u Kerestincu;

13/14. srpnja

— zagrebačka partijska organizacija organizirala je bijeg 92 zatočenika iz ustaškog zatvora u Kerestincu;

15. srpnja

— grupa od 25 odbjeglih zatočenika iz Kerestincea bila je opkoljena kod sela Obrež. U borbi su poginula šestorica, trojica su izvršila samoubojstvo da ne padnu živi u ruke neprijatelju, a ostali su bili uhvaćeni;

15. srpnja

— drugu grupu odbjeglih iz Kerestincea napali su kod Stupničke šume. U borbi su poginula osmorica, manji se broj uspio spasiti, a svi ostali bili su uhvaćeni;

15. srpnja

— u akciji spašavanja odbjeglih iz Kerestincea poginuli su i istaknuti partijski radnici iz Zagreba kao Kata Dumbović (proglašena narodnim herojem), Tibor Zelinka, član MK SKOJ-a, Branko Malešević — osobni šofer Josipa Broza Tita od 1939. i drugi;

15. srpnja

— Ivo Gluhak, član MK SKOJ-a, zapalio je veliko vojno skladište sijena u Vrapču;

17. srpnja

— na Dotršćini je strijeljana grupa od 44 uhvaćena zatočenika iz Kerestincea (August Cesaree, Juraj Bermanec, Pavao Markovac, Ivan Krndelj, Divko Budak i drugi). Tako se od 92 zatočenika koji su sudjelovali u bijegu, uspjelo spasiti samo trinaestorica;

*prvom polovicom srpnja* — osnovan je tzv. zagrebačko-sesvetski partizanski odred. Nalazio se u blizini ceste Dubrava—Sesvete, a zatim je otišao u šumu Divljaču (kraj sela

Novoselca). Sastojao se od po prilici dvije desetine boraca. Međutim, odred je bio ubrzo otkriven. Neki borci vratili su se u Zagreb, a ostali su se povukli dublje u unutrašnjost. Na putu su neki pojedinci zbog neopreznosti bili uhvaćeni, a samo su se petorica uspjela probiti do bilogorskih partizana;

*19. srpnja*

- izvršena je sabotaža u tekstilnoj tvornici »S. Trebitsch i sin« u Striginoj ul. 2. **Uništeno je oko 50 000 metara padobranske svile, ali udarnu grupu (Dragutina i Mariju Dvorščak i Steficu Kranjc) nisu otkrili;**

*22. srpnja*

— omladinska udarna grupa (Krešo Rakić, Gvozden Budak, Radovan Belić, Stjepan Mlinarić, Boris Triglavčanin i Ljubo Sarić) u trećem je pokušaju uspjela zapaliti drvenu konstrukciju na tzv. Sokolskom stadionu na Sveticama (danas Stadion JNA). Prilikom prva dva neuspjela pokušaja bilo je uhapšeno oko 40 omladinaca pod sumnjom da su sudjelovali u tim akcijama;

*23. srpnja*

— pri iznenadnoj policijskoj raciji u Vrbničkoj ul. 35 otkrivena je tehnika Pokrajinskog komiteta SKOJ-a za Hrvatsku, a zajedno s njom i radio-stanica CK KPH koja se u tom skrovištu nalazila sakrivena tek nekoliko dana. Osim toga, policija je zaplijenila i sav tehnički materijal kao i matricu proglasa CK SKOJ-a od 1. srpnja;

*31. srpnja*

- na Dotršćini je strijeljana grupa od 43 osobe iz kotara Ilok za odmazdu likvidacije dvojice oružnika;

*tokom srpnja*

- **održan sastanak Španskog komiteta na kojem su** utvrđene sve mjere za prihvaćanje jugoslaven-skih dobrovoljaca iz španjolskog građanskog rata. Od srpnja 1941. do veljače 1942. stiglo je u Zagreb oko 60—100 »Španaca« koji su svi, osim Cvetka Većeslava Floresa, Ilije Engela, Bože Dakića i Josipa Turkovića, nakon kraćeg boravka u gradu, otišli u razne krajeve Jugoslavije na nove dužnosti;

*krajem srpnja*

- prestala je raditi specijalizirana ručna tehnika (osnovao ju je u veljači 1941. CK KPH), a izrađivala je krivotvorene legitimacije i druge isprave. Hapšenjem grupe suradnika prestaje daljnjim radom,

ali je materijal spašen i prenijet iz stana Dragutina Susovića u Derenčinovoj ul. 22 d na drugo mjesto;

- krajem srpnja* — izmijenjen cijeli dotadašnji sastav Mjesnog komiteta i — osim dvojice članova — svi su ostali bili partijski kažnjeni (opomenom ili isključenjem) nakon provedene partijske istrage kojom su se utvrdili uzroci i okolnosti pogibije najvećeg dijela odbjeglih zatočenika iz Kerestince;
- 4. kolovoza* — omladinska udarna grupa (Slavko Komar, Ivo Gluhak, Antun Berislavić, Ljubo Mrakovčić, Milan Borošak, Krešo Rakić, Drago i Tvrtko Seljan, Đuro Đurašković, Josip Ilak, Pero Rukavina i Dušan Vidaković) napala je bombama odred pripadnika 13. jurišne satnije hrvatskih sveučilištaraca pred đačkim domom u Runjaninovoj ulici. Na mjestu napada uhvaćena su trojica omladinaca, a u sljedećih 24 sata još četiri omladinca;
- 4. kolovoza* — za odmazdu zbog napada na pripadnike 13. jurišne satnije objavljen je oglas o strijeljanju 98 talaca;
- 5. kolovoza* — objavljen oglas o strijeljanju daljnjih 87 talaca;
- 5. kolovoza* — prestala radom tehnika u Trakošćanskoj ul. 6;
- 5. kolovoza* — na jednom sastanku uhapšena je grupa od 12 omladinaca, među njima i dva člana MK SKOJ-a: I. Gluhak i Ivan Sabljak (proglašeni narodnim herojima). Grupa je razrađivala planove za nove akcije da bi neprijatelju pokazala kako je u Zagrebu stvorena »nova fronta«;
- početkom kolovoza* — u stanu braće Zajšek u Babukićevoj ul. 10 osnovana je omladinska (srednjoškolska) tehnika;
- početkom kolovoza* — u Zagreb dolazi specijalna komisija CK KPJ koja je — poslije ispitivanja i istrage — potvrdila već donijete partijske kazne članovima Mjesnog komiteta zbog preuranjenih i loših organizacijskih priprema za spašavanje zatvorenika iz Kerestince;
- 6. kolovoza* — P. Papp, dotadašnji instruktor CK KPJ pri CK KPH, napušta Zagreb i odlazi u Dalmaciju;

*11. kolovoza*

— izašao je prvi broj »Vjesnika hrvatske jedinstvene nacionalne oslobodilačke fronte« koji je zamijenio list »Vjesnik radnog naroda«;

*11. kolovoza*

— na Zumberku je osnovan partizanski odred »Matija Gubec« s oko 40 boraca, najvećim dijelom dobrovoljaca iz Zagreba. Neprijatelj je uspio otkriti taj odred, a njegovi su se borci nakon iznenadnih napada »razbili« u nekoliko grupa koje su se ras-trkale u raznim pravcima. Većina boraca tog odreda bila je uhvaćena, osuđena i strijeljana, trojica zarobljenih puštena, a samo se nekoliko uspjelo probiti prema Gorskom kotaru;

*sredinom kolovoza* — omladinska udarna grupa: Slavko Blažina, Božo

Lajner, Janko Jutriša (proglašen narodnim herojem) i Vilim Lončar, zapalila je auto-garažu Vojne komande na uglu Ilice i Selske ceste. Tom je prilikom izgorjelo nekoliko bačava benzina, oko dvadeset motorkotača, i skladište benzina s automobilskim gumama;

*21. kolovoza*

— osuđen na smrt dr Pavao Lončar, profesor retorike na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Zastupao je tezu da je vjerovanje u nacionalsocijalizam (čiji su principi potpuno oprečni principima crkve) nespojivo s katoličkom crkvom. Smrtna kazna kasnije je zamijenjena robijom;

*22. kolovoza*

— uhapšena su oba sekretara PK SKOJ-a za Hrvatsku: Joža Vlahović (proglašen narodnim herojem) i Rade Vlkov, zajedno sa Stjepanom Bencekovićem, članom PK i MK SKOJ-a. Na ulici ih je pokazao ustaški agent Ivan Majerhold;

*26. kolovoza*

— na Dotršćini strijeljan Maks Durjava, jedan od glavnih »tehničara« u tzv. ručnoj tehnici CK KPH koji je radio na specijalnim zadacima u tehnici smještenoj u privatnom stanu u Derenčinovoj ul. 22 d;

*tokom kolovoza*

— omladinci iz 22 udarne grupe s područja Trešnjevke, Ciglenice, Gajeva i Kustošije u toku noći obilježili su i ispisali cijeli zapadni dio grada antifašističkim znakovima i parolama;

*tokom kolovoza*

— u okviru organizacije Narodne pomoći osnovan je tzv. logorski odbor sa zadatkom da uspostavi veze s logorima i zatvorima, da zatočenicima šalje potreban materijal i pomoć u hrani, kao i da brine o porodicama logoraša;

*tokom kolovoza* — osnovana je omladinska tehnika u stanu Zlatka Stipanovića u Palmotićevoj ul. 28;

*2. rujna* — uhapšen Vojo Kovačević (proglašen narodnim herojem) član Mjesnog komiteta KPH za Zagreb. U toku noći ubijen na policiji;

*početkom rujna* — osnovana tehnika u staklarskoj prodavaonici u Ilici 113 koju je KP kupila upravo za tu svrhu;

*7. rujna* — udarna grupa: Ivan Šibi (proglašen narodnim herojem), Arnold Horvat, Nikola Perković i Lazo Vračarić likvidirala je na Trešnjevci ustaškog agenta i provokatora I. Majerholda;

*8. rujna* — strijeljan na Dotršćini Joža Vlahović;

*8. rujna* — na sastanka Mjesnog komiteta KPH za Zagreb — kojemu je prisustvovao i Rade Končar — u Ozaljskoj ulici (danas Ulica Rade Končara) iznenada je upala policija. Tom su prilikom dva člana komiteta Ante Miljković i Nikola Šakić (proglašen narodnim herojem) bila uhvaćena, dok su se svi ostali uspjeli spasiti;

*11. rujna* — za odmazdu zbog ubojstva Majerholda u Rakovom Potoku strijeljano je oko 50 talaca. Bili su to — među ostalim — mnogi istaknuti partijski radnici, kao N. Šakić, Nikola Babić (proglašen narodnim herojem), Kata Brodarić, Dragica Hotko, Rudolf Domany, dr Arsen i Desanka Škatarić, Vilim Bašnjak, Valent Ciglar, Josip Macan i drugi, dok je na Trešnjevci bilo uhapšeno oko 60—70 omladinaca pod sumnjom da su sudjelovali u atentatu;

*12. rujna* — omladinska udarna grupa: Adam Brumnić, Branko i Vinko Milišić, napala je autobus s njemačkim vojnicima u Zvonimirovoj ulici (danas Ulica Socijalističke revolucije). Bio je to prvi napad na pripadnike njemačkih okupacijskih snaga u Zagrebu. Iako Nijemcima nisu nanijeti veći gubici (samo su dvojica bila ranjena), neprijateljska je štampa pisala o »komunističkim zločincima koji bacaju ljagu na lojalni i prijateljski Zagreb«;

*12. rujna* — omladinac Ante Kovačić izvršio je sabotažu u tvornici cementa »Croatia« u Podšusedu. Zbog premale količine eksploziva nije pričinjena veća materijalna šteta. Uhapšena je veća grupa radnika iz tvornice, ali nitko od njih nije odao Kovačića;

- 14. rujna* — izvršena velika diverzija na telefonskim uređajima Glavne pošte u Jurišićevoj ulici. Akciju su izvršili Vilim Galjer (proglašen narodnim herojem), Nada Galjer, Josip Čuljat i Slavko Markon. Serijom eksplozija u tri odvojene prostorije prekinute su žičnim putem telefonske veze njemačke Vrhovne komande s njezinim vojnim štabovima u Sovjetskom Savezu, Rumunjskoj, Bugarskoj, Grčkoj i Beogradu; sasvim je bio uništen sistem međumjesnih telefonskih veza i znatno oštećena automatska centrala;
- 14. rujna* — omladinska udarna grupa: Rudolf Kroflin (proglašen narodnim herojem), Vlado Gluhak, Milan Butković, Josip Vidan, Ivan Horvat, Valent Kolar i Ivan Curi, napala je u Vrbanićevoj ulici odred ustaša koji je trebao krenuti u pomoć policiji nakon diverzije na Glavnoj pošti. U napadu je — prema neprijateljskom izvještaju — bilo što ranjenih, što ubijenih 12 ustaša. Na mjestu napada uhvaćeni su Vlado Gluhak, i R. Kroflin;
- 30. rujna* — udarna grupa: I. Šibi, N. Perković i L. Vračarić, napala je grupu njemačkih avijatičara na uglu Rusanove i Zvonimirove ulice. Na mjestu napada poginula su dva njemačka vojnika;
- 30. rujna* — na policiji je ubijen R. Kroflin;
- 30. rujna* — uhapšen Jakša Dugandžić (proglašen narodnim herojem), član V rajonskog komiteta. Umro u logoru Jasenovac u studenom 1942. godine;
- tokom rujna* — osnovana tzv. ručna tehnika u stanu Josipa i Vere Lukatele u Babonićevoj ul. 29;
- tokom rujna* — organiziran je bijeg Nade Dimić (proglašena narodnim herojem) iz zatvorskog odjela bolnice na Sv. Duhu (danas bolnica J. Kajfeša);
- tokom rujna* — omladinska udarna grupa: Boris Majer, Berislav Vežić, Ivan Burja, Ivan Poslek i Nikola Cvitaš, izvršila diverziju u tvornici tekstilnih otpadaka »Obnova« na Trešnjevci;
- tokom rujna* — omladinska tehnika umnožila je oko 3 000 letaka namijenjenih srednjoškolcima;
- 8. listopada* — ustaška je policija nakon hapšenja tobožnjeg vlasnika staklarnice u Ilici 113 zapečatila radnju, ali

- nije pronašla partijsku tiskaru, koja je nakon toga bila prenesena u partijsko skladište u Primorjskoj ul. 10;
- 11. listopada* — Martin Mojmir, član MK SKOJ-a, u dramatičnim okolnostima uspio je pobjeći iz tajnoga ustaškog zatvora, tzv. Sing-Singa u Jandrićevoj ul. 74. Tako je zagrebačka partijska organizacija doznala mjesto tajnog zatvora;
- 11. listopada* — na Dotršćini je strijeljan A. Brumnić, jedan od sudionika napada na autobus s njemačkim vojnicima;
- 14. listopada* — njemački ratni sud osudio je na smrt N. Perko-  
vića, člana udarne grupe koja je napala njemačke avijatičare. Bila je to prva osuda njemačkog suda u Zagrebu;
- 16. listopada* — pred njemački vojni sud bilo je izvedeno daljnjih 13 osoba pod sumnjom da su sudjelovale u prije spomenutom napadu;
- 16. listopada* — na sastanku na Kvaternikovom trgu bilo je uhvaćeno cijelo skojevsko srednjoškolsko rukovodstvo: Krešo Rakić (proglašen narodnim herojem), Stjepan Mlinarić, Veljko Dragović, Gvozden Budak i Ognjeslav Bronzin. Na policiji su omladinci pucali na agente. Bili su svladani, a S. Mlinarić ubijen;
- 16. listopada* — prestala radom omladinska tehnika u Babukićevoj ul. 10;
- 19. listopada* — uhapšen Vicko Raspor, posljednji član PK SKOJ-a za Hrvatsku;
- tokom listopada* — osnovana partijska tehnika u stanu Rezike Butorac u Medulićevoj ul. 7;
- tokom listopada* — osnovana nova partijska tehnika u Ulici Pavla Radića 9 (danas Gluhakova);
- tokom listopada* — izvršena su velika hapšenja omladinaca na Sveučilištu a istovremeno su novim hapšenjima »razbijena«  
tzv. kvartovska skojevska rukovodstva radničke omladine;
- tokom listopada* — osnovana nova omladinska tehnika u Mandrićevoj  
ii;

- krajem listopada* — na Dotršćini je strijeljan Većeslav Flores Cvetko (proglašen narodnim herojem), zarobljen na Zumberku i osuđen na smrt u grupi s još 16 uhvaćenih partizana;
- početkom studenog* — prestala radom partijska tehnika u stanu sestara Filipović u Kučerinoj ul. 72;
- početkom studenog* — osnovana partijska tehnika u stanu Olge Bače-Goranić u Domjanovićevoj 16;
- 7. studenog* — u cinkografiji »Tehnokliše« u Gundulićevoj 16 izrađena je osmrtnica ubijenom Marku Oreškoviću;
- 9. studenog* — održan prvi sastanak novoosnovanog Inicijativnog odbora AFŽ-a za Hrvatsku. Međutim, policija je, prateći jednu članicu, uhapsila cijeli odbor. Nedugo zatim ponovno je osnovan Inicijativni odbor AFŽ-a čiji se rad odvijao samo u Zagrebu;
- 11. studenog* — uhapšen Joco Đaković, sekretar MK SKOJ-a i član MK KPH za Zagreb. Njegovim hapšenjem započinje jedna od najvećih provala koja je dovela do »razbijanja« niza partijskih i skojevskih organizacija i rukovodstava. Naročito je stradao sektor partijskih tehnika;
- 16. studenog* — u Rakovom Potoku strijeljan je Krešo Rakić u grupi sa još 17 talaca;
- 19. studenog* — na Dotršćini strijeljani su A. Brumnić i V. Milišić, članovi udarne grupe koja je napala autobus s njemačkim vojnicima;
- 20. studenog* — uhapšen Milan Spalj, istaknuti omladinski rukovodilac (proglašen narodnim herojem). Ubijen u logoru 1943;
- 6. prosinca* — na Dotršćini je strijeljano šest ooraca iz odreda »Matija Gubec« zarobljenih na Zumberku. Bili su to istaknuti aktivisti Zagreba i članovi udarnih grupa: Zvonko Čuklić, Ante Jelčić, Milan Malešević, Milan Dvorščak, Cvetko Radulović i Đuro Staničić;
- 14. prosinca* — omladinske udarne grupe na Trešnjevci likvidirale su dvojicu ustaških agenata i ranile jednog neprijateljskog vojnika;

- 15. prosinca* — otkriveni su i uhapšeni omladinci Ljubomir Debeljuh i Zvonko Vedrina koji su od ljeta u štampariji Vojnog okruga štampali ilegalno partijski materijal;
- 17. prosinca* — ustaška policija otkrila je partijsku štampariju u Ulici Pavla Radića 9;
- 20. prosinca* — MK KPH za Zagreb izdao je letak u kome se pozivaju stanovnici Zagreba da se »prikluče svetoj narodnooslobodilačkoj borbi naših naroda«;
- 20. prosinca* — uhapšene su sestre Rajka (proglašena narodnim herojem) i Zdenka Baković, a njihovim hapšenjem prestao je djelovati jedan od najvažnijih punktova CK KPH, smješten u trafici u Nikolićevoj 7;
- 24. prosinca* — prestala je radom partijska tehnika u Rendićevoj ulici 8;
- 24. prosinca* — ustaška je policija provalila u partijsku štampariju u Klaićevoj 17 (radila od 1939). Tom prilikom zaplijenjen je sav tehnički materijal kao i cijela naklada »Vjesnika« br. 10, izuzev samo četiri primjerka. Time je bilo završeno ilegalno izlaženje tog lista, koji se od tog vremena štampa na oslobođenom teritoriju. Pri provali uhapšen je Janko Gredelj (proglašen narodnim herojem) i vlasnik stana Ilija Pavešić. Obojica su ubijena na policiji neposredno poslije hapšenja;
- 26. prosinca* — zagrebačka partijska organizacija organizirala je bijeg Anke Butorac (proglašena narodnim herojem) i Mace Gržetić iz logora »Danica« kraj Koprivnice. Nakon kraćeg boravka u Zagrebu obje su, početkom 1942, otišle na oslobođeni teritorij;
- 29. prosinca* — od zadobivenih ozljeda, kao posljedica mučenja, umrla je Rajka Baković, dok je njena sestra Zdenka izvršila samoubojstvo na policiji;
- 31. prosinca* — prema statističkim procjenama Zagreb je imao ukupno 218 00 stanovnika, tj. 92 000 muškaraca, 96 900 žena i 29 000 djece do 14 godina;
- tokom prosinca* — ponovno je proradila omladinska tehnika u Babukićevoj 10;
- tokom prosinca* — u Zagreb su s oslobođenog teritorija stigla oba sekretara PK SKOJ-a za Hrvatsku — Josip Manolić

i Dragutin Sasso — koji su započeli radom na obnavljanju omladinske organizacije. Uz njihovu pomoć osnovan je novi sastav MK SKOJ-a;

*krajem prosinca*

— osnovana tehnika u stanu Mirka Škrinjara u Štriginoj 15;

*krajem prosinca*

— broj članova Partije iznosio je oko stotinjak, tj. četiri petine manje nego na početku okupacije. Međutim, to ne znači da je policija uhapsila njenih četristo članova, već je najveći dio od tog broja — po odluci CK KPH — otišao iz grada u partizane;

*krajem prosinca*

— organizacija AFZ-a obuhvaćala je 55 odbora s ukupno 198 članica i oko 200 simpatizerki. Od toga 29 odbora — domaćica, 12 odbora — činovnica, 14 odbora — radnica, 3 odbora — studentica i 9 odbora — srednjoškolki;

*od 1. travnja  
do 31. prosinca*

— u ime partijske članarine bilo je sakupljeno 47 602 dinara-kuna, priloga za štampu 26 897 i partijskih priloga 663 918, tj. ukupno 738 417 dinara-kuna;

*od 1. kolovoza  
do 31. prosinca*

— preko organizacije Narodne pomoći bilo je sakupljeno 991 924 dinara-kuna, dok količina sakupljenog materijala iznosi nekoliko tisuća kilograma. To su, međutim, podaci rekonstruirani samo na osnovi sačuvanih dokumenata, ali se zasigurno može pretpostavljati da su sakupljeni iznosi bili i veći.

## 1942.

*8. siječnja*

— u Zagreb su stigli Ivo Lola Ribar, a poslije nekoliko dana i Edvard Kardelj (proglašeni narodnim herojima), članovi novoosnovanog Organizacionog sekretarijata CK KPJ za neoslobođene krajeve;

*29. siječnja*

— iz privatnog stana Ivana Štefanca u Jurišćevoj 19 uspio se probiti Antun Biber (proglašen narodnim herojem), ubivši i ranivši pri tome trojicu agenata;

*tokom siječnja*

— u stanu braće Branislava i Milivoja Rokavca u Plitvičkoj 15 osnovana je nova omladinska tehnika;

- 25. veljače* — uhapšen Andrija Hebrang, sekretar CK KPH;
- tokom veljače* — izvršena organizacijska decentralizacija premještanjem središta CK KPH iz Zagreba na oslobođeni teritorij. Za održavanje međusobnih veza osnovana su tzv. Povjerenstva CK KPH kao neke vrsti tehničkih tijela;
- tokom veljače* — u Zagreb je stigao Grga Jankez (proglašen narodnim herojem), član novoosnovanog Povjerenstva CK KPH za sjevernu Hrvatsku;
- tokom veljače* — osnovan je Mjesni odbor AFŽ-a za Zagreb;
- tokom veljače* — osnovana je redakcija novih omladinskih listova »Mladi komunist« i »Omladinski borac« koji su morali početi izlaziti u Zagrebu.  
Na Dotršćini strijeljan B. Dakić (proglašen narodnim herojem);
- početkom ožujka* — na oslobođeni teritorij prebačen je materijal za prvi broj lista »Mladi komunist«. List je izašao u travnju 1942. u centralnoj tehnici u selu Tomići, kraj Drežnice. Isto tako i prvi broj lista »Omladinski borac« izašao je u spomenutoj tehnici, ali su primjerci obaju listova poslani u Zagreb gdje su umnožavani;
- 7. ožujka* — E. Kardelj napušta Zagreb, a nakon nekoliko dana I. L. Ribar i V. Popović;
- 24. ožujka* — Mjesni komitet KPH za Zagreb izdao je letak u povodu tzv. akcije žena na tržnici, kada se velika masa ljudi na obavijest upravnih organa da će se dijeliti krumpir sakupila na tržnici u Branimirovoj ulici. Međutim, kada su se umjesto krumpira počeli dijeliti novi »bonovi« za slijedeću pošiljku, revoltirana sakupljena masa protestirala je protiv gladi i rata uopće. Ispaljivanjem plotuna policija je izazvala paniku u kojoj je stradala jedna žena, dok je broj ranjenih bio znan;
- tokom ožujka* — vojnim kamionima uz pomoć šofera, simpatizera iz redova domobranske protuzrakoplovne obrane, na Baniju su prevezeni sanduci raznog tehničkog materijala i kompletne radio-stanice;
- 27. ožujka* — u barakama (tadašnjeg) Zavoda za gluhoonijemu djecu u Ilici 113 osniva se sabiralište za djecu i žene srpske nacionalnosti koje su na putu za lo-

gore ili internaciju neko vrijeme zadržane u Zagrebu. Do kraja 1942. kroz to je sabiralište prošlo ukupno 468 žena i 5 612 djece. Od toga je umrlo 157 djece, daljnjih 215 je upućeno na liječenje u zagrebačke bolnice, a ostala su djeca smještena u mnogobrojne porodice ili vraćena rodbini;

30. ožujka

— članovi željezničke partijske organizacije izvršili su krađu eksploziva iz vagona na kolodvoru Sava za potrebe sabotaža i diverzija;

krajem ožujka

— raspisana je tjeralica i ucjena za tek rođenog sina Dragice i Rade Končara;

3. travnja

— udarna grupa koja je prenosila oružje iz Zagreba na Markuševcu se sukobila s ustaškom patrolom. Grupa se uspjela probiti bez gubitaka;

5. travnja

— omladinska udarna grupa: Ivan Denac (proglašen narodnim herojem), Nikođem Komljenović, Stjepan Iveković i Josip Vereš, pri prijenosu oružja iz stana jednog iz grupe naišla je na policijsku zasjedu kod podvožnjaka koji vodi iz Mihanovićeve u Miramarsku ulicu. U oružanom okršaju obje su strane imale gubitaka. Poginuli su N. Komljenović i S. Iveković;

7. travnja

— Mjesni komitet KPH za Zagreb izdao je letak u tiraži od 4 000 primjeraka u povodu godišnjice ulaska Nijemaca u Zagreb i proglašenja ustaške države;

8. travnja

— u Zagreb je stigla uputa CK KPJ o potrebi reorganizacije rada tehnika, punktova, javki, kao i o ostalim mjerama radi očuvanja partijskog kadra od daljnjih hapšenja;

12. travnja

i  
— prema izvještaju MK SKOJ-a u to je vrijeme djelovalo 30 aktiva radničke omladine sa 228 članova SKOJ-a i 37 članova Saveza mlade generacije; na srednjim školama bilo je 436 organiziranih članova SKOJ-a i oko 380 simpatizera, dok su studenti bili obuhvaćeni u 20 aktiva sa 179 članova i 95 simpatizera;

sredinom travnja —

u poduzeću Vojna odjeća (danas »Kamensko«) u Reljkovićevoj ulici izvršena je sabotaža kojom je bila uništena veća količina gotovih vojnih uniformi;

22. travnja

— udarna grupa sa željeznice: Sidkija Sadiković, Aleksa Dragosavić i Ivan Kranjčević, izvršila je veliku diverziju na postrojenju redukcijskog transformatora u Branimirovoj ulici. Osim milijunske materijalne štete, kolodvor kao i sve ostale prostorije željezničke radionice i ložionice ostale su bez električne energije više od 24 sata, dok su od snažne eksplozije okolne zgrade bile znatno oštećene. Istog dana na željeznici je uhapšeno 58 osoba pod sumnjom da su sudjelovali u pripremanju te akcije;

22. travnja

— grupa zagrebačkih kazališnih glumaca: Zorž Skrigin, Vjekoslav Afrić, Joža Rutić, Ivka Kropš-Rutić, Zvonimir Cvija, Salko Repak i Milan Vujnović, otišla je u partizane;

22. travnja

— s oslobođenog teritorija stigao je u Zagreb proglas CK KPH i prvomajski proglas PK SKOJ-a za Hrvatsku. Oba su proglasa zagrebačke ilegalne tehnike umnožile u velikom broju primjeraka;

*tokom travnja*

— MK SKOJ-a osnovao je 17 udarnih grupa;

*tokom travnja*

— nakon procesa obnavljanja partijske organizacije, Mjesni komitet KPH za Zagreb rukovodio je sa 5 rajonskih komiteta koji su imali 26 čelija sa 84 člana;

*tokom travnja*

— organiziraju se prvi partijski kursevi koje su obavezno morali pohađati svi članovi rukovodstava NOP-a. Održavaju se više-manje redovito sve do proljeća 1944. godine;

1. svibnja

— izvršena je akcija dijeljenja prvomajskog letka. U akciji je sudjelovalo oko 300 do 400 aktivista, a sama je akcija trajala oko desetak minuta. U isto vrijeme i članovi omladinske organizacije dijelili su letak MK SKOJ-a. Nitko od sudionika akcije nije pao policiji u ruke;

17. svibnja

— G. Jankez napušta Zagreb, a na njegovo mjesto imenovan je Ivo Marinković (proglašen narodnim herojem). Do njegova dolaska dužnost člana Povjerenstva CK KPH za sjevernu Hrvatsku vrši Ivan Krajačić (proglašen narodnim herojem);

20. svibnja

— na Dotršćini strijeljani S. Sadiković i A. Dragosavić, sudionici diverzije na transformator u Branimirovoj ulici;

- tokom svibnja* — s oslobođenog teritorija u Zagreb je stigla manja grupa partizana predvođena Bogdanom Popovićem, koja je prebacila na teren veće količine raznog štamparskog materijala;
- krajem svibnja* — pri Mjesnom komitetu KPH za Zagreb osnovan je tzv. Otpremni odbor koji je imao zadatak da organizira otpremu ljudi i materijala u partizane;
- 6/7. lipnja* — u akciji pisanja parola uhapšeni su rukovodioci srednjoškolskog skojevskog aktiva, a zatim su se hapšenja proširila tako da je u toku dva slijedeća mjeseca bilo uhapšeno oko 150 učenika skojevaca;
- 12. lipnja* — izvršena je diverzija u njemačkoj Auto-komandi u Ilici 205. U nastalom požaru izgorjelo je oko 60 000 litara benzina i nešto motornih vozila. Akciju je organizirao MK SKOJ-a, a izvršili su je omladinci Vladimir Posavec i Vladimir Radošević;
- 15. lipnja* — Mjesni komitet KPH za Zagreb izdao je letak u kojem poziva »radnike, namještenike i sve poštene Zagrepčane« da zahtijevaju obustavu izvoza za Njemačku i da masovno sabotiraju proizvodnju namijenjenu neprijatelju;
- 15. lipnja* — u tzv. Jeronimskoj dvorani na Tomislavovom trgu 21 osnovano je prihvatilište za žene i djecu srpske nacionalnosti na njihovom putu za logore, odnosno za djecu koja su preko organizacije Crvenog križa dovedena iz logora Jasenovca ili Stare Gradiške. Djelovalo je do 30. rujna 1942. kada je stigla i posljednja grupa djece — njih 172. Od sve djece — čiji broj nije moguće ustanoviti — spašena su samo ona koju su preuzeli građani ili rođaci;
- 21. lipnja* — partijske su tehnike umnožile prigodni letak Mjesnog komiteta u 8 000 primjeraka, u povodu godišnjice njemačkog napada na Sovjetski Savez;
- 21. lipnja* — osnovano je Povjerenstvo SKOJ-a za sjevernu Hrvatsku: Josip Manolić, Dragutin Peruško i Marija Radović. Zadatak Povjerenstva bio je da rukovodi i koordinira rad SKOJ-a na području sjeverne i sjeverozapadne Hrvatske;
- 22. lipnja* — izvršena akcija dijeljenja prigodnog letka. Trajala je 15 minuta pri čemu je, s obzirom na veličinu

gradskog područja, skojevska organizacija preuzela istočni, a partijska i ostale vanpartijske organizacije zapadni dio grada;

*29. lipnja*

— V. Posavec i V. Radošević, sudionici diverzije u Auto-komandi, uhvaćeni su na putu za partizane, osuđeni na smrt, zatim pomilovani i kasnije zamijenjeni;

*tokom, lipnja*

— Mjesni komitet rukovodio je radom 34 partijskih ćelija (10 tvorničkih i 24 ulične) sa 109 članova, dok je u partijskim kružocima bilo još 30 kandidata. Istodobno, nakon velikih hapšenja, sređuje se i partijska organizacija na željeznici koja u 8 ćelija ima 22 člana;

*tokom lipnja*

— partijske su tehnike umnožile gotovo 24 000 primjeraka raznog materijala;

*tokom lipnja*

— pomoću organizacije Narodne pomoći obuhvaćena su gotovo sva industrijska poduzeća u gradu;

*3. srpnja*

— u Zagreb ponovno stiže I. L. Ribar;

*3. srpnja*

— na Josipovcu (danas Ulica I. G. Kovačića) osniva se prihvatilište za dojenčad. Do 17. X 1942. kroz to je sabiralište prošlo oko 800 djece iz logora Stara Gradiška, Sisak i Mlaka. Računa se da ih je umrlo oko 530, a ostala su djeca spašena tako da su ih pojedinci uzimali već pri dolasku transporta na kolodvoru;

*6. srpnja*

— provaljena partijska tehnika na Selskoj cesti, osnovana u prvim mjesecima 1942. godine;

*31. srpnja*

— prestala radom omladinska tehnika u Plitvičkoj 15;

*tokom srpnja*

— velikim hapšenjem srednjoškolaca skojevska je organizacija na tom sektoru bila gotovo potpuno razbijena;

*4. kolovoza*

— na Dotršćini strijeljano oko 30 seljaka iz Zumberka zbog suradnje s partizanima;

*5. kolovoza*

— kod Samoborskog kolodvora u oružanom okršaju poginuo je Milan Gotlich, koji je u to vrijeme vršio dužnost mjesnog tehničara;

- 14. kolovoza* — u Zagreb je stigla posljednja grupa od oko 150—200 djece iz logora u Gornjoj Rijeci. Ubrzo je umrlo oko 50 djece, dok su svi ostali prebačeni u logor u Jastrebarskom. Unatoč gotovo beznadnom stanju u kojem su se djeca nalazila, medicinsko osoblje uspjelo ih je spasiti;
- 15. kolovoza* — uhapšena Dragica Končar (proglašena narodnim herojem), član III rajonskog komiteta;
- 22. kolovoza* — uhapšena veća grupa skojevaca iz (tadašnje) Obrtne škole;
- 23. kolovoza* — u akciji dijeljenja letaka uhapšeno je oko 30 omladinaca;
- 25. kolovoza* — na oslobođeni teritorij odlaze I. L. Ribar (ponovno je stigao u Zagreb početkom kolovoza) i Ivan Ribar u pratnji Ivana Krajačića;
- 26. kolovoza* — omladinska udarna grupa: Neven Kirac, Boris Vrček i Stanko Šimnic likvidirala je ustaškog agenta Franju Smiljanca;
- 28. kolovoza* — udarna grupa: Sonja Fabijanić, Josip Štangl i Eduard Jurca pokušala je izvršiti atentat na ustaškog agenta Ivicu Kralja;
- 31. kolovoza* — omladinska udarna grupa: Stjepan Cerjan, Boris Vrček i Drago Golubović likvidirala je ustaškog agenta Josipa Vukmirovića;
- tokom kolovoza* — omladinci Anka Ljubić, Ivan Gregurić i Boris Vrček pokušali su uzeti oružje iz stana jednog ustaškog funkcionara, ali su pri tome bili uhvaćeni;
- od 1. siječnja do 31. kolovoza* — preko organizacije Narodne pomoći sakupljeno je 2 392 112 kuna, dok količina sakupljenog materijala nije do sada utvrđena. Međutim, postoje podaci da je u tom vremenu u logore poslano više od 1 500 kg hrane i lijekova;
- 1. rujna* — omladinci iz spomenutih udarnih grupa pokušali su likvidirati ustaškog agenta Slavka Košara, ali su bili uhvaćeni. Neki od uhapšenih odaju imena daljnjih četrdesetak omladinaca (uglavnom iz udarnih grupa) od kojih je oko 20 na vrijeme uspjelo izbjeći hapšenju dok su ostali pali policiji u ruke. Grupa od 18 omladinaca bila je osuđena na

smrt, ali je smrtna kazna izvršena samo nad desetericom, dok je ostalim zamijenjena boravkom u logoru u trajanju od 10 godina. Svi su oni — osim B. Vrčeka koji je umro u logoru od zlostavljanja u mitrovačkoj kaznionici — bili pušteni 10. travnja i 13. lipnja 1943;

*3. rujna*

— u Zagreb je na dužnost sekretara Povjerenstva CK KPH stigao Ivo Marinković. Poslije njegova dolaska organizirani su posebni kanali, javke i kuriri za prebacivanje većih količina raznog materijala iz grada na teren, neovisno od kanala i javki Otpremnog odbora pri Mjesnom komitetu KPH za Zagreb;

*3. rujna*

— u borbi s ustaškom policijom pred zgradom u Kulušićevoj 9 ubijen je Josip Kulušić, član MK SKOJ-a;

*13. rujna*

— na Dotrščini strijeljana Marija Dobrić u čijem su se stanu sakrivali omladinci iz udarnih grupa;

*10. rujna*

— na Dotrščini strijeljana grupa od 20 aktivista NOP-a;

*29. rujna*

— na Dotrščini strijeljano četvero omladinaca iz udarnih grupa: A. Ljubić, I. Grgurić, Ante Benčić i Franjo Fabijanik;

*tokom rujna*

— prestala radom omladinska tehnika u Babukićevoj ul. 10;

*tokom rujna*

— iz Zagreba je na oslobođeni teritorij stigao prvi tiskarski stroj (tzv. ubogi Lazar) na kojem se od 22. IX 1942. godine u centralnim tehnikama počinju tiskati novine i drugi materijal. Uz stroj bilo je poslano i 200 000 araka papira, 2 000 matrica i 200 tuba tiskarske boje;

*tokom rujna*

— osnovana tehnika u Samoborskoj cesti, u stanu obitelji Patačić, a druga u Ilici 42 u prostorijama današnjeg kinemotografa »Jadran«;

*tokom rujna*

— započinje proces pretvaranja odbora Narodne pomoći u NOO-e;

*početkom listopada*

— prema izvještaju MK SKOJ-a u SKOJ-u je bilo 205 radničkih omladinaca, daljnjih 107 u odborima Saveza mlade generacije; 154 organiziranih

članova na srednjim školama okupljalo je daljnjih 161 simpatizera, dok je na Sveučilištu SKOJ imao 225 članova i oko 100 simpatizera u odborima Saveza mlade generacije;

- 5. listopada* — na Dotršćini strijeljano daljnjih šest članova iz udarnih grupa: N. Kirac, Antun Preložnik, J. Stangl, S. Šimnić, D. Golubović i Marijan Mahnić;
- 21. listopada* — na Sveučilištu uhapšeno oko 80 aktivista i simpatizera;
- 23. listopada* — policija otkrila partijsku tehniku u Samoborskoj cesti;
- tokom listopada* — u Zagreb se ponovno vraća I. Krajačić i nastavlja rukovoditi specijalnim zadacima po tzv. vojnoj liniji;
- tokom listopada* — na oslobođeni teritorij bila je prenijeta kompletna radio-stanica zajedno s raznim drugim tehničkim materijalom oteta iz ustaške bojne smještene u Zvonimirovoj ulici;
- tokom listopada* — osnovana je partijska tehnika u stanu obitelji Maričić u Boškovićevoj 19;
- tokom listopada* — Josip Preskar, član Mjesnog komiteta SKOJ-a, likvidirao je jednog ustaškog agenta;
- tokom listopada* — grupa od 18 oficira (od njih 40 koliko ih je bilo uhapšeno) izvedeno je pred ratni sud pod optužbom suradnje s NOP-om;
- 9. studenog* — na Dotršćini je strijeljana grupa aktivista NOP-a među njima i Marija Gazić i Aleksandra Ljubić;
- 21. studenog* — u Zagreb je s oslobođenog teritorija stigla grupa partijskih radnika sa zadatkom da pomognu zagrebačkoj partijskoj organizaciji. Tada je Lepa Petrović preuzela dužnost člana Povjerenstva CK KPH za sjevernu Hrvatsku, Perica Dozet sekretara partijskog Mjesnog komiteta, Vlado Janić (proglašen narodnim herojem) dužnost oficira za vezu, međutim, ubrzo je zbog opasnosti od hapšenja morao napustiti grad, a Milutin Baltić (proglašen narodnim herojem) preuzeo je rukovodstvo skojevskom organizacijom;

- 21. studenog* — otkriven i strijeljan partizan Josip Radinović koji je teško ranjen poslan u Zagreb na liječenje. Aktivisti i simpatizeri koji su ga sakrivali bili su također osuđeni na smrt ili dugogodišnju robiju;
- tokom studenog* — na oslobođeni teritorij poslan je preklapni tiskarski stroj (tzv. Amerikanka) s većom količinom tiskarskog materijala. Od tog vremena svi su se listovi na oslobođenom teritoriju u Hrvatskoj počeli štampati;
- 5. prosinca* — grupa partizana iz Kalničkog odreda probila se na Sljeme i razoružala neprijateljsku posadu u izletničkim domovima. Ova je akcija naišla na vrlo velik odjek u gradu;
- 8. prosinca* — u Zagreb je stigao Svetozar Vukmanović Tempo (proglašen narodnim herojem) na putu za Vrhovni štab. Nakon petnaestodnevnog boravka u Zagrebu odlazi u Zemun;
- od 1. rujna do 15. prosinca* — samo preko Otpremnog odbora u partizane je otišlo 178 osoba;
- tokom prosinca* — osnovana partijska tehnika u stanu Justine Krizmanić na Barutanskom bregu 17;
- tokom prosinca* — izvršena je akcija u tadašnjem Uredu radio-stanice Zagreb (ulica Pavla Radića 12) gdje su iz Njemačke stigli tzv. Hall-aparati. Svi aparati su vojnim kamionima u organizaciji simpatizera iz redova neprijateljske vojske bili prebačeni na oslobođeni teritorij;
- tokom prosinca* — Mjesni komitet KPH za Zagreb rukovodi radom 5 rajonskih komiteta i željezničkim rukovodstvom 29 ćelija (18 tvorničkih, 7 strukovnih i 4 ulične) sa 82 člana i 73 kandidata;
- tokom prosinca* — organizacija Narodne pomoći ima 155 odbora i 3 povjerenika sa 648 članova, a istovremeno djeluje i 70 NOO-a sa 276 članova. Organizacija AFŽ-a ima 59 odbora sa 189 članica a okuplja — čini se — 500—600 simpatizerki;
- tokom 1942.* — ukupno je — prema sačuvanim podacima — u Zagrebu bilo tiskano ili umnoženo 29 961 primjerak raznog materijala, od čega su najveći broj — 14050 — bili leci;

*tokom 1942.*

— u ime partijske članarine sakupljeno je 75 756 kuna, partijskih priloga i priloga za štampu 383 369, odnosno priloga za narodnooslobodilački fond 747 327 kuna. S priložima Narodne pomoći i NOO-a (2 392 112) to ukupno iznosi 3 598 564 kuna. Količina sakupljenog materijala nije točno utvrđena, ali sigurno iznosi nekoliko tisuća kilograma;

*drugom polovicom* — na Perjavici osnovana ilegalna dječja bolnica u kojoj je bilo smješteno oko 40 djece iz Zaveda za gluhonijemu djecu. Sva su ta »kozarska« djeca na ovom mjestu ostala do oslobođenja, a zatim vraćena roditeljima ili rodbini;

*potkraj 1942.*

— misli se da je broj stanovnika u Zagrebu iznosio oko 350 000.

## 1943.

*6. siječnja*

— rukovodilac omladinskih udarnih grupa — Ratko Javornik — likvidirao je ustaškog agenta Franju Horvata pred tadašnjom tvornicom »Hermann Polack« (danas Tvorpam) u Crnatkovoj ulici;

*15. siječnja*

— ustaška policija iznenada je prodrla u stan u Canakarevoj ulici gdje se upravo održavao sastanak II rajonskog komiteta. Tom su prilikom bila uhapšena tri člana, član Mjesnog NOO-a, dok je član Mjesnog partijskog komiteta Marko Linarić bio ranjen i nakon tri dana podlegao u bolnici. Ovom prilikom bilo je otkriveno i skladište sakupljenog materijala koji je čekao na otpremu;

*18. siječnja*

— članice AFZ-a i simpatizerke u Tvornici duhana organizirale su kraći prekid rada u znak komemoracije i protesta za palog druga iz tvornice — Linarića;

*tokom siječnja*

— partijske su tehnike umnožile 776 primjeraka listova stiglih s oslobođenog teritorija;

*tokom siječnja*

— nestaje Narodna pomoć kao samostalna organizacija. Mjesni NOO rukovodi sa 5 kotarskih i 94 NOO-a (410 članova) uz koje je bilo povezano i 84 odbora NOF-a (tzv. sabiračkih odbora) sa 241 članom;

*tokom siječnja* — osnivaju se tzv. partizanske grupe umjesto tadašnjih udarnih grupa;

- 19. veljače* — pred Radničkim domom (danas Dom Đure Salaja) uhapšen je Ivo Marinković;
- 20. veljače* — na Dotršćini strijeljani su sekretar i član II rajonskog komiteta Ivan Karlić i Branko Mučnjak;
- tokom veljače* — preko Otpremnog odbora u partizane je otišlo 70 osoba;
- tokom veljače* — osnivaju se prvi odbori USAOJ-a;
- tokom veljače* — prestala raditi tehnika na Barutanskom bregu 14;
- 9. ožujka* — pred zgradom u Vlaškoj 86 u oružanom okršaju ubijen je J. Preskar (proglašen narodnim herojem);
- 19. ožujka* — u okršaju s ustaškim agentima na Medveščaku ubijen je Ivan Mečar, sekretar Mjesnog partijskog komiteta i Stjepan Bubanić, mjesni tehničar (proglašeni narodnim herojima);
- 19. ožujka* — prestala je radom partijska tehnika u Ilici 42;
- 23. ožujka* — likvidiran je u Branimirovoj ulici ustaški agent Ivan Hescheimer, poslovođa željezničke radionice;
- 24. ožujka* — uhapšeno 25 radnika iz željezničke radionice pod sumnjom da su sudjelovali u napadu na Hescheimera;
- tokom ožujka* — u Zagreb stiže Ivan Hariš (proglašen narodnim herojem), šef diverzantske sekcije Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, sa zadatkom da koordinira rad partizanskih (udarnih) grupa u samom gradu s pojedinim diverzantskim grupama koje su sa terena povremeno ulazile u Zagreb i u njemu vršile akcije;
- tokom ožujka* — osnovano 28 odbora USAOJ-a;
- tokom ožujka* — počinje izlaziti list »Narodna borba«;
- tokom ožujka* — preko Otpremnog odbora u partizane je otišlo 145 osoba, a preko omladinskih organizacija daljnih 65 omladinaca;

- tokom ožujka* — u logore i zatvore poslano je oko 1 000 kg hrane i lijekova;
- 4. travnja* — prestala radom partijska tehnika u Boškovićevoj 19;
- 5. travnja* — u okršaju s ustaškom policijom ispred zgrade u Palmotićevoj 29a poginuo je Ladislav Parfant, član Mjesnog partijskog komiteta;
- 10. travnja* — Mjesni komitet KPH za Zagreb izdao je prigodni letak u povodu dvogodišnjice proglašenja ustaške države;
- 19. travnja* — na Zumberak je u partizane otišlo 85 dobrovoljaca, ali su ustaše, izdajom jednog provokatora, postavile zasjedu. Grupa se uspjela izvući bez gubitaka;
- 21. travnja* — na Dotrščini je strijeljan I. Marinković u grupi s još desetak aktivista;
- tokom travnja* — preko Otpremnog odbora u partizane su otišle 63 osobe;
- tokom travnja* — u logore i zatvore poslano je 2 670 kg hrane i drugog materijala;
- tokom travnja* — među pripadnicima neprijateljske vojske osnovani su vojni odbori i to u posadnoj bojni u Črnomercu, zatim dva odbora kod tenkista i jedan u Topničkoj kasarni, dok je na aerodromu bilo obuhvaćeno oko 30 simpatizera;
- tokom travnja* — broj članova Partije iznosio jer samo 53 u 11 ćelija zbog učestalih hapšenja. U toku četiri mjeseca, tj. od početka 1943, uhapšen je sekretar Povjerenstva CK KPH za sjevernu Hrvatsku, uhapšena su 3 člana Mjesnog partijskog komiteta, 5 članova MK SKOJ-a i 10 članova rajonskih komiteta kao i znatan broj ostalih organiziranih članova;
- tokom travnja* — prestala je radom omladinska tehnika;
- 1. svibnja* — dijeljen je prvomajski letak kojeg su partijske tehnike umnožile u 2 500 primjeraka;
- 1. svibnja* — napadnuta vojna straža na Grmoščici;

- tokom svibnja* — osnovane su partijske tehnike u stanu Branka Tučkorića na Srebrnjaku, Ladislave Chvale na Selskoj cesti i Dragutina Kabalina na Osredku 4;
- tokom svibnja* — preko Otpremnog odbora u partizane je otišlo 111 dobrovoljaca, a preko omladinskih organizacija daljnjih 20;
- tokom svibnja* — počeo je izlaziti list »Vjesnik«;
- tokom svibnja* — osnovano rukovodstvo obavještajne službe koje je održavalo izravnu vezu s tzv. povjerenicima za obavještavanje;
22. lipnja — izvršena akcija na njemačko vojno skladište u Kustošiji;
23. lipnja — napadnuta protuavionska baterija u Gračanima;
29. lipnja — napadnut vojni bunker na Cmroku;
- tokom lipnja* — osnovano 12 partizanskih (udarnih) grupa sa 47 članova;
- tokom lipnja* — Glavni vojni ili Mjesni vojni odbor rukovodio je sa 4 vojna odbora koji su okupljali 82 člana (21 oficira, 26 podoficira i 35 vojnika);
- tokom lipnja* — Mjesni NOO rukovodi sa 240 NOO-a i 82 odbora NOF-a sa 789 članova. Broj simpatizera samo oko odbora NOF-a povećao se na 2 744 osobe;
- tokom lipnja* — studentsko omladinsko rukovodstvo rukovodilo je sa 36 aktiva SKOJ-a i odbora USAOJ-a sa 126 članova i 338 simpatizera; srednjoškolsko omladinsko rukovodstvo sa 35 aktiva i odbora sa 104 člana i 140 simpatizera, a radničko sa 13 aktiva i odbora koji su obuhvaćali 47 članova i 30 simpatizera;
- tokom lipnja* — preko Otpremnog odbora u partizane je otišlo 75 osoba;
- tokom lipnja* — likvidirana su dva ustaška agenta;
- tokom lipnja* — počinje djelovati omladinska udarna grupa iz redova domobrana. Ta tzv. grupa zagorskih (desiničkih) omladinaca izvršila je nekoliko oružanih ak-

cija, likvidirala visoke neprijateljske oficire, sakupila veće količine oružja i drugog materijala i prebacila ga na teren;

6. srpnja — **Vera Solar, član IV rajonskog komiteta, izvršila** je samoubojstvo na zagrebačkoj policiji;
19. srpnja — manji partizanski odred ušao je u Gornje Vrapče;
- tokom srpnja — Glavni (Mjesni) vojni odbor mijenja naziv u Vojni NOO;
- tokom srpnja — Mjesni odbor AFŽ-a rukovodio je sa 3 kotarska, 8 matičnih i 94 odbora, sa ukupno 560 članica;
18. kolovoza — grupa od 13 avijatičara iz jedinice smještene u Maksimiru otišla je u partizane;
- 18/19. kolovoza — napadnut Vojno-ekonomski magazin na pruzi između Remetince i Savskog mosta, a istovremeno je razoružana straža na Savskom mostu;
19. kolovoza — razoružana neprijateljska posada u Remetincu i izmišljen napad na savsko kupalište;
- tokom kolovoza — likvidiran je ustaški agent Kurešić;
- tokom kolovoza — preko Otpremnog odbora u partizane je otišlo oko 200 dobrovoljaca;
- od listopada 1942. — prema procjenama Otpremnog odbora u partizane do kolovoza 1943. je otišlo oko 2 500 osoba;
8. rujna — I. Krajačić napušta Zagreb;
13. rujna — u partizane je iz kasarne na Črnomercu otišlo 36 domobrana;
20. rujna — u okršaju s ustaškim agentima ispred zgrade u Boškovićevoj 36 ubijen je Ivica Habunek, sekretar MK SKOJ-a;
- tokom rujna — Vojni NOO rukovodio je sa 2 matična i 9 NOO-a (120 članova), od kojih je bilo oko 30 civila, ali povezanih s radom u vojsci;
- tokom rujna — preko Otpremnog odbora u partizane je otišlo 115 osoba;
- tokom rujna — partijska organizacija ima 83 člana;

- tokom rujna* — izvršeno novo teritorijalno razgraničenje i promjena naziva rajona. Tako je I rajon obuhvaćao područje Kustošije, II rajon — područje Trešnjevke, III rajon — područje centra, IV rajon — područje bolnice na Rebru, Gupčevoj Zvijezdi i sve ostale klinike, V rajon — Maksimir, VI rajon dio centra i dio Trnja i VII rajon — željeznicu;
- 5. listopada* — u Zagreb su stigle prve obveznice Zajma narodnog oslobođenja u iznosu od 12 600 000 kuna;
- 15. listopada* — pri hapšenju sekretara željezničkog partijskog rukovodstva Stjepana Globana pronađene su bilješke s imenima aktivista na željeznici, nakon čega je uslijedilo hapšenje oko 30 članova zajedno sa cijelim partijskim rukovodstvom;
- 17. listopada* — partizani su na Sljemenu (kod Rauchove lugarnice) zarobili domobransku posadu i rastjerali radnike na sječi drva;
- 20. listopada* — udarne grupe razoružale su nekoliko domobranskih vojnika u Kustošiji;
- tokom listopada* — prestala je radom tehnika u Striginoj ul. 15;
- tokom studenog* — na oslobođeni teritorij poslano je oko 600 kg sanitetskog materijala i nekoliko stotina kilograma tiskarskog pribora;
- tokom studenog* — L. Perović napušta Zagreb;
- tokom studenog* — počeo izlaziti list »Politički pregled«;
- 1. prosinca* — između Stenjevca i Podsuseda obješena su tri taoća. Odmazde se počinju vršiti javno, i to vješanjem;
- 2. prosinca* — u Zagreb je stigao Milan Mišković, član Povjerenstva CK KPH za sjevernu Hrvatsku, koji je na toj dužnosti zamijenio L. Perovića;
- 17. prosinca* — napadnuta i zarobljena straža na Jakuševačkom mostu;
- 17. prosinca* — napadnuta policijska straža na Remetinečkoj cesti;
- 18. prosinca* — Turopoljski partizanski odred izvršio je akciju na glavno avionsko skladište u Sopnici kraj Sesveta. Tom prilikom bilo je uništeno oko 400 000 kg uskladištenih bombi i drugog eksploziva;

- 19. prosinca* — uništen aerodrom Kurilovec kraj Zagreba;
- 20. prosinca* — za odmazdu zbog napada na Sopnicu u Dubravi je obješeno 16 talaca: Bogdan Ogrizović, Ivan Šimet-ski, Branko Ivakić, Nikola Truta, Alojz Kocmur, Aleksandar Florić, Radovan Reichercer i dr.
- 20/21. prosinca* — ponovno napadnuta policijska straža na mitnici u Radničkoj cesti;
- 24/25. prosinca* — razoružana straža na Jakuševačkom mostu;
- tokom prosinca* — preko Otpremnog odbora u partizane je otišlo 25 osoba;
- tokom prosinca* — Mjesni odbor AFZ-a rukovodio je radom 6 kotar-skih i 38 odbora (23 ulična, 14 tvorničkih i 1 mje-šoviti) sa 145 članica i 390 aktivistkinja;
- tokom prosinca* — Mjesni NOO rukovodio je radom 8 kotarskih i 104 NOO-a sa 173 članova i 2 400 simpatizera;
- tokom prosinca* — partijska organizacija imala je 83 člana;
- tokom 1943.* — partijske tehnike umnožile su oko 25 000 primje-raka raznog materijala. S oslobođenog teritorija u Zagreb je poslano oko 20 000 primjeraka;
- tokom 1943.* — u ime partijske članarine, partijskih priloga i čla-narine vanpartijskih organizacija bilo je sakuplje-no 10 938 000 kuna, a obveznica Zajma narodnog oslobođenja prodano u iznosu 4 776 000 kuna, što ukupno iznosi 15 714 000 kuna.

## 1944.

- 5. siječnja* — kod Mraclina je obješeno pet talaca, članova že-ljezničke partijske organizacije: Josip Glavaš, Mu-šan Zahirović, Stjepan Bujanović, Josip Kubla i Josip Stunković;
- 15/16. siječnja* — izvedena je jedna od najvećih racija koja je isto-vremeno obuhvatila cijeli grad. Trajala je ukupno 12 sati, u njoj je uhapšeno oko 3 600 ljudi, uglav-nom neprijavljenih osoba i vojnih bjegunaca;

- 18/19. siječnja* — partizani su se probili do Kajzerice i Podbrežja kod Savskog mosta i zarobili posadu koja je čuvala most;
- tokom siječnja* — kvarenjem motora izvršene su sabotaže u Zagrebačkom električnom tramvaju, u ondašnjem poduzeću »Bobek«, dok su npr. u Ciglanj, tvornici »Rašica« i u nekim drugim radnici nekoliko dana organizirali skupno zakašnjavanje na posao;
- tokom siječnja* — osnovan Mjesni odbor USAOH-a za Zagreb;
- tokom siječnja* — partijska organizacija ima 100 članova u 16 ćelija;
- tokom siječnja* — održane su 52 tzv. kućne konferencije po odborima NOO-a kojima je prisustvovalo više od 500 simpatizera;
- tokom veljače* — Mjesni odbor AFZ-a organizirao je nekoliko desetina kućnih konferencija kojima je prisustvovalo oko 250 žena;
- tokom veljače* — prodano je obveznica Zajma narodnog oslobođenja u iznosu od 1 700 000 kuna;
- tokom ožujka* — održano je daljnjih 57 kućnih konferencija sa oko 200 sudionika;
- tokom ožujka* — prodano je obveznica Zajma narodnog oslobođenja u iznosu od 3 000 000 kuna;
- 18. travnja* — u okršaju s ustaškim agentima ispred zgrade u Hatzeovoj 78 (danas Ulica 8. maja) poginuo je Marko Miličić, član Mjesnog partijskog rukovodstva;
- tokom travnja* — na osnovi uputa CK KPJ u Zagrebu je pogrešno shvaćena potreba novog načina rada sa ženama, pa je izvršena likvidacija svih postojećih odbora AFŽ-a, a sama ta ženska organizacija priključena NOO-ima;
- tokom travnja* — uhapšeno je cijelo srednjoškolsko skojevsko rukovodstvo i započela su hapšenja koja su se proširila i na najviša partijska i omladinska rukovodstva;
- tokom travnja* — započela su velika hapšenja među simpatizerima u redovima neprijateljske vojske;
- 25. svibnja* — izvršena je diverzija na Glavnom kolodvoru i tom je prilikom stradalo nekoliko njemačkih vojnika;

- tokom svibnja* — PK SKOJ za Hrvatsku donio je odluku o raspuštanju zagrebačke skojevske organizacije da bi se zatim uz pomoć partijske organizacije prišlo stvaranju nove skojevske organizacije. Novoosnovani omladinski aktivni vezali bi se ili uz partijske ćelije ili uz NOO-e;
- tokom svibnja* — preko Otpremnog odbora u partizane je otišlo 56 osoba;
- tokom lipnja* — iz Zagreba odlazi M. Mišković, a njegovu funkciju člana Povjerenstva preuzima Norbert Veber koji stiže s oslobođenog teritorija;
- tokom lipnja* — dolazi do jedne od najvećih provala u zagrebačkoj partijskoj organizaciji. Bila su uhapšena 53 člana, među kojima i cijeli novi sastav Mjesnog komiteta i sva kotarska rukovodstva NOO-a;
5. kolovoza — ratni vojni sud osudio je 14 oficira na smrt, 4 na doživotnu robiju, 14 na kaznu teške tamnice od 10 do 20 godina, dok je 15 osuđeno na manje vremenske kazne, a samo su četiri bila oslobođena. Svi su osuđeni organizacijski pripadali vojnim NOO-ima;
7. kolovoza — na željezničkoj pruzi između sela Ostrne i Prečeca za odmazdu je obješeno 10 talaca: Boris Mikuš, Milan Zegarac, Marko Čulig i drugi;
- od 11. do 14. kolovoza* — na Borongajskom su aerodromu onesposobljena 3 aviona;
16. kolovoza — na Glavnom kolodvoru miniran je vojni transportni vlak. Tom prilikom ranjeno je nekoliko njemačkih i ustaških vojnika;
17. kolovoza — na aerodromu Pleso onesposobljena su dva aviona;
23. kolovoza — ponovno je miniran vojni transportni vlak na Glavnom kolodvoru;
26. kolovoza — u Kruševlju selu za odmazdu je obješeno 36 talaca: Stjepan Batić, Vilim Lončar, Milan Štrbac, Ivan Dvorski i drugi. Ekshumacija i zajednički pokop obavljen je 28. III 1946. na Mirogoju;
30. kolovoza — poziv maršala Tita »svim hrvatskim domobranima, slovenskim domobrancima i zavedenim četnicima« da prijeđu na stranu NOV-a do 15. rujna 1944;

- tokom kolovoza* — osnovan je novi sastav Mjesnog partijskog komiteta i najvećim su dijelom popunjena i sva rukovodstva. Ukupno je u 18 ćelija bilo 58 članova i 22 kandidata;
- tokom kolovoza* — osnivaju se dva nova rajonska komiteta — IX i X  
— koji su okupljali Istrane i Slovence u Zagrebu;
- tokom kolovoza* — Mjesni NOO preimenovan je u Mjesni odbor JNOF-a, rukovodio je sa 25 kotarskih i 117 odbora sa 497 članova i 2 560 aktivista;
- tokom kolovoza* — ponovno osnovana organizacija AFŽ-a koja nastavlja samostalno djelovanje u sklopu JNOF-a;
- tokom kolovoza* — preko Otpremnog odbora u partizane je otišlo 150 osoba, dok je drugim kanalima i vezama otišlo daljnjih 50;
- tokom kolovoza* — partijske tehnike umnožile su tekst sporazuma Tito—Šubašić u 1 500 primjeraka;
- sredinom 1944.* — smatra se da je Zagreb imao oko 417 000 stanovnika;
- 2. rujna* — omladinska udarna grupa izvršila je diverziju u željezničkoj radionici. Eksplozijom je uništeno 6 kovinotokarskih strojeva;
- 18. rujna* — koristeći se Titovim pozivom i amnestijom, iz Zagreba je od 1. rujna prešlo u partizane 1 470 domobrana;
- tokom rujna* — s oslobođenog teritorija u Zagreb je stigla radio-stanica. Bila je smještena u stanu obitelji Benel u Lošinjskoj 44, gdje je nesmetano radila sve do oslobođenja;
- 4. listopada* — eksplodirao je pakleni stroj na željezničkom nasipu u Branimirovoj ulici;
- 4. listopada* — za odmazdu u Zelini obješeno 29 talaca: Ana Ilijanić, Sofija Vinkler, Mira **Soić**, Viktor Hafner, August Platenik, Antun Hohnjec i drugi;
- 5. listopada* — na željezničkoj pruzi kod Zaprešića obješeno daljnjih 10 talaca: Zvonimir Kavurić, Marko Gadžo, Stjepan Soštarić i drugi;

- 5/6. listopada — izvršena diverzija na Istočnom kolodvoru. Zapaljeno je skladište i pet vagona ogrijevnog drva;
6. listopada — na Borongajskom kolodvoru eksplozijom je uništena zgrada za popravak vagona;
6. listopada — za odmazdu u Maksimiru obješeno 5 talaca: Vaso Zelenović, Ivan Razum, Stevo Simić, Petar Koren i Gabrijel Družina;
7. listopada — u Cučerju obješeno daljnjih 20 talaca: Anka Vujnović, Dragica Uzelac, Dušanka Kovačević, Ika Čalić, Krešimir Kerhin, Dragutin Plenar i drugi;
24. listopada — u Čulincu obješeno 20 talaca: Ljubica Jambrečina, Dušanka Lazarević, Marija Podgorelac, Vilma Mužević, Eduard Babić, Jakob Urankar, Josip Supina, Milan Kobac i drugi;
4. studenog — u Sv. Nedelji obješeno 18 talaca: Vikica Tučkorić, Elza Stražimanec, Tomo i Vinko Razum, Zlatko Dukanović, Drago Belamarić, Vuk Dolovčak i drugi;
5. studenog — u Kazališnoj kavani eksplodirao je pakleni stroj. Poginulo je oko desetak njemačkih vojnika;
9. studenog — u Velikoj Gorici za odmazdu je obješeno 13 talaca: Jozefina Sic, Klara Eckstein, Ljubica Cvjetičanin, Milica Uzelac, Anka Zitvaj, Marko Teslić, Vilko Mađer, Milan Franić i drugi;
23. studenog — u Brdovcu obješeno 20 talaca: August Kapusta, Stjepan Orač, Lavoslav Smoljan, Ivan Piškor i drugi;
- tokom studenog* — N. Veber napušta Zagreb a njegovo mjesto preuzima Zivka Nemčić-Bibanović, koja na toj dužnosti ostaje do oslobođenja;
1. prosinca — u Brezovici obješeno 10 talaca: Tina Atijas, Ivan Darević, Mirko Vranić i drugi;
13. prosinca — eksplodirao je pakleni stroj u kinematografu »Tuškanac«, koji je služio samo njemačkoj vojsci;
13. prosinca — izvršena diverzija u bunkerima na Trnjanskoj cesti;

- 18. prosinca* — udarna grupa likvidirala je dva njemačka vojnika;
- 21. prosinca* — u Zagrebu je za odmazdu obješeno 13 talaca: Milan Gobec, Zvonimir Sappe, Ignac Cesar, Rudolf Gregorina i drugi;
- 25. prosinca* — na aerodromu Pleso uništeno je 22 000 kg avionskih bombi;
- 29. prosinca* — na Borongajskom aerodromu onesposobljeno je 5 aviona;
- 29. prosinca* — izvršena diverzija na Glavnom kolodvoru. Pri tome su uništena dva vagona s municijom;
- 30. prosinca* — u Kruševljevu selu obješeno 5 talaca: Ruža Crnković, Vjera Fabijanić, Franjo Krčmarek, Ana Vorkapić, Mirko Pavleković, Mila Gerzej, Antun Bere, Dragutin Cvija, Ante Dobrić i drugi;
- tokom prosinca* — Mjesni odbor JNOF-a rukovodio je sa 27 kotarskih odbora, 135 odbora i 15 pododbora sa 645 članova i oko 3 600 aktivista;
- tokom 1944.* — partijske su tehnike štampe, među ostalim, 26 brojeva lista »Politički pregled«, poziv Tita za amnestiju u nekoliko tisuća primjeraka i tekst sporazuma Tito—Subašić također u velikoj tiraži;
- tokom 1944.* — u ime partijske članarine, izvanrednih priloga, obveznica Zajma narodnog oslobođenja kao i članarine vanpartijskih organizacija bilo je sakupljeno ukupno 18 867 300 kuna. Količinu sakupljenog materijala nije moguće ni približno odrediti.

## 1945.

- 2. siječnja* — miniran vatrogasni dom na Žitnjaku;
- 8. siječnja* — za odmazdu na Žitnjaku obješeno 15 talaca: Katarina Salopek, Aleksandar Vojković, Tomo Meleh, Karlo Mikelić, Ivan Orhanović i drugi;
- 15. siječnja* — u Zagrebu obješeno 5 talaca (imena nisu poznata);
- 22. siječnja* — u Kustošiji obješeno 40 talaca: Božena Zakman, Martin Suša, Branko i Zvonko Senjarić, Karlo Rostohar, Branko Gršković, Mato Marušan i drugi.

Ekshumacija i zajednički pokop obavljen je 3. V 1946. na Mirogoju;

- tokom siječnja* — uhapšeno je 47 aktivista iz Električne centrale i plinare;
- tokom siječnja* — izvršena je diverzija u tvornici akumulatora »Munja« u Vrbanićevoj 50;
- tokom siječnja* — izvršena je diverzija u tvornici ulja u Branimirovoj 61;
- 2. veljače* — u Vodnikovoj ulici uništen njemački kamion;
- 3. veljače* — uništen njemački osobni automobil;
- 3. veljače* — na Žitnjaku je obješeno 40 talaca: Marko Knežević, Đorđe Ljubibratić, Dragutin Keller, Martin Tomše i drugi;
- 5. veljače* — od eksplozije paklenog stroja poginulo je oko 10, a ranjena su 22 neprijateljska vojnika u Deželićevoj ulici (danas Prilaz JNA);
- 8. veljače* — eksplozijom paklenog stroja na Istočnom kolodvoru pričinjena je znatna materijalna šteta;
- 9. veljače* — diverzijom su uništeni pogoni tvornice »Kontakt« na Radničkoj cesti 55;
- 10. veljače* — na Zapadnom kolodvoru uništena jedna lokomotiva;
- 10. veljače* — u Remetincu obješeno 30 talaca: Marija Glasenhard, Janko Rakuša, Dragica Čanić, Josipa Vardijan, Anka Pšenička, Vladimir Ubel, Božidar Kurepa, Ivan Maleković i drugi. Ekshumacija i zajednički pokop obavljen je na Mirogoju;
- 12. veljače* — na željezničkom nasipu kod Savske ceste uništena je lokomotiva;
- 13. veljače* — u Kustošiji je također uništena lokomotiva;
- 15. veljače* — na aerodromu Pleso uništeno 24 000 kg avionskih bombi;
- 15. veljače* — kraj Maksimira dignut u zrak njemački transportni vlak;

15. *veljače* — u Zagrebu obješeno 20 talaca: Gizela i Zvonimir Luš, Dragica Pavlović, Franjo Gorjup, Marko Šavrić, Viktor Foršnarić, Toša Tomić, Josip Svetlić i drugi;
16. *veljače* — u Kustošiji likvidirano šest neprijateljskih vojnika;
18. *veljače* — na Zapadnom kolodvoru uništena lokomotiva;
19. *veljače* — na Glavnom kolodvoru također uništena lokomotiva;
19. *veljače* — izvršena diverzija u tvornici »Sila« u Bačvarskoj ulici 22;
20. *veljače* — ponovno izvršena diverzija u Kazališnoj kavani. Ubijeno je i ranjeno 14 njemačkih vojnika;
23. *veljače* — u Zagrebu obješeno 10 talaca: Latinka Jurković, Bosiljka Stambolija, Alojz Crnković, Viktor Popović, Milan Hacek i drugi;
21. *veljače* — od eksplozije u kavani »Medulić« u Ilici poginula su tri, a ranjeno više njemačkih vojnika;
27. *veljače* — minirana stražarska baraka na Sv. Duhu (danas Ulica Pavleka Miškine);
28. *veljače* — minirana je vojna baraka na Savskoj cesti. Poginulo je devet, a ranjeno sedam ustaša;
28. *veljače* — na Jelenovcu je ubijeno sedam, a ranjeno pet neprijateljskih vojnika;
- tokom veljače* — izvršeno je novo teritorijalno razgraničenje i promjena naziva rajona koje se s manjim izmjenama zadržalo i poslije oslobođenja. Prema toj podjeli I rajon obuhvatio je područje Maksimira, II rajon — Trnje, III rajon — Medveščak, IV rajon — Donji grad (centar), V rajon — Trešnjevku, VI rajon — Čnomerec i posebno Sveučilište;
- ožujak-svibanj* — zbog pomanjkanja cjelovitih izvještaja i ostale dokumentacije nije moguće točno rekonstruirati brojno stanje i razgrana tost partijskih i drugih antifašističkih organizacija na teritoriju užeg gradskog područja. Naime, kako se fronta borbe za konačno oslobođenje sve više približavala Zagrebu, dolazi do masovne fluktuacije između orga-

nizacija NOP-a i jedinica JA u okolici. U grad su neprekidno ulazile nove grupe, a druge odlazile iz grada. Utvrđeno je, međutim, da se odmah nakon oslobođenja javilo 118 članova Partije. Broj kandidata, simpatizera i ostalih aktivista NOP-a nije moguće ni približno odrediti;

8. svibnja

— Zagreb je oslobođen.

## IZBOR KORIŠTENE LITERATURE

- Ahmetović, Lutvo, *Zagreb u ustanku i revoluciji*, Zagreb, 1966, str. 38.
- Ašanin, Miodrag, *Na sudbonosnom raskršću*, Zagreb (Vrapče), 1962, str. 298.
- Ašković, Milorad, *Savez bankarskih, osiguravajućih i industrijskih činovnika Jugoslavije* — BOTIC 1902—1941, Beograd, 1971, str. 576.
- Barić, Pero, *Tiha noć*, Zagreb, 1955, str. 53.
- Bakrač, Boris, *Prvi partizan u Zagrebu — dva dana prije oslobođenja*, Bili smo partizani, Zagreb, 1960, str. 116—126.
- Barković, Josip, *Na zagrebačkoj fronti*, Zagreb, 1945, str. 23.
- Bičanić, Rudolf, *Zagreb kao multifunkcionalan grad i zanimanja njegova stanovništva*, Iz starog i novog Zagreba, 1/1957, str. 313—325.
- Borba* (1922—1929), reprint-izdanje, Zagreb, 1972, (različita paginacija).
- Borbena riječ omladine*, Zagreb, 1949, str. 89.
- Borbeni put SKOJ-a*, Zagreb, 1953, str. 117.
- Božić, Ivan, Ćirković, Sima, Ekmečić, Miodrag, Dedijer, Vladimir, *Istorija Jugoslavije*, Beograd, 1972, str. 606.
- Božičević, Ivan, *Dva štrajka tekstilaca*, Beograd, 1952, str. 104.
- Broz, Josip Tito, *Vojna djela*, I (1941—1945), Beograd, 1961, str. 321; — *Sabrana djela*, I, Beograd, 1977, str. 328, II, Beograd, 1977, str. 378, III, Beograd, 1977, str. 325, IV, Beograd, 1977, str. 386.
- Bulat, Rade, *Zumberak i Pokuplje u NOB-u*, Zagreb, 1951, str. 302.
- Cazi, Josip, *Komunistička partija Jugoslavije i sindikati*, Beograd, 1959, str. 92; — *Revolucionarni sindikati Jugoslavije* (1919—1920), Beograd, 1959, str. 130; — *Nezavisni sindikati* (1921—1929), I, Zagreb, 1962, str. 459; II, Zagreb 1964, str. 531; III, Zagreb, 1967, str. 359.
- Cecić, Vinko, *Historija organizacije i političkih borbi grafičkih radnika Hrvatske* 1870—1950, Zagreb, 1955, str. 360.
- Colić, Mladen, *Takozvana Nezavisna Država Hrvatska*, Beograd, 1973, str. 485.
- Cvetković, Slavoljub, *Napredni omladinski pokret u Jugoslaviji* 1919—1928, Beograd, 1966, str. 284.
- Čalić, Dušan, *Zapisi sveučilištarca*, Zagreb, 1960, str. 128.
- Četrdeset godina*, zbornik sećanja aktivista jugoslovenskog radničkog pokreta, I, Beograd, 1960, str. 418; II, Beograd, 1960, str. 419; III, Beograd, 1960, str. 506; IV, Beograd, 1960, str. 457; V, Beograd, 1961, str. 601; VI, Beograd, 1961, str. 512; VII, Beograd, 1961, str. 720.
- [*Četrdeset*] *40 godina borbe za socijalizam*, Beograd, 1959, str. 250.
- Čolaković, Rodoljub, *Kazivanje o jednom pokoljenju*, I, Zagreb, 1964, str. 493; II, Sarajevo, 1968, str. 705; Sarajevo, 1972, str. 808.
- Čulinović, Ferdo, *Odjeci oktobra u jugoslavenskim krajevima*, Zagreb, 1957, str. 514; — *Jugoslavija između dva svjetska rata*, I, Zagreb, 1961, str. 550; II, Zagreb, 1961, str. 340; — *Dokumenti o Jugoslaviji*, Zagreb, 1968, str. 591; — *Okupatorska podjela Jugoslavije*, Beograd, 1970, str. 688.
- Damjanović, Pero, *Tito na čelu Partije*, Beograd, 1968, str. 172; — *Tito pred temama istorije*, Beograd, 1972, str. 393.
- Dedijer, Vladimir, *Partizanske štamparije*, Beograd, 1945, str. 158; — *Josip Broz Tito, prilozi za biografiju*, Beograd (1953), 1972, str. 519; — *Dnevnik*, I, Beograd, 1970, str. 494; II, Beograd, 1970, str. 564; III, Beograd, 1970, str. 321.
- Dobrića, Ante, *Priklanjanje istarskih emigranata klasnom radničkom pokretu Jugoslavije*, Istarski mozaiik, 5/1970, str. 176—186; 1—2/1971, str. 49—72.
- Dokumenti historije KPH*, knj. I: *Srp i čekić*, Zagreb, 1951, str. 176; knj. 2: *Vjesnik* 1941—1943, Zagreb, 1955, str. 397; knj. 3: *Naprijed* 1943, Zagreb, 1951, str. 511.

- Dokumenti istorije omladinskog pokreta Jugoslavije*, I, Beograd, 1953, str. 230; II, Beograd, 1954, str. 626; III, Beograd, 1959, str. 571; IV, Beograd, 1960, str. 599.
- Dokumenti o protunarodnom radu i zločinima jednog dijela katoličkog klera*, Zagreb, 1946, str. 520.
- Društvena i politička aktivnost studenata šumarstva Zagrebačkog sveučilišta od 1904—1964*, Zagreb, 1964, str. 35.
- Fuis, Franjo, *Podzemni Zagreb i druge reportaže* (1934—1941), Zagreb 1953, str. 176.
- Gajić, Dean, *Generalni štrajk 1919*, Beograd, 1951, str. 71;  
— *Zločin na Zaloškoj cesti*, Beograd, 1951, str. 94.
- Geršković, Leon, *Dokumenti o razvoju narodne vlasti*, Beograd, 1948, str. 395.
- Grada za historiju narodnooslobodilačkog pokreta u Slavoniji*, Slavonski Brod, I, 1962, str. 534; II, 1963, str. 480; III, 1964, str. 609; IV, 1965, str. 399; V, 1964, str. 484.
- Grada za povijest sindikalnog pokreta u Hrvatskoj (1917—1919)*, Zagreb, 1955, str. 222.
- Grada za povijest sindikalnog pokreta u Hrvatskoj (1919—1920)*, Zagreb, 1956, str. 457.
- Grafičko kulturno-umjetničko društvo »Ognjen Priča«* (Spomenica), Zagreb, 1966, str. 69.
- Haramina, Mijo, *O sistemu ustaškog i okupatorskog terora u Hrvatskoj*, Istorijski pregleđ, 1/1961, str. 1—16;  
— *Zločini i protuvjerske mjere u Zagrebu u toku rata*, Istorijski pregleđ, 2/1961, str. 89—96.
- Hariš, Ivan, *Diverzantske akcije u Hrvatskoj*, Zagreb, 1977, str. 480.
- Hasanagić, Edib, *Komunistička partija Jugoslavije 1919—1941*, Zagreb, 1959, str. 316;  
— *Nezavisni sindikati*, Beograd, 1951, str. 136.
- Hiljadu devetsto četrdeset prva*, Zagreb, 1961, str. 241.
- Homovec, Petar, *Ilegalna partijska štamparija u Gluhakovoj ulici br. 6*, Zagreb — čka panorama, 7—8/1964, str. 77—78.
- Horvatić, Mijo, *Po drugi put rođeni*, Zagreb, 1976, str. 391.
- Hronologija događaja 1919—1941*, Beograd, 1958, str. 78.
- Hronologija najvažnijih događaja iz međunarodnog radničkog pokreta*, Beograd, 1959, str. 59.
- Ilegalne akcije u gradovima*, Beograd, 1963, str. 265.
- Istorijski arhiv Komunističke partije Jugoslavije*, Beograd, 1949, tom I, knj. 1, str. 382; tom I, knj. 2, str. 506; tom II, knj. 1, str. 497.
- Ivane, Emil, *Nepokorena mladost*, Zagreb, 1961, str. 262.
- Iveković, Mladen, *Hrvatska lijeva inteligencija 1918—1945*, Zagreb, 1970, I, str. 422, II, str. 310.
- Iz starog i novog Zagreba*, I, Zagreb, 1957, str. 325; II, Zagreb, 1960, str. 344; III, Zagreb, 1963, str. 304; IV, Zagreb, 1968, str. 355.
- Izveštaj Jugoslovenske državne komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača Međunarodnom vojnom sudu u Nijmbergu*, Beograd, 1947, str. 206.
- Jankez, Grga, *Zapisi ilegalca*, Beograd, 1960, str. 317.
- Jelić, Ivan, *Komunistička partija Hrvatske 1937—1941*, Zagreb, 1972, str. 525;  
— *Komunisti i revolucija*, Zagreb, 1977, str. 273;  
— *Hrvatska u ratu i revoluciji 1941—1945*, Zagreb, 1978, str. 303.
- Jelić-Butić, Fikreta, *Ustaše i NDH*, Zagreb, 1977, str. 331.
- Jurić, Vera, *Bila sam partizanski kurir*, Ljudi i događaji koji se ne zaboravljaju, Zagreb, 1956, str. 45—55.
- Kolar-Dimitrijević, Mira, *Radni slojevi Zagreba od 1918. do 1931. godine*, Zagreb, 1973, str. 423.
- Komarica, Zvonimir, *Grobovi bez sjene*, Zagreb, 1962, str. 133.
- Komunistički pokret i socijalistička revolucija u Hrvatskoj*, Zagreb, 1969 str. 314.
- Konjhodžić, Milan, *Od Kupe do mora*, Zagreb, 1963, str. 646.
- Koprivica-Oštrić, Stanislava, *Socijalistička radnička škola u Zagrebu i neke napomene na prikaz razdoblja 1918—1924*, Putovi revolucije, 3—4/1964, str. 201—205;  
— *Pedeseta godišnjica »Borbe«*, Zagreb 19. II 1922 — 19. II 1972, Časopis za suvremenu povijest, 1/1972, str. 131—139.
- Korać, Dušan, *Narodna vlast u Zagrebu i okolici*, Zagreb, 1978, str. 253.
- Krizman, Bogdan, *Ante Pavelić i ustaše*, Zagreb, 1978, str. 606.

*Kronologija KPJ 1918—1941*, str. 95 (strojopis).

*Kronologija SKJ 1919—1969*, Zagreb, 1970, str. 283.

Lengel-Krizman, Narcisa, *Organizacija i rad Pokrajinskog i Mjesnog odbora Narodne pomoći u Zagrebu 1941—1945*, Časopis za suvremenu povijest, 1—2/1969, str. 93—113;

— *Naša historiografija i povijesna publicistika o Zagrebu u narodnooslobodilačkoj borbi*, Isto, 1/1970, str. 135—148;

— *Prilog proučavanju djelovanja zagrebačke partijske organizacije 1941—1945*, Isto, 2—3/1971, str. 53—73, 3/1972, str. 63—83;

— *O Zagrebu u ratu i revoluciji na stranicama »Vjesnika« i »Večernjeg lista«*, Isto, 3/1974, str. 163—169;

— *Tito u Zagrebu pred početak revolucije (1939—1941)*, Nastava povijesti, 3/1972, str. 1—5;

— *Istarski antifašisti i njihova organizacija u Zagrebu tokom rata*, Istarski mozaik, 4—5/1972, str. 175—179;

— *O nekim pitanjima organizacije i djelovanja NOO-a i odbora JNOF-a u Zagrebu za vrijeme NOB-a*, Radovi Instituta za hrvatsku povijest Sveučilišta u Zagrebu, 4/1973, str. 197—222.

Lisac, Ljubomir Andrija, *Deportacija Srba iz Hrvatske 1941*, Historijski zbornik, 1—4/1956, str. 125—145;

*Razvoj industrije papira u Zagrebu*, Zagreb 1961, str. 440.

Lokomotiva 1919—1964, Zagreb, 1965, str. 83.

Lukić, Dragoje, *Kozarsko djetinjstvo*, Beograd, 1976, str. 191.

Marjanović, Jovan, *Beograd*, Beograd, 1964, str. 391.

Marković, Dragan, Ristović, Ljubiša, *Politička sudenja*, I, Beograd, 1969, str. 466, II, Beograd, 1969, str. 483.

Marković, Dragan, Ristović, Ljubiša, *Pred nepriznatim sudom*, I, Beograd, 1959, str. 428, II, Beograd, 1961, str. 371.

*Metalci Jugoslavije*, Zagreb 1967, I str. 1100, II str. 951.

Mikulić, Miško, *Pred Zagrebom*, Zagreb, 1976, str. 325.

Mikulić, Tomo Gajdaš, *Sjećanja i zapisi*, Zagreb, 1967, str. 391.

Morača, Pero, *Istorija Saveza komunista Jugoslavije*, Beograd, 1966, str. 246;

— *Komunisti Jugoslavije 1919—1969*, Beograd, 1969, str. 397;

*Jugoslavija 1941*, Beograd, 1971, str. 784.

Nick, Alfred, *Zdravstvena zaštita radničkih naselja u Zagrebu u fazi industrijskog razvoja između dva svjetska rata (1920—1940)*, Zbornik radova Naučnog društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije, Beograd, 1966, str. 444.

Novak, Viktor, *Magnum crimen, pola vijeka klerikalizma u Hrvatskoj*, Zagreb, 1948, str. 1119.

Očak, Ivan, Popović, Jovan, *Končar, sekretar Partije*, Zagreb, 1976, str. 602.

Ogrizović, Slava, *Odmazda*, Beograd, 1961, str. 297;

— *Zagreb se bori*, Zagreb, 1977, str. 247.

*Oktobar u Jugoslaviji 1918—1945*, Beograd, 1967, str. 815.

*Omladina Jugoslavije u NOB-u*, Zagreb, 1967, str. 517.

*Omladinska borba (1941—1945)*, Beograd, 1949, str. 191.

*Omladinski pokret Jugoslavije 1918—1969*, Beograd, 1966, str. 408.

[Osma] *VIII mjesna konferencija zagrebačke organizacije KPJ (grada)*, Zagreb, 1959, str. 130.

*Osnivački kongres komunističke partije Hrvatske*, Zagreb, 1958, str. 179.

[Pedeset] *50 godina D[omaće] T[vornice] R[ublja] 1914—1964*, Zagreb, 1965, str. 75.

Perović, Slobodan, *Sedam sekretara SKOJ-a*, Beograd, 1962, str. 620.

Peršen, Mirko, *Ustaški logori*, Zagreb, 1966, str. 181.

— *Dugi dani*, Zagreb, 1975, str. 246.

*Peta zemaljska konferencija komunističke partije Jugoslavije* (zbornik radova), Zagreb, 1972, str. 373.

Petranović, Branko, *Vodstva građanskih stranaka i njihova politika u vreme rata i revolucije naših naroda*, Politički život Jugoslavije 1914—1945, Beograd, 1973, str. 493—509.

Petričević, Jozo, *Tajni front*, Večernji list 21. II — 22. III 1970;

- *Nepokoreni grad — Instruktori CK u ratnom Zagrebu*, Vjesnik 29. VII — 29. VIII 1971;
- Ivo Lola Ribar, Beograd, 1978, str. 184;
- Ivo Lola Ribar — *Ratna pisma*, Zagreb, 1978, str. 222.
- Politički vjesnik — vjesnik radnog naroda 1940—1941*, Zagreb, 1965, str. 545.
- Pregled istorije Saveza komunista Jugoslavije*, Beograd, 1963, str. 570.
- Prilog gradi za historiju NOP Slavonije 1941*, Slavonski Brod, 1965, str. 348.
- Prilozi za ekonomsku povijest Hrvatske* (zbornik radova), Zagreb, 1972, str. 523.
- Priručnik za istoriju Saveza komunista Jugoslavije*, Beograd, 1957, str. 270.
- Proleter, organ Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije 1929—1942*, Beograd, 1968, str. 897.
- Putovima glavnog štaba Hrvatske*, Zagreb, 1976, str. 64.
- Puškarčić, Katarina, *Nikad vas neću zaboraviti*, Zagreb, 1958, str. 189.
- Rajčević, Vojo, *Studentski pokret na Zagrebačkom sveučilištu 1918—1941*, Zagreb, 1959, str. 310.
- Republika 1941—1961*, Zagreb, 1961, str. 328.
- Revolucionarni omladinski pokret u Hrvatskoj 1941—1948* (zbornik radova), Zagreb, 1972, str. 350.
- Revolucionarni radnički pokret u Zagrebu između dva svjetska rata* (zbornik radova), Zagreb, 1968, str. 332.
- Režimić, Branislav, *Jedan dan kod druga Tita*, Zagreb, 1954, str. 112.
- Ribar, Ivan, *Politički zapisi*, I, Beograd, 1948, str. 224; II, Beograd, 1949, str. 228; III, Beograd, 1951, str. 193; IV, Beograd, 1952, str. 229.
- Ristović, Ljubiša, Kržavac, Savo, *Robija*, I, Beograd, 1968, str. 500; II, Beograd, 1968, str. 544.
- Sa zagrebačkog omladinskog fronta*, Zagreb, 1952, str. 70.
- Sabolek, Ivan, *Historija rada i borbe tvornice željezničkih vozila »Janko Gredelj« 1878—1961*, Zagreb, 1961, str. 195.
- Sattler, Miran, *Konjičev skok*, Zagreb, 1976, str. 183.
- Slaviček, Milivoj, *Crveno proljeće*, Zagreb, 1958, str. 304.
- Sjeverozapadna Hrvatska u NOB-u i socijalističkoj revoluciji* (zbornik radova), Varaždin, 1976, str. 1117.
- Slobodni Zagreb*, Zagreb, 1965, str. 9—58 (foto-monografija).
- Spomenica povodom 40-godišnjice Poljoprivrednog fakulteta*, Zagreb, 1960, str. 301.
- Spomenica »Sloge« obučarsko-kožarske nabavno-prodajne zadruge S. O. J. u Zagrebu 1932—1952*, Zagreb, 1953, str. 85.
- Spomenica u povodu 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu*, I, Zagreb, 1969, str. 727.
- Spomenica Veterinarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 1919—1959*, Zagreb, 1959, str. 234.
- S[portskoj] D[ruštvu] »Metalac« 1930—1950*, Zagreb, 1950, str. 56.
- Stanković, Zivomir, *Borbeni put SKOJ-a*, Beograd, 1959, str. 266.
- Stilinović, Marijan, *Bune i otpori*, Zagreb, 1969, str. 336.
- Stopar, Vlado, Pavičić, Josip, *Na zagrebačkoj partizanskoj fronti*, Zagreb, 1976, str. 198.
- Stuparić, Darko, *Revolucionari i bez funkcija*, Rijeka, 1975, str. 421;
- *Diplomati izvan protokola*, Zagreb, 1978, str. 348.
- Szabo, Đuro, *Stari Zagreb*, Zagreb, 1971, str. 221.
- [Šezdeset] *60 godina zagrebačkog tramvaja 1891—1951*, Zagreb, 1951, str. 70.
- Šibi, Ivan, *Zagreb tisuću devetsto četrdeset prve*, Zagreb, 1967, str. 469.
- Spanija 1936—1939* (zbornik sjećanja), I, Beograd, 1971, str. 562; IV, Beograd, 1971, str. 556; V, Beograd, 1971, str. 637.
- Šumarska nastava u Hrvatskoj 1860—1960*, Zagreb, 1963, str. 618.

- Tekstilci Jugoslavije*, I, Zagreb, 1966, str. 686.
- Tito i revolucija 1937—1967*, Beograd, 1967, str. 362.
- Trbojević, Mane, *Članci i sjećanja*, Zagreb, 1959, str. 102;  
— *VIII mjesna konferencija zagrebačke organizacije KPJ*, Zagreb 1959 str. 124.
- Trinaesta proleterska u NOB-u*, Zagreb, 1957, str. 703.
- Tvornica ulja — Zagreb 1916—1966*, Zagreb, 1966, str. 73.
- Ugarković, Stipe, *Srpom i čekićem*, Zagreb, 1959, str. 82;  
— *Zapisi ilegalca*, Zagreb, 1953 (1955), str. 60(73).
- Ustanak naroda Jugoslavije 1941* (zbornik sjećanja), I, Beograd, 1962, str. 876; II, Beograd, 1963, str. 898; III, Beograd, 1963, str. 903; IV, Beograd, 1964, str. 905; V, Beograd, 1964, str. 907; VI, Beograd, 1964, str. 839.
- Veterinari, veterinarski tehničari i studenti veterine u narodnoj revoluciji i izgradnji socijalizma*, Beograd, 1961, str. 156.
- Vjesnik 1940—1960*, Zagreb, 1960, str. 254.
- Vjesnik jedinstvene narodno-oslobodilačke fronte Hrvatske 1941—1945*, I, Zagreb, 1970, str. 750; II, Zagreb, 1970, str. 778.
- Vučetić, Šime, *Hrvatska književnost 1914—1941*, Zagreb, 1960, str. 165.
- Vukmanović, Svetozar, *Revolucija koja teče*, I, Beograd, 1971, str. 456.
- Zagreb 1941—1945* (zbornik sjećanja), Zagreb, 1972, str. 456.
- Zagreb u NOB-u i socijalističkoj revoluciji* (zbornik radova), Zagreb, 1971, str. 356.
- Zagreb, jučer, danas, sutra*, Zagreb, 1966, str. 428.
- Zaninović, Vice, *August Cesaree*, Beograd, 1966, str. 40.
- Zatezalo, Đuro, Majetić, Tomislav, Ivo Marinković, Karlovac, 1975, str. 296.
- Zbornik dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda*, tom II, knj. 1—11; tom V, knj. 1—34, Beograd, 1949—1966.
- Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske* (zbornik dokumenata), I, Zagreb, 1964, str. 721.
- Zločini fašističkih okupatora i njihovih pomagača protiv Jevreja u Jugoslaviji*, Beograd, 1952, str. 245.
- Zene Hrvatske u NOB-u*, Zagreb, 1955, I, str. 575; II, str. 541.
- Zene Hrvatske u radničkom pokretu do aprila 1941*, Zagreb, 1967, str. 502.
- Zivković, Dušan, *Postanak i razvitak narodne vlasti u Jugoslaviji*, Beograd, 1969, str. 683;  
— *Narodni front Jugoslavije 1935—1945*, Beograd, 1978, str. 438.

## KRATICE

|         |                                                           |
|---------|-----------------------------------------------------------|
| CK KPH  | — Centralni komitet Komunističke partije Hrvatske         |
| CK KPJ  | — Centralni komitet Komunističke partije Jugoslavije      |
| CRSOJ   | — Centralni radnički sindikalni odbor Jugoslavije         |
| GRS     | — Glavni radnički savez                                   |
| HRS     | — Hrvatski radnički savez                                 |
| HRSS    | — Hrvatska republikanska seljačka stranka                 |
| HSS     | — Hrvatska seljačka stranka                               |
| KOI     | — Komunistička omladinska internacionala                  |
| KPH     | — Komunistička partija Hrvatske                           |
| KPJ     | — Komunistička partija Jugoslavije                        |
| MK      | — Mjesni komitet                                          |
| MRSV    | — Mjesno radničko sindikalno vijeće                       |
| MSO     | — Međusavezni sindikalni odbor                            |
| NOB     | — narodnooslobodilačka borba                              |
| NOP     | — narodnooslobodilački pokret                             |
| NP      | — Narodna pomoć                                           |
| NRPJ    | — Nezavisna radnička partija Jugoslavije                  |
| ORS     | — Opći radnički savez                                     |
| PK SKOJ | — Pokrajinski komitet SKOJ-a                              |
| RK      | — Rajomski komitet                                        |
| SKOJ    | — Savez komunističke omladine Jugoslavije                 |
| SROJ    | — Savez radničke omladine Jugoslavije                     |
| SRPJ(k) | — Socijalistička radnička partija Jugoslavije (komunista) |
| URS     | — Ujedinjeni radnički sindikati                           |
| URSSJ   | — Ujedinjeni radnički sindikalni savez Jugoslavije        |
| USAOH   | — Ujedinjeni savez antifašističke omladine Hrvatske       |
| USAOJ   | — Ujedinjeni savez antifašističke omladine Jugoslavije    |

## SADRŽAJ

|                                         |     |
|-----------------------------------------|-----|
| PREDGOVOR.....                          | 5   |
| UVODNA NAPOMENA.....                    | 7   |
| REVOLUCIONARNI ZAGREB 1918-1941. GODINE |     |
| — KRONOLOGIJA .....                     | 9   |
| REVOLUCIONARNI ZAGREB 1941-1945. GODINE |     |
| — KRONOLOGIJA .....                     | 91  |
| IZBOR KORIŠTENE LITERATURE.....         | 133 |
| KRATICE.....                            | 138 |